

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN KALDIKLARI
KURUMLARA İLİŞKİN MEMNUNİYET DÜZEYLERİ İLE
YAŞAM DOYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Bekir Cem KORKMAZ

Sivas
Eylül 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN KALDIKLARI
KURUMLARA İLİŞKİN MEMNUNİYET DÜZEYLERİ İLE
YAŞAM DOYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE
BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

Bekir Cem KORKMAZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Vehbi ÜNAL

Sivas
Eylül 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaldıkları Kurumlara İlişkin Memnuniyet Düzeyleri İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Aratırma
Savunma Tarihi : 06.09.2019
Danışmanı : Doç. Dr. Vehbi ÜNAL

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Doç. Dr. Vehbi ÜNAL
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖZTÜRK
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Zeki KARATAŞ

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Bekir Cem KORKMAZ tarafından hazırlanan Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaldıkları Kurumlara İlişkin Memnuniyet Düzeyleri İle Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma başlıklı tez, kabul edilmiştir. ../.../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

26.09/2019

Bekir Cem KORKMAZ

TEŐEKKÜR

Çalışmam esnasında bilgi ve deneyimleriyle bana yardımcı olan ve yapıcı eleştirileriyle çalışmamın daha sağlam temeller üzerine oturmasını sağlayan değerli hocam Doç. Dr. Vehbi ÜNAL' a, çalışmam esnasında beni sürekli destekleyen ve yanımda olan kıymetli eşim Ayça' ya, sadece varlığıyla bile beni motive eden oğlum Aybars' a, beni yetiştiren ve bugünlere getiren annem Munire ve babam Apdulla KORMAZ' a, istatistik hesapları konusunda benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Meral ÖZTÜRK' e ve çalışmam esnasında yardımını esirgemeyen herkese teőekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	xi
GİRİŞ	1
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1. TOPLUMSAL YAŞAMDA “ÇOCUK” OLMAK	7
A. Geçmişten Günümüze “Çocuk”	7
1. Tarihsel Süreçte Çocuk Olgusu	7
2. Çocuk İstismarı / İhmali	23
3. Korunmaya Muhtaç Çocukların Yaşadıkları Psikolojik ve Sosyal Problemler	27
B. Sosyal Hizmet ve Yaşam Doyum Düzeyi	29
1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmet Uzmanı	29
2. Yaşam Doyum Düzeyi.....	30
2.1. Erek Kuramı.....	33
2.2. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları	33
2.3. Aktivite Kuramları	33
2.4. Mizaç ve Kişilik Kuramları	34
2.5. Göreceli Standartlar Kuramı	34
2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK ALANINDA YAPILAN MEVZUAT ÇALIŞMALARI	37
A. 1923-1960 Yılları İlk Cumhuriyet Dönemi	37
1. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi.....	40
2. 1513 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu	40
3. 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun.....	42
4. 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun	42
5. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	44

B. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü	49
1. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu.....	55
2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	56
2.1. Danışmanlık Tedbiri	60
2.2. Eğitim Tedbiri	61
2.3. Bakım Tedbiri	61
2.4. Sağlık Tedbiri.....	62
2.5. Barınma Tedbiri	62
3. Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hizmeti Koruyucu Aile	62
4. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Hizmet Veren Yatılı Hizmet Kuruluşları	65
4.1. Çocuk Evleri Sitesi (Yetiştirme Yurtları ve Çocuk Yuvaları) Müdürlüğü	66
4.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	69
4.3. Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğü.....	72
BÖLÜM 1.....	75
1. ARAŞTIRMA BİLGİLERİ.....	75
1.1. Araştırmanın Amacı	75
1.2. Araştırmanın Önemi	75
1.3. Hipotezler	76
1.4. Araştırmanın Sayıltıları	76
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	77
1.6. Araştırma Modeli.....	77
1.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	77
1.8. Veri Toplama Araçları.....	78
1.8.1. 12-18 Yaş Çocukların Kuruluş Memnuniyet Düzeyi Anketi	78
1.8.2. Yaşam Doyum Düzeyi Anketi.....	79
1.9. Verilerin Toplanması.....	80
1.10. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler	80

II. BÖLÜM	83
2. BULGULAR	83
2.1. Katılımcı Kişisel Bulgular	83
2.2. Kuruluştaki Kalan Çocukların Genel Değerlendirme Ortalama Göstergeleri...	84
2.3. Tüm Kategorilendirmelerde Genel Memnuniyet Düzeyi.....	86
2.3.1. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	87
2.3.2. Kuruluştaki Kalan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	88
2.3.3. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluştaki Kalma Süresine Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	89
2.3.4. Kuruluştaki Kalan Çocukların Devam Eden Öğrenim Durumlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	90
2.3.5. Kuruluştaki Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	91
2.3.6. Kuruluştaki Kalan Çocukların Cinsiyetlerine ve Koruma ve Bakım Altında Oldukları Kuruluşlara Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	92
2.3.7. Kuruluştaki Kalan Çocukların Yaşlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Değerlendirme Göstergeleri.....	93
2.3.8. Kuruluştaki Kalan Çocukların Devam Eden Eğitim Durumlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	94
2.3.9. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluştaki Kalma Sürelerine ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	95
2.4. Hipotezlerin Değerlendirilmesi	96
2.4.1. Cinsiyet, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti.....	96
2.4.2. Kurumda Kalma Süresi, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti	97
2.4.3. Yaş, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti.....	98
2.4.4. Eğitim Düzeyi, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti	99

2.4.5. Kurum Adı, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti.....	100
2.4.6. Kurum Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi	102
III. BÖLÜM.....	103
TARTIŞMA	103
3.1. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyi İle Cinsiyet Değişkenine İlişkin Değerlendirmeler.....	106
3.2. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Gösterdiği Farklılıklar	107
3.3. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Yaşlarına Göre Gösterdiği Farklılıklar	108
3.4. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Eğitim Düzeyine Göre Gösterdiği Farklılıklar	108
3.5. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Kaldıkları Kuruluşlara Göre Gösterdiği Farklılıklar	109
3.6. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyi İlişkisi	111
KAYNAKÇA	117
EKLER.....	123
Ek 1. Anket Formu	123
Ek 2. Yaşam Memnuniyet Ölçeği.....	126
Ek 3. Etik Kurul Kararı.....	127
Ek 4. Araştırma İzni.....	128
ÖZ GEÇMİŞ.....	129

KISALTMALAR

ÇDM	: Çocuk Destek Merkezi
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
ÇKKUY	: Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu
SSB	: T.C. Strateji ve Bütçe Başkanlığı
UÇKHYYK	: Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Yön ve Kapsamına Dair Kanun
TCK	:Türk Ceza Kanunu
UHK	: Umumî Hıfzısıhha Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Göstergeler.....	83
Tablo 2. Kuruluştaki Kalan Çocukların Genel Değerlendirme Ortalama Göstergeleri*	84
Tablo 3. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	87
Tablo 4. Kuruluştaki Kalan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	88
Tablo 5. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluştaki Kalma Süresine Göre Genel Değerlendirme Göstergeleri	89
Tablo 6. Kuruluştaki Kalan Çocukların Devam Eden Öğrenim Durumlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri.....	90
Tablo 7. Kuruluştaki Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	91
Tablo 8. Kuruluştaki Kalan Çocukların Cinsiyetlerine ve Koruma ve Bakım Altında Oldukları Kuruluşlara Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	92
Tablo 9. Kuruluştaki Kalan Çocukların Yaşlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Değerlendirme Göstergeleri.....	93
Tablo 10. Kuruluştaki Kalan Çocukların Devam Eden Eğitim Durumlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri	94
Tablo 11. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluştaki Kalma Sürelerine ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri .	95
Tablo 12. Cinsiyetin Yaşam Doyumu ve Kurum Memnuniyeti Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	97
Tablo 13. Kurumda Kalma Süresi, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyetine İlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları.....	98
Tablo 14. Yaş Gruplarının Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	99
Tablo 15. Eğitim Düzeyinin Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyetine İlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları	99

Tablo 16. Eğitim Düzeyine Göre Kurum Memnuniyeti Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	100
Tablo 17. Kurum Adı, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyetine İlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları	100
Tablo 18. Yaşam Memnuniyeti, Kurum Memnuniyetinin Kurum Türüne Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	101
Tablo 19. Yaşam Memnuniyeti, Kurum Memnuniyetinin Kurum Türüne Göre Mann-Withney U Testi Sonuçları	102
Tablo 20. Kurum Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyeti İlişkin Spearman Korelasyon Analiz Testi Sonuçları.....	102

ÖZET

Dört bölümden oluşan çalışmamızın “kavramsal bölüm” olarak adlandırdığımız bölümünde, “çocuk / çocukluk” olgusunun tarihsel süreçte aile içerisinde gerek Avrupa gerek Türkiye’de (Cumhuriyet’ten önce Osmanlı ve Cumhuriyet sonrası) geçirmiş olduğu değişimlere, çocuğun ihmali ve istismarı, Cumhuriyet sonrasındaki dönemde korunma ihtiyacı olan çocuk ile ilgili yasal mevzuat çalışmalarına ve herhangi bir suça karışma (suçu işleyen, işlediği iddia edilen veya suçun mağduru) durumunda çocuklara yönelik ceza durumlarına, günümüzde dezavantajlı durumda olan çocuklara yönelik Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hizmet modellerine, günümüzde hizmet modellerinin uygulanmasında esas alınan mevzuat çalışmalarına, mevzuat çalışmaları kapsamında yürütülen hizmetlere ve dezavantajlı çocukların korunmaya ihtiyacı olanlardan korunma altına alınanların korunma ve bakımlarının sağlandığı maddî veya manevî ihtiyaçlarının karşılandığı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarına değinilmiştir.

Çalışmamızda veri toplama aracı olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından geliştirilen “Kurum Memnuniyet Düzeyi Anketi” ve Diener, Emmons, Laresen ve Griffin tarafından geliştiren “Yaşam Memnuniyet Ölçeği” kullanılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde araştırmamız ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Çalışmamızın ikinci ve üçüncü bölümlerinde, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın muhtaç durumda olup korunma ihtiyacı olan ve korunma ve bakım altına alınan çocukların Sivas ili özelinde kalmış oldukları yatılı sosyal hizmet kuruluşlarından aldıkları hizmetlerden memnuniyet durumlarına ve bu memnuniyetlerinin ortaya çıkardığı yaşam doyumlarına ilişkin veriler incelenmiştir.

Çalışmamızın son bölümünde ise araştırma sonucunda elde edilen verilerin irdelenmesi, hizmetlerden memnuniyet düzeyinin sonucunda ortaya çıkan yaşam doyumlarının ölçülmesi ve tüm hizmet kuruluşlarında benzerliğin sağlanması adına yapılabilecek olası çalışmalar ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: sosyal hizmet, çocuk, çocukluk, korunma ihtiyacı olan çocuk, çocuk evi sitesi.

ABSTRACT

In our study which has four parts, in the part we name “Cognitive Part”, we mention about the changes of “child / childhood” fact during the historical process in the family both in Europe and Turkey (pre-republic Ottoman and after republic), negligence and abuse of child, in the era after the republic, the legal regulations about the children if they involved in crime (delinquent, claimed to commit a crime or victim of a crime), at the present time service models of Ministry of Family Labor and Social Services for the children in a disadvantage situation, the based legislation to practice service models nowadays, the services carried out within the context of regulation and boarding social service organisations which are taking needy children of disadvantaged ones under protection and service them and material and nonmaterial fulfil the need.

In our task as collecting information and investigating the “organizational satisfaction level” which created by ministry of family labor and social services. And also the other one which created by: Diener, Emmons, Laresen and Griffin by the name at “life satisfaction scale” had done.

In the first part of our study, general information about our research is mentioned. In the second and third parts, Ministry of Family Labor and Social Services’ data about the children who need protection and the ones who are already protected by the boarding social service organisations in Sivas Province and their satisfaction and the satisfaction with life under favour of this contentedness are analysed.

In the last part of our study, scrutinising the data that has been collected at the end of the research, evaluating the satisfaction with life in consequence of the contentedness of the service and potential actions and suggestions to draw a comparison between all of the service organisations are referred.

Key words: Social service, child, childhood, child who needs protection, child protection house.

GİRİŞ

Toplumlar yarının yetişkinleri olacak ve kendi geleceklerini oluşturacak çocukların, psikolojik ve fiziksel olarak sağlıklı birer yetişkin olmaları için gerekli tüm önlemleri almaktadırlar. Günümüzde birçok ülke çocukların sağlıklı ve toplum için yararlı bireyler olabilmeleri amacıyla çeşitli sosyal politikalar üretmekte ve uygulamaktadırlar.

Tarih içerisinde çocuk olgusu toplumsal düzenin bir parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle fizikî yetersizlikleri hep göz ardı edilmiş ve yetişkinler ile benzer davranış örüntülerine maruz kalmışlardır. Sadece bazı toplumsal kaynaklarda (kaynak olmaları açısından güvenilirlikleri sorgulansa da efsaneler, anlatılar, hikayeler vb. gibi) çocuklar ilgili az da olsa bilgilere rastlanmıştır. Öncesine dair herhangi bir kaynak bulunmadığından çocuk olgusu, tarihsel süreçte benzer durumlar içerisinde olduğu varsayımından hareketle değerlendirilmiştir.

Çocuk olgusunun tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmesi, toplumsal yaşam içerisinde diğer konular kadar önem görmemiştir. Çocuklar özellikle fiziksel anlamda yetişkinler kadar verimli olmadıkları nedeni ile önemsenmeye değer görülmemişlerdir. Çocukların toplumsal yaşam içerisinde bir yetişkin gibi rol üstlenmesi, bu rolün gerekliliklerini yerine getirmesi / getirmeye çalışması ve bu rolü yerine getiremediğinde karşılaştığı olumsuzluklar birçok dezavantajlı durum, birçok toplum içinde benzerlik gösterir şekilde 20. yüzyıla kadar süregelmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki çocuk olgusu bütün toplumlarda benzer durumlar ile karşılaşmamıştır. Bazı toplumlarda çocuklar günün şartlarına ve diğer toplumlara göre oldukça büyük bir öneme sahip olmuşlardır. Bu nedenle değerlendirmelerimiz bütün toplumlar açısından bir ortak nokta oluşturamayacaktır.

Çocuk tarihsel sürecin başlangıcında aile içerisinde maddî anlamda fazlalık, aile üyelerinin tatmin duygularının karşılanması bir araç ve sonrasında sadece bir canlı olarak görülmesi nedeni ile önemi bir türlü anlaşılammıştır. Özellikle aile içerisinde yaşadıkları olumsuzlukları, yaşamının ilerleyen dönemlerinde gelecek

nesillere uyguladıkları bilinen bir gerçektir. Belirtmek gerekir ki sözünü ettiğimiz olumsuzluklar bütün toplumlar için geçerli değildir.

Sanayileşmeden sonra çocuk, ailenin geçimine katkı sağlayan / sağlamak zorunda olan bir işgücü aracı olarak bir yetişkinlik görevi üstlenmek zorunda kalmıştır. Çocuklara verildiği düşünülen önem, sanayileşme ile kendini geri plana bırakmak zorunda kalmış ve çocuk olgusu tarih içerisinde bir kez daha unutulmuştur. Ancak bazı toplumlarda çocuğun sanayi içerisindeki fiziksel yetersizliği bir gelişme olarak görülecek olan çocuğun sanayiden uzaklaşmasını sağlamıştır.

20. yüzyıl ile birlikte çocuk olgusu da yavaş yavaş tüm toplumlarda benzer öneme sahip olmaya başlamıştır. Özellikle 19. yüzyıl gibi modernleşmenin başladığı yıllardan sonra hızla değişmeye başlayan dünya düzeninde çocuk olgusunun yetişkinlerden farklı değerlendirilmesi gerekliliği kendini ortaya koymuştur. Çocukların bir ailenin ve daha büyük çapta düşünüldüğünde bir toplumun geleceği açısından büyük rolleri olduğundan önem verilmeye başlanmıştır. Özellikle toplumsal anlamda varlığın devamı açısından çocukların her türlü konuda yetişkinlerden ayrı bir yere sahip olmaları gerekliliği, başta Avrupalı toplumlar tarafından dünyanın her yerine yayılmıştır. Çocukların gelişmeye açık yapıları nedeni ile toplumsal düzenin kurucuları / yöneticileri / yönetmek isteyenleri tarafından önemsenmeleri ve bu açıdan değerlendirildiğinde gereken duyarlılığın gösterilmesi büyük önem arz etmektedir. Çok iyi bilinmektedir ki dünyanın kaderini değiştiren durumların yaşanmasını sağlayan birçok lider / önemli insan da bir zamanlar çocuklardı. Bu açıdan hiçbir şekilde göz ardı edilemeyecek bir öneme sahip olan çocukların korunmalarına özen gösterilmelidir.

20. yüzyıldan sonra değişen dünya düzeni, özellikle Birinci Dünya Savaşı ile kendine bir ivme kazandırmıştır. Bu ivme, birçok toplum açısından toparlanma birçok toplum açısından ise bağımlılıkları beraberinde getirmiş ve her toplum kendi seyrine göre çeşitli toplumsal çalışmalar / sosyal uygulamalara girişmiştir. Toplumlar 20. yüzyıldan sonra vatandaşlarının refahlarını ve yararlarını göz önünde bulundurarak çeşitli sosyal politikalar uygulamaya başlamışlardır.

Sanayileşme ve Birinci Dünya Savaşından sonra başta Avrupalı devletler bir çocuğun toplumun geleceği açısından arz ettiği önemi görmüş ve çocukları korumak

amacı ile çalışmalara girişmiştir. Özellikle ekonomik yoksulluk, psikolojik sorunlar, ihmal gibi çeşitli nedenler ile muhtaç duruma düşen çocuklara devlet tarafından sahip çıkılması ve maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanması, sosyal politikalar içerisinde önemli bir yer edinmiş ve üzerinde ciddi anlamda durulmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan ağır kayıpların telafisi ve dünya içerisinde kendi özgünlükleri ile yer edinebilmek, çocukların sağlıklı bir şekilde yetişerek toplumsal varlığın devamını sağlamaları ile mümkün olmuştur. Bu açıdan ülkemizde de muhtaç çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, başta dinsel inanışlar ve toplumsal görgü ve görenekler ile hem Cumhuriyet öncesinde hem de Cumhuriyet'ten sonra da kendini göstermiştir. Zaman zaman olumsuzlukların yaşanmasına rağmen ülkemiz açısından Avrupa'nınki kadar iç karartıcı bir tablonun varlığından söz etmek mümkün değildir.

Ülkemizde muhtaç durumda olan çocukların varlığı, sosyal yaşantımızın getirdiği bir takım toplumsal normlar nedeni ile çoğu zaman hissedilmemiştir. Toplum içerisinde muhtaç durumda olan çocuklara sahip çıkmak, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel davranış örüntülerini ortaya koymuştur. Bu nedenle resmî açıdan ciddiyet kesbedecek bir veriden / çalışmadan söz edilemiyor. Ayrıntılı bir arşiv çalışması ile ülkemiz açısından özellikle Osmanlı zamanında muhtaç çocuklara ilişkin verilere ulaşmak belki de mümkün olacaktır ancak bu, bir başka araştırma konusu olabilecek bir öneme sahiptir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası anlamda birçok çalışma yapılmış ve halen de ek çalışmalar yapılmakta ve çocuklara gereken önem verilmeye çalışılmaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletler nezdinde çalışmaların yapılması birçok toplumu bağlayıcı bir nitelik ile olumlu gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır. Çocuk olgusuna yeteri kadar önem vermeyen / veremeyen toplumlar bu bağlayıcılık sayesinde bir rehberlik görmüş ve çocuklar için çalışmalara girişmiştir.

Ülkemizde de Cumhuriyet'ten önce olduğu gibi Cumhuriyet sonrasında da muhtaç çocuklara yönelik önemli çalışmalar devam etmiştir. Korunma ihtiyacı olan çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacı başta İstanbul'da olmak üzere Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuş ve hizmet vermiştir. Zamanla bu tarz yapılanmalar ülkemizin farklı yerlerinde de kendini göstermiş ve muhtaç çocuklara

sahip çıkmak adına önemli görevler üstlenmişlerdir. Cumhuriyet'in ilanından sonra toplumsal yaşamda ortaya çıkan birçok gelişme ile beraber muhtaç çocuklar için de çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle bu çalışmaların verimliliği ve etkinliği açısından mevzuat alanında çalışmaların yapılması, çocukların toplumsal yaşam içerisinde yetişkinlerden farklı olarak bir yer edinmelerinin önemini ortaya koymuştur.

Cumhuriyet'in ilanı birlikte korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hem ulusal anlamda hem de uluslararası anlamda çalışmalar, dönemin ihtiyaçlarına ve şartlarına göre ilerlemiştir. Zaman zaman sorunlar yaşansa da büyük bir savaştan çıkmış bir toplumun kendini toparlaması ve varlığını devam ettirmeye çalışmasının getirdiği zorluklar, sadece çocuk alanında değil toplumsal hizmetlerin her alanında kendini göstermiştir.

Cumhuriyet'ten yaklaşık 40 yıl kadar sonra daha planlı dönemlere giriş yapan ülkemiz, hem maddî anlamda hem de mevzuat çalışmaları anlamında toplumsal hizmetlerin her alanında büyük çalışmalar başlatmıştır. Bu çalışmalar içerisinde, elbette ki muhtaç durumda olan çocuklara yönelik yatırım çalışmalar da yer almaktadır. Özellikle çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının daha elverişli ortamlarda sağlanması amacı ile yurdumuzun dört bir yanında çocuk yurtları yapılanmaları inşa edilmiş ve hizmet türü günümüze kadar gelmiştir.

Sözünü ettiğimiz süreçte muhtaç kişilere yardım etmek amacı ile günün değişen şartlarına ve kaynaklara göre de kendini sürekli geliştiren ve değiştiren hizmet yapılanması, önceleri bir bakanlığa bağlı olarak çalışırken daha sonra direkt olarak Başbakanlığa bağlanmış ve uzun yıllar böyle hizmet yürütmüştür. Ancak Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlük nezdi, hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasındaki profesyonelliğin gerekliliklerini yerine getirmekte zorluklar çıkarmaktaydı. Bu nedenle muhtaç kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında da daha etkili ve verimli çalışmaların daha planlı ve etkin bir şekilde sürdürülebilmesi amacı ile Başbakanlığa bağlı olan genel müdürlük 21.yüzyılın başı itibari ile önce Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adı ile hizmet ağını genişletmiş, geliştirmiş ve profesyonelleşmiş daha sonra da isim değişikliği yaşayarak günümüzde Aile,

Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak hizmetlerini sürdürmeye devam etmektedir.

Çalışmamız Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı' nın korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sunduğu iki farklı hizmet modeli olan çocuk evleri koordinasyon merkezi müdürlükleri ile çocuk evleri sitesi müdürlüklerinin verdikleri bakım hizmetinin çocukların kurum memnuniyetleri ve yaşam doyum düzeyleri üzerindeki farklılıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu açıdan Sivas ili özelinde gerçekleştirilen çalışmamız ile ülke çapında hizmet veren diğer tüm kuruluşların küçük bir görüntüsü elde edilerek bütün çocuklarca olabildiğince yakın bir şekilde kuruluş memnuniyetin sağlanarak yaşam doyum düzeylerini de üst seviyelerde tutmak için bir rehberlik hizmeti ortaya koymak amaçlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. TOPLUMSAL YAŞAMDA “ÇOCUK” OLMAK

A. Geçmişten Günümüze “Çocuk”

Gerek bedensel, gerek zihinsel ve gerekse de psikolojik olarak yaşam şartlarına uyum sağlamada bir yetişkinin yardımına ihtiyaç duyan insana “çocuk” denir. Toplumsal yaşantı içerisinde yetişkinlerden kesin olarak ayırım yapılması konusunda yasal mevzuatlar yaş sınırını genellikle onsekiz olarak belirlemekte ve onsekiz yaşından küçük olan bireyleri çocuk olarak kabul etmektedir: “*çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade eder.*” (ÇKK, 3. mad.), “*çocuk, onaltı yaşını tamamlamamış kişileri ifade eder.*” (UÇKHYK, 3.mad.) ve “*çocuk deyiminden henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır.*” (TCK, 6. mad.).

Çalışmamızın bu bölümünde “çocuk olgusunun” tarihsel süreç içerisinde günümüze kadar geçirdiği değişimleri genel olarak değerlendirilecektir.

1. Tarihsel Süreçte Çocuk Olgusu

Geleneksel bir yaşam anlayışı içerisinde dünya düzeninde yerini koruyan / korumaya çalışan toplumlarda aile, aralarında kan bağı bulunan bireylerin oluşturduğu birliktelik olarak adlandırılmaktadır.

Aile birlikteliği üzerine bilimsel anlamda da birbirine yakın birçok tanım mevcuttur: “*Anne-baba, çocuklar ve her iki tarafında kan akrabalarından (aile biçiminin gereksinimlerinden) oluşan ekonomik ve toplumsal birliktir*” (Gökçe 1991). “*Aile içinde insan türünün belli biçimde üretilip topluma kazanılma sürecinin belli ölçüde ilk ve etkili biçimde cereyan ettiği, cinsel ilişkilerin belli biçimde düzenlendiği, eşler ve anne babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli ölçüde içten, sıcak ve güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı toplumsal kurumdur*” (Ozankaya 1979). Sayın’a göre, “*biyolojik ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk kez ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda*

oluşturulmuş maddî ve manevî zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birimdir” (Ekici, 2000’den akt: Altay, Çiçek ve Epik, 2017).

Yukarıda yer alan tanımların yanı sıra bazı Avrupa toplumlarında da kan bağına dayanan bir birlikteliğin aile yapısını oluşturduğu ifade edilir. Ancak belirtmekte fayda vardır ki sadece kan bağına dayanan görüşler değil, kan bağına dayalı olmayan görüşler de yavaş yavaş benimsenmeye başlamıştır.

Aile yapısının temelleri ilk insan olarak bilinen Adem Peygamber ve eşi Havva’ya dayanmaktadır. Yaratılıştan sonra ortaya çıkan aile birlikteliği, kendini kan bağına dayandırmıştır. Aile yapılanmasının ortaya çıkışı ile ilgili birçok kuram bulunsa da temele bakıldığında “birliktelik” kavramı, bütün kuramlarda ortak bir ifade olarak kendini göstermektedir. Bu birlikteliğin kendini gerek sosyal ihtiyaçların karşılanması gerekse de maddî ihtiyaçların karşılanmasında göstermesi, doğal bir şekilde yapılanmadan söz ettirir. Bu yapılanmanın yönetim biçiminde (ataerkil ya da anaerkil) zamansal süreç içerisinde değişiklikler görülse de “birliktelik” kendini korumaya devam etmektedir. “Birliktelik”te başlarda rol dağılımında kadın ve erkek statülerine rastlanır. Bu nedenle araştırmamızın temel konusu olan çocukların tarih sahnesindeki rolleri daha yakın zamanlarımıza rastlamaktadır. Bunun nedeni ise günümüzdeki “çocuk” olgusunun daha geç bir dönemde anlaşılmaya başlanmasındandır.

Daha da profesyonelleşen yaşam şartlarında rol dağılımında herkesin bir yer edinme çabası, kendine bir tanım konulma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Öyle ki tarihsel sürecin başlarında yaş durumuna bakılmaksızın işlevsel anlamda değerlendirilen insanın bir önemi bulunmamaktadır. İşlevselliğin arttığı dönemin başlangıcından sonuna kadar yaş olgusu dikkate alınmadan rollerin gerçekleştirilmesi söz konusudur. Ancak hemen ifade etmek gerekir ki rol dağılımında işlevselliğin niteliği, aynı zamanda insanın da niteliğini ortaya koyma açısından önem arz eder. Örneğin; 18 yaşında olan bir birey ile 25 yaşında olan bireyin niteliksel farklılıkları (tecrübe) açısından önem arz eden rol dağılımı bulunmaktadır. Ayrıca “birliktelik”te temelde önemli olan aile yapısı olup bireyin önemi, rollerin gerçekleştirilmesinde kendini gösterir.

Geniş ve kırsal aile yapılarında birlikteliğin oluşumunda başat birey en yaşlı üyedir. Diğer üyelerin ise en yaşlı üyenin denetimi altında olması, aile birlikteliğinin sürekliliğini sağlamaktadır. Aile birlikteliği ekonomik, koruyuculuk, psikolojik ve biyolojik, eğitim, dinî ve sosyal konum gibi fonksiyonlara sahiptir.

Aile birlikteliği / yapısı, en büyük değişimini 16. yüzyıldan sonra hızlı makineleşme döneminde yaşamıştır. Oldukça farklı yaşam şekillerinin birbirine zıt bir şekilde insanoğlunun yaşamına entegre olmaya çalışması, aile yapısını da etkilemiştir. Özellikle rol dağılımında geleneksel yaşam biçiminden vazgeçişler görülmüştür. Yeni dönemin en özelliği ise, insanoğlunun artık daha çok çalışmak zorunda kalışıdır. Sanayi devrimi aile yapısında büyük değişikliklere neden olmuştur. Sanayi devrimi sonrası tarlaların ve küçük çiftliklerin yerini büyük ölçekli işletmeler ve fabrikalar almıştır. Sanayileşme kentleşmeyi tetiklemiş, çok sayıda aile topraklarını bırakıp kentsel alandaki fabrikalarda çalışmak üzere kentlere göç etmiştir (Zastrow 2014: 259).

Aile yapısının değişimi, artan nüfusa bağlı olan ihtiyaçların temininde yaşanan zorluklara dayanmaktadır. İhtiyaçları karşılayacak olan kaynakların üretilmesinde / kullanılmasında gittikçe zorlaşan şartlara istinaden aile yapısı da yeni düzene ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Aile yapısında görülen değişimin temeli, daha küçük sınırlar içerisinde yaşamların devam etmesi olarak kendini göstermiştir. Sonraki yıllarda her şey değişime ayak uydurmak zorunda kalmıştır.

Makinaya dayalı seri üretim tarzına geçişle birlikte insanoğlu tarihte o güne kadar görmediği ölçüde hızlı bir tüketim kültürü edinmeye başlamış, yeni yerleşim sahaları olan kentlerde nüfus hızla büyümüş, tarımdan kopmaların hızlanması ile birlikte kır ve kent arasında temel bir ayrım oluşmaya başlamış, bu şekilde sanayi kapitalizminin değişiminde toplumun değişim motorlarından biri kabul edilmiştir (Lefebvre 2014).

Yeni üretim mekanizması, sınırları içerisinde daha fark edilebilir bireylerin olacağı, çekirdek aile birlikteliğini ortaya çıkarmıştır. Bu birliktelik çeşidi, bireyin aile içerisindeki konumu açısından hiç olmadığı kadar önemsenebilir bir görünüme kavuşturmuştur. Daha geniş aile birlikteliklerinde bireyin üstlendiği rolün yerine getirilmesinde bireyin değil rolün yerine getirilmesine önem verilmekte iken

sınırların daralması ile rolün yerine getirilmemesi, bireyin kilit noktada söz sahibi olabileceğini gözler önüne sermiştir. Birliktelik içerisinde bağıllık devam etmekte olup bu birliktelik önemin görülmesi ile de pekişmektedir. Belirtmekte fayda vardır ki aile birlikteliğinin sınırlarının daralması bazı fonksiyonların da kaybına neden olmuştur.

Değişen dünya düzeninde çoğu toplumlarda önemini korumaya devam aile, bazı rollerini kamusal destek mekanizmalarına devretmek zorunda kalmıştır. Bu fonksiyonların toplumsal yaşamda yerine getirilebilir hale gelmesi, aile birlikteliğinin mutaassıp yapısını da etkilemektedir.

Bireysel / ailesel yaşam şartlarının toplumsal yaşam şartları ile uyuşmadığı durumlarda çeşitli krizler ile karşılaşılabilir. Bu krizler aile birlikteliğinin, birliktelik bağına bağlı olarak atlatılabilmektedir. Birlikteliğin sınırlarının daralmasının bu açıdan zararlı olduğu söylenebilir ancak ihtiyaçların karşılanması amacı düşünüldüğünde de gerçekler göz önündedir.

Aile birlikteliği tarihsel süreçte birçok değişikliğe uğramış yeni aile birliktelik biçimleri ortaya çıkmıştır. “Gelenekselden moderne” diye adlandırılan süreçte, kan / evlilik yoluyla olan bağıllık yapısı, biçim değiştirerek “*sosyal bağıllık*” şeklini almıştır. Özellikle toplumdan topluma değişiklik gösteren kültürel yapı nedeniyle de bahsettiğimiz bağıllık yapısı, her toplumda kabul görür hal almaya başlamıştır.

14. yüzyıla kadar nüfus artışı, tüketim ihtiyaçlarından dolayı aile içerisinde daha fazla insanın rol üstlenmesi gerçeğini ortaya çıkarmış ve özellikle kadınların da üretim hattında zorunlu veya gönüllü yer edinmesi, nüfus üzerinde ciddi etkiler yapmıştır. Ancak unutulmaması gereken bir nokta vardır: eşler arasında ebeveynlik alanında gittikçe daha adil bir sürecin oluştuğudur.

İhtiyaçların giderilmesi amacı ile hem babanın hem de annenin benzer roller üstlenmesi, ebeveynlik rollerinde de eşitliğin (babanın annenin rollerini; annenin babanın rollerini yerine getirmesi) görülmesini sağlamıştır. Sağlanan bu eşitliğin de birlikteliğin dağılması (ki günümüzde en çok karşılaştığımız ve zorlandığımız durumdur) ile ortadan kalktığı ve öncekinden daha kötü bir hal aldığı da bilinen bir gerçektir.

Yeterliliği bulunmayan ebeveynin üstlendiği rol, ebeveynlik statüsüne de zarar vermektedir. Bunun sonucunda da biraz önce ifade ettiğimiz durum ortaya çıkmaktadır: “Aile birlikteliği, sosyal bağlara dayanan birlikteliklere” dönüşüyor.

Ebeveynlerin rollerini kasıtlı olarak da yerine getirmemesi birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Burada ayrıca belirtilmesi ve dikkat edilmesi gereken bir durum vardır: *zorunlu yetersizlik*. Ebeveynlerden herhangi birinin hayatını kaybetmesi, evden ayrılma / göç yaşanmasına bağlı olarak zorunlu sebeplerden dolayı bir diğerini rollerin yerine getirilmesinde yalnız bırakma gibi durumların yaşanması, yetersizliği ortaya çıkarmaktadır. Beklenilmedik bir anda karşılaşılan bu durum ile mücadele, kimileri için oldukça zor olmaktadır.

Bu çerçevede modernleşme aile birlikteliğini olumsuz etkilemiştir demek yanlış olmaz. Çünkü ebeveynlerin yaşam mücadelesinde ailelerine gereken önemi gösterememesine neden olmaktadır. Özellikle baba modelinde görülen yoksunluk, oldukça ciddi sorunlara yol açmış ve açmaktadır da. Çocukların disipline anlayışlarında bu yoksunluğun izleri rahatça görülebilmektedir.

Çocuğun / çocukluğun tarihsel süreç içerisinde aile içerisinde edindiği yer ile ilgili olarak görsel, işitsel ve yazılı olarak yeterli kaynak bulunmamaktadır. Konuya ilişkin ileride değineceğimiz açıklamalar da çocuğa gereken önemin verilmediğini ortaya koyacaktır.

Çocuk alanında yapılan çalışmaların büyük bir kısmı Batılı sosyal bilim insanlarına aittir. Batı’da çocuk alanında durumun vehameti karşısında günümüze yaklaştıkça görülen düzen, Batılı bilim insanlarını bu konuda araştırmaya itmiştir.

Çocuk alanında önemli bir yere sahip olan araştırmacı De Mause’un “Çocukluğun Tarihi” adlı kitabını incelediğimizde, tarihte geriye doğru gidildikçe, ebeveynlerin empati becerilerinin düşüklüğünü, çocuk bakımındaki yetersizliği, artan çocuk ihmal ve istismarını görüyoruz. Çocuk yetiştirme stilleri, her kültür, toplum ve tarihte çeşitlilik gösterir. Tarihsel açıdan bakıldığında geçmiş pratiklerin günümüzdekilere nazaran çocukları travmatize etme özelliklerinin daha fazla olduğu görülür. De Mause, kitabında, tarihsel açıdan derlediği verilere dayanarak, çocukluk çağının evrimini yedi adımlık bir gelişimsel süreç ile açıklamıştır. Çocukluğun

evrimsel gelişimini ele alan teorisine de, “Tarihin Psikojenik Teorisi” demiştir. Tarihin psikojenik teorisi, çocukluk tarihiyle ilgili birçok hipotez içerir ve De Mause’un deyimiyile de “*ampirik bilimsel bulguların ışığında değişime ve gelişmeye açık hipotezlerdir.*”(De Mause, 1974’ten akt: Türel, 2018).

De Mause, çocuk yetiştirme şekillerinin geriye doğru gittikçe daha da kötüleştiğini öne sürmüştür. Özellikle yaşam koşullarının da geriye doğru gittikçe kötüleşmesi, aile birlikteliğinde bireylerin öneminin azaldığını da ortaya koyar ve sadece çocuğun değil birlikteliğe “*yük / masraf*” olduğu düşünülen her birey için durum aynıdır. Burada önem arz eden husus, ebeveynlerin kendi yaşantılarındaki zorluklardan çocuklarını koruma içgüdüleridir.

Koruyan ve korumayan ebeveynlerin farklılıkları günümüz aile yaşantısını etkileyen etmenlerden olmuştur. De Mause, çocuğunu koruyamayan / korumayan ailelerin kendi çocuklarını potansiyel bir araç olarak görmelerini, bir çeşit kronik zehirlenme olarak nitelemiştir. Aslında buradaki amaç, çocukları kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmek ve kendi yapamadığı faaliyetleri çocukları aracılığı ile gerçekleştirmektir.

De Mause’un çalışmalarında çocukluğun tarihi 6 evreden oluşmuştur;

- İnfantisidal dönem olarak adlandırılan, travmatik çocuk ölümlerinin üçte bir oranında görüldüğü dönem birinci dönemdir. Bu dönemde ailelerin travmatik yapılarının sonucunda çocukların maruz kaldığı ve ölümlerle sonuçlanan durumların sık sık yaşanması dikkat çekicidir. Bu dönemde sonunda çocuk ölümlerinin azaldığı ve çocuğun yalnızlaştığı görülür.
- Terkedici dönem olarak adlandırılan, çocuğun ailesi tarafından terk edildiği, çocukların kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamaya çalıştığı ve karşılayamadığı takdirde hayatını kaybettiği dönemdir. Bu dönemde bir önceki döneme göre daha bilinçli davranış örüntülerinin görüldüğünü söylemek, çocuk ölümlerinin azalması açısından mümkündür. Ancak dönemin en olumsuz özelliği, çocukların ticarî bir meta olarak kullanılması ve sonucunda pedofili vak’alarının yaygınlaşmasıdır.
- İkiricikli dönem olarak adlandırılan, çocukların önceki iki döneme göre biraz daha önem kazandığı üçüncü dönemde çocuk eğitime yönelik

adımlar atılmaya başlamıştır. Dönemin adının “ikircikli” anılmasının nedeni, çocuk yetiştirme konusunda halen sert uygulamaların görülmesidir. Çocuklarla ilgili hem olumlu gelişmeler görülürken hem de sert uygulamalar söz konusudur.

- Müdahaleci dönem olarak adlandırılan, çocukların öneminin istenilen seviyede olmasa da daha da arttığı, ölümlerin ciddi oranda azaldığı dönemde çocuğun yaşam kalitesinin arttığı söylenebilir. Şiddet olayları tamamen son bulmamış olsa da azalmış ve duygusal egemenlik öne çıkmaya başlamıştır.
- Sosyalleştirici dönem olarak adlandırılan, çocukların sosyal anlamda da öneminin arttığı dönemde, aileler ilgilenebileceklerini düşündükleri kadar çocuk yapmaya özen göstermişlerdir. Bu dönem aslında bir bakıma aile planlamasının yapılması açısından da önem arz eder. Çocuğa saygı duyulmasına rağmen aile otoritesinin yetiştirme konusunda baskın olduğu görülür.
- Yardım edici dönem olarak adlandırılan, ebeveynlerin baskınlıklarının azaldığı ve yetiştirme konusunda daha serbesti bir görünümün kazanıldığı dönemde, çocuğun kendi bireyselliğini gerçekleştirmesi için gereken koşulların sağlanması amaçlanır.

De Mause’un bahsettiği dönemlerden son ikisinin günümüz dünyasında aynı anda görüldüğünü ifade etmek mümkündür. İmkanların sağlanması modernite açısından son dönemin, geleneksel yaşam tarzının devam ettirilmesi açısından beşinci dönemin varlığı görülür. Ancak beşinci dönemden son döneme geçişin daha uzun yıllar süreceği, tahmin edilen bir durumdur.

Ortaçağ’da kiliselere göre bütün çocuklar günahkar doğmakta olduğu için kutsal suda yıkanıp temizlenirdi. Bu düşünce şekli, Rönesans ile birlikte değişmiş ve çocuğa gereken önem verilmeye başlamıştır. Rönesans ile birlikte yaşanan değişim, çocukları yetişkinlerin arasından çekip alarak kendi dünyalarında yaşama olanağı sunmuştur. Ayrıca sadece çocukların kendi dünyalarına çekilmesi değil aynı zamanda seçkin kişiler arasında yeni düşünce kalıpları oluşmaya başladı: *çocukların*

yanında yapılmaması gerekenler ve çocuk yetiştirme konusunda özenli davranış örüntüleri (ayrı odaların olması, ayrı isimlerin verilmesi, ahlakî davranış örüntüleri).

Rönesans öncesi dönemde çocuğun davranışlarında “ilk günah”ın izleri olduğundan çocuğun terbiyesinde ebeveynlere sınırsız yetki verilmiştir. Öyle ki bir babanın çocuğunu terbiye ederek öldürmesi suç sayılmıyordu. Bahsettiğimiz dönem aslında De Mause’un ifade ettiği travmatik dönem olarak görülebilir. Bu dönemde yaygın olan bir diğer düşünce kalıbı da “doğan her yeni bebek aileye bir yük”tür. Bu nedenle çocuk üzerinde gereken önem gösterilmezdi. Öyle ki çocuk bir süre sonra sırf yaşamını devam ettirebilmek için en acılı durumlarla karşı karşıya kalmayı bile göze alabilmekteydi. Ancak bu durum her kültürde aynı değildi. Örneğin, Antik Roma döneminde çocuklara önem verilir, eğitimleri ile ilgilenilir, ailenin güç ve itibar kaynağı olarak görülürdü. Yine Sümerli uygarlığında da çocuk değer görürdü.

Yalnız belirtmek gerekir ki bahsedilen toplumlarda seçkin sınıf olarak adlandırılan sosyoekonomik tabakalarda çocuk önem görürdü. Daha alt sosyoekonomik tabakalarda çocuğa bu kadar önem atfedilmezdi. Bunlar nadir görülen uygulamalardır.

Aynı dönemde çoğu toplumda erkek olanları kız olanlardan işlevsellik açısından daha değerli görülürdü. Bu dönem toplumlarında görülen ekonomik tabanlı ayrışmalar “çocuk” algısının da farklılaşmasına neden olmuştur. Ekonomik açıdan daha iyi olan aile çocukları imkanlar açısından daha avantajlı iken ekonomi açıdan yoksun olan diğer aile çocuğu yoksunluk içinde yaşamaktaydı. Bu nedenle başta eğitim olmak üzere yaşam tarzları bakımından farklılıklar ortaya çıkmaktaydı. Ekonomik açıdan yeterliliğe sahip aile çocukları için bir sorun bulunmazken ekonomik açıdan yetersiz olan diğer aile çocukları için durum içler acısıydı.

Orta Çağ zamanında Avrupa’da nüfusun giderek artmasıyla da çocuk üzerindeki algı değişmeye başlamıştır. Döneme hakim olan dinî olgular nedeni ile çocuğa yönelik davranış örüntüleri, şiddet ağırlıklı olmuştur. Çocuk ölümlerinin dönemin en çok görülen suç olayları arasında yer aldığı söylenebilir. Çocuğa gereken önemin kaybolduğu dönem, Avrupa açısından 1800’lere kadar sürmüştür.

Çocuk / çocukluk olgusunun, 17. yüzyıldan itibaren dikkat edilir olduğu söylenebilir. Özellikle işlevsellik anlamında bazı toplumlarda “küçük insan” olarak nitelendirilmesi, çocuğu özel bir onuma yerleştirmemiştir. Ayrıca yönetsel anlamda da zayıflıkların (insan hakları açısından) görülmesi de önemli bir etken olarak karşımıza çıkar.

17. yüzyıl öncesinde çocukluğun işlevselliği etkinleşmemiş değersiz bir canlı olarak görüldüğü, birçok kaynakla dolaylı olarak anlatılmaktadır. Yalnız belirtmek gerekir ki çocukluğun anlamı / tanım hakkında o dönemlerde bir ortaklıktan söz etmek mümkün olmadığından çocukluğun ne zaman son bulduğu ve yetişkin sayılacağı da bilinmiyordu. Böyle bir ayırımın olmaması nedeni ile zorluklar yaşanıyordu.

Hristiyan dünyasında 1800'lere kadar çocuk algısı hep günahkarlıkla eşleştirilmiş ve uygulamalar bu yönde ilerlemiştir. Çocukların doğdukları ilk günahla birlikte zamanla diğer kötülöklere de karışacağı inancı ile yetiştirme konusunda ağır şartlar söz konusu olmuştur. Yalnız şunu da belirtmekte fayda vardır. Daha önce ifade ettiğimiz gibi ağırlıklı olarak bir çocuk algısının olmadığı görülebilir. Şöyle ki çocuğun öğrenme faaliyeti sonrası bilinçli olarak hareket etmesi için gereken zaman dilimi, dönem insanlarına göre yok sayılmıştır. “Çocuk doğar doğmaz yetişkinler gibi günaha karışacağı” algısı hakim olduğundan “çocuk / çocukluk” algısının olmadığı görülür. Bu nedenle bu dönemde çocuk izlerine rastlamak mümkün değildir. Öyle ki bütün yetişkin eylemlerinin alenen çocukların yanında gerçekleştiği ve hatta zaman zaman çocukların da katılarak eşlik ettiği söylenmektedir. Bu durum ne kadar üzücü olsa da uzun yıllar boyunca medeniyetin ev sahipliğini yapan Batı'nın gerçek tarihinde yer almaktadır.

Rönesans, orta çağın insanını günahkara indirgeyen anlayışının yerini yeni bir insanlık tarihi getirmek iddiasını taşıyordu. İnsan artık günahkar biri olarak anlaşılıyor, yaratan karşısında belli bir ilişkiyi koruyan bir özne durumunda düşünülüyordu (Bumin 2013). Böylece çocuğun toplum içerisinde düşünce değeri değişmiş ve biyolojik ve psikolojik yetilerine uygun bir kalıpta değerlendirilmeye başlanmıştır. Görölmeye başlamıştır ki Avrupa'da çocuğa yönelik algı değişmeye başlamıştır. Anne ve çocuk arasındaki zayıf bağ, kuvvetlenmeye başlamıştır. Öyle ki

bu dönemde çocuk algısı, birçok kez şekil değiştirmiş olmasına rağmen temelde biyolojik ve psikolojik yapısı korunmuştur. Çocuğun yaratılış itibari ile toplumsal yaşam içerisinde şekillendiği algısı, çocuğu “suçlu” yükünden kurtarmıştır.

Çocukla ilgili yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra dönem aydınlarının da çalışmaları önem arz etmeye başlamıştır. Bu çalışmalar çocukların yetiştirilme tarzlarından yetiştirilme konularına dair her türlü ayrıntıyı içeren bir yapıya sahip olmuşlardır.

Rönesans ile kendini gerçek manada ortaya koymaya başlayan “çocuk algısı” kültürel anlamda zaman içerisinde değişiklikler göstermeye devam etmiştir. Örneğin, Öztan’a göre, Fransa devriminin devrimci kadrosunun en temel hedefi, çocuklara yönelik bir eğitim pedagojisinin oluşturulmasıdır. Ulus devletin modern çocuğu, artık ailesiyle birlikte hatta kimi zaman ailesinden önce millete aittir. Uluslaşması arzu edilen aile, bu milli bilinç ile çocuğunu yetiştirmeli ve hayata hazırlamalıdır. İdeal çocuk vatani için kafası bilgilerle donanmış yüreği coşku ile çarpa cumhuriyetçi erdemlere sahip vatanseverdir (2013). Ancak bu düşünce biçimi de zamanla tüm toplumlarda “çocuğun kültürel öğelerin taşıyıcı” algısına dönüşmüştür.

Sanayi Devrimi ile birlikte farklılaşan ölçüt mekanizmaları işlevselliği de temellerinden sarsmıştır. Daha karmaşık ve ağır çalışma koşullarında çocukların yer alması, tehlike oluşturmuştur (bunun çok da önemsenen bir şey olmadığı bilinen bir gerçektir). Bu tehlike karşısında hem etkinlik hem de verimlilik adına çocuklar açısından bir takım düzenlemeler ortaya konmuştur. 1800’lü yılların başında “Güneşin batmadığı topraklar”da çocukların çalışma koşullarını iyileştiren yasal düzenlemeler yapılmıştır. İlerleyen yıllarda bu düzenlemeler sınırları aşmış ve diğer ülkeleri de harekete geçirmiştir.

1900’lü yıllara yaklaşırken daha ciddi adımlar atılmaya başlanmış ve yasal mevzuat çalışmaları uluslararası boyut kazanmıştır. Bahsettiğimiz düzenlemeler, çocukların görünen yüzlerinden (çalışma hayatı) bir tanesini ortaya koymaktadır.

19. yüzyılı çocuklar açısından bir devrim olarak anmak sanırım doğru olacaktır. Sadece sanayi alanında değil yavaş yavaş tüm alanlarda da çocuklara yönelik sosyal ve politik düzenlemeler hayata geçirilmeye başlanmıştır.

19. yüzyılın sonlarında, çocukların adli iş ve işlemlerinin diğer adli iş ve işlemlerinden ayrı olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile çocuk mahkemelerinin kurulmaya başlandığı görülür. Başta Amerika Birleşik Devletleri'nde kendini gösteren bu oluşum, zamanla Avrupa'ya sıçramış ve birçok ülkede faaliyete girmiştir. Alınan kararların adliane olup olmadığı konusu, günün şartları açısından değerlendirilmesi gerektiğinden ayrı bir çalışma ortaya konmalıdır.

19. yüzyılın sonlarından itibaren yaşanan olumlu gelişmeler, aslında istenilen / beklenen etkiyi yapamamıştır. Çünkü hukuksal düzenlemeler “çocukluk” kavramından ziyade “yetişkinlik” kavramı üzerinden yapılmıştır. Bu nedenle halen sorunlarla karşılaşmaktadır. Bir yüzyıl sonra imzalanacak olan Sözleşme, bu sorunların çözüme kavuşabilmesi için gerekli tüm sosyal politik uygulamaların asgari düzeyde hayata geçirilmesi faydalı olacağı düşünülmüştür.

20. yüzyıla girildiğinde özellikle sanayileşmenin farklılaştırdığı aile birlikteliklerindeki rol dağılımında çocuklar artık daha önemsendir olmuştur. Devletin sosyal politik yönü gelişmeye ve genişlemeye başlamış ve sadece koruyucu değil önleyici tedbir çalışmaları da söz konusu olmaya başlamıştır. Öyle ki bu durum çocuğu aile birlikteliğinin bütünlüğünden alıp daha özelde bir değere getirmiştir. Çocukların insanî hak ve özgürlüklerinin istismara uğramaması amacı ile 20. yüzyılın başlarında Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi yayınlamıştır. Ancak bildirinin uygulanabilirliği İkinci Dünya Savaşı nedeni ile tam olarak mümkün olamamıştır. Daha sonra 20. yüzyıl ortalarında yeni bir bildiri hazırlanıp yayınlanmış ve 20. yüzyılın sonlarında da bu bildiri genişletilmiştir.

“Çocukluk” kavramı, gelişen fikirler ile birlikte yeni bir kavram gibi görülmeye başlanmıştır. Çünkü daha önce hiçbir şekilde önemsiz olmayan bir kavram, yoğun ilgiye maruz kalmıştır (ancak günümüzde dahi büyük eksiklikleri bulunmaktadır). Öyle ki birçok tarihçi bu durumu dillendirmiştir. Bunlardan biri de önemli bir tarihçi olan Philippe Ariés'tir. “Çocukluk” kavramının Fransız tarihçi Philippe Ariés tarafından modern bir “keşif” olarak görülmesinin nedeni, çocukların yetişkinlerden farklı olduklarına yönelik farkındalığın modernlikle birlikte gelişmiş olmasıdır (Gürdal 2013).

Ariés'in bahsettiği keşif, dönem toplumsal yapısını anlatan eserlerde “çocuk” olgusunda yer verilmeye başlanmasıdır: *“17. yüzyılda soylu ya da orta sınıf fark etmeksizin çocuklar, yetişkinler gibi giydirilmeye başlandı. Bu durum 17. yüzyıl başında sayısız çocuk portresinde hemen ilk bakışta görülebilir. Bu değişikliğin kızlardan çok erkekleri etkilediğini belirtmemiz gerekir. Çocukluk fikri öncelikle erkek çocuklara fayda sağlamıştır, kızlar çok daha uzun bir süre kendilerini yetişkinlerle bir arada tutan geleneksel hayat tarzını devam ettirmişlerdir. Bu, orta sınıf ya da aristokratik aileler için doğrudur. Köylü ve zanaatkar çocukları, köyün yeşillik alanlarında kent sokaklarında, esnaf atölyelerinde hanlarda ve büyük evlerin mutfaklarında oynayan çocuklar, yetişkinlerle aynı kıyafetleri giymeye devam ettiler. Kıyafet ya da çalışma ya da oyunda yetişkinler ve çocuklar arasında ayırım yapmayan eski tarz hayat tarzını korudular.”* (Ariés, 1962).

Ariés'in son ifadesinde yer verdiği “koruma” sözcüğü, aslında kaynakların yetersizliği sonucu ortaya çıkan sosyoekonomik farklılıkların negatif bir göstergesidir. Bahsedilen toplumsal grupta bir koruma değil yoksunluk söz konusudur. Daha önce de bahsettiğimiz gibi “çocukluk” olgusu sadece sosyoekonomik durumu iyi olan gruplarda kendine yer bulabilmiştir.

Postman (1995)'a göre, *“çocukluk fikrinin oluşmasındaki en önemli gelişme, 16. yüzyılda matbaa aracılığıyla biçimlenmeye başlayan yeni bir iletişim ortamıdır: Matbaa ile yazılı ürünlerin basımı ve çoğaltımı “okuma yeterliliğine dayanan” yeni bir tanım(laması)ı ve buna karşılık “okuma yetersizliğine dayalı” yeni bir çocukluk anlayışı yaratmıştır”* (Postman'dan akt: Gürdal, 2013).

Kuyumcu ise bu durumu, *“Antik Çağ'dan 18. yüzyıla kadar yaklaşık 2000 yıl boyunca Batı'da çocuklar eksik yetişkinler olarak görüldüler ve yetersiz, tamamen yetişkinlere bağımlı oldukları düşünüldüğünden yaşamları Orta Çağ yazarlarınca önemsenmedi”* (Kuyumcu 2014) şeklinde ifade etmiştir.

Birleşmiş Milletlere üye devletler tarafından kabul gören ve halen etkinliğini sürdüren Çocuk Hakları Sözleşmesi, bilinen tarihsel süreçte çocuk / çocukluk olgusunun en insanî değerlerini ortaya koymuştur. Çocuğun her türlü bedensel, ruhsal, ahlâkî ve fiziksel gelişimini en sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesini sağlamayı kendine görev edinen Sözleşmenin en dikkat çekici yanı, çocukların bir yetişkinin

davranış örüntülerini sergilemekten korunmasıdır. Şöyle ki, tarihsel süreç içerisinde çocuk, üretimin içinde hep yer almıştır. Öyle zamanlar olmuştur ki çocuk başat rol oynamıştır. Bu nedenle çocuğun sömürülmesi / istismar edilmesi durumlarıyla oldukça sık karşılaşmıştır. Sözleşme, bu durumun en azından yürürlüğe girdikten sonra azalması için ilkeler edinmiştir.

Çocuklara yönelik çalışmaların günün şartlarına yetersiz kaldığı görüldüğü anda yeni düzenlemelere girişilmiştir. Bu kapsamda öncelikle “çocukların sahip olabileceği haklardan ziyade zaten sahip olduğu haklar neler olabilir?” (çocukluk çağına / yetilerine uygun davranış örüntülerinin sergilenmesi amacı ile yapılması gerekenler) sorusu cevaplanmış ve çalışmaların yönü belirlenmiştir.

Çocuk haklarının hazırlanışındaki temel mantık, çocuğun fizikî / duygusal yeterliliğinin gelişimi üzerindeki etkisi ve ortaya çıkarabileceği sonuçlardır. Uluslararası ve ülke anayasaları çerçevesinde tüm insanî hak ve özgürlüklerin etkin bir şekilde kullanımına göre hazırlanması temel ilkedir.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta, gerekli çalışmaların, hem ailenin yanında kalan çocuklar hem de ebeveynlerinden herhangi birinin olmadığı, ikisinin olmadığı ya da hiç kimsesi olmayan çocukların düşünülerek yapılmasıdır. Özellikle geçmiş yıllarda kimsesi olmayan çocukların yaşamını devam ettirebilmek amacı ile çeşitli zorluklara rağmen bir ailenin yanında yerleşmesi, birçok istismar durumunun yaşanmasına neden olmuştur. Hiçbir şekilde bir aile yanında yer edinemeyen çocuklar ise ya sokaklarda yaşamak zorunda kalmış ya da devletin (dönemine göre değişir) sağladığı imkanlardan (içler acısı şartlarda) faydalanmıştır.

Günümüzde bu tür uygulamalara nadiren rastlanmaktadır. Toplumsal yaşam mekanizması içerisinde her toplumda bu karşılaşılabilir bir durum olarak tarihteki yerini almıştır. Bu tarz durumların ortaya çıkması halinde istenmeyen olaylar (toplumsal veya politik) yaşanabilir ihtimaline karşı devlet gerekli tedbirleri almaktadır.

“Çocuk” algısının zamansal ve mekânsal sınıflandırmalardan arındırılarak kabul görmesi, bütün toplumlar açısından mümkün olan bir durum değildir. Özellikle sosyoekonomik bağımlılıkların sürdürülmesi için eksikliklerin devam etmesi gerektir

ne yazık ki. Bu nedenle tüm dünya toplumlarında aynı algı bilinçli bir şekilde oluşturulmamaktadır. Çünkü “çocuk” algısının oluşması durumunda diğer tüm insanî değerler de önem görmeye başlayacak ve eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yapılacaktır. Bu ise bazı yönetim erklerinin kabul edebileceği bir şey değildir. Her ne kadar görünür de çocuklara yönelik çalışmalar söz konusu olsa da bilinen bir diğer acı gerçek de, tüm çalışmaların yeterliliğinin –isteyerek- bulunmamasıdır.

Ayrıca “çocuk” algısının tek başına kabul görmesi yeterli olmayacaktır. Ne yazık ki toplumun sosyoekonomik yapısının da bu kabullenişe uygun olması gereklidir. Çünkü bir takım algıların kabullenilmesi, realitede toplumsal yaşantının gerekliliklerine bağlıdır.

Bahsettiğimiz “çocuk” olgusunun algılanması, birçok diğer insani hakları da beraberinde getireceğinden sadece bir olgu üzerinden hareket etmek istenilen sonucu vermeyecektir.

Günümüz değişen toplumlarında çocukların sosyal, psikolojik ve ruhsal olarak kendilerini / yetilerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecekleri katılımlı sosyal politikaların uygulanmasına çalışılmaktadır (kaynakların yeterliliği ölçüsünde). Özellikle manevî açıdan çocuklara yaklaşımların görülmesi fayda sağlamaktadır.

Çocuklara yönelik katılımlı sosyal politikalar ülkenin gelişmişlik düzeyi ile yakından ilgilidir. Öyle ki vatandaşlarının, sosyoekonomik gelir düzeylerine bakılmaksızın toplumsal normların gerektirdiği rolleri yerine getirmelerinde kolaylıklar sağlamak görevini üstlenen refah devlet yönetim erki, çocuklarının da değerini göz ardı etmeden kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde bu alanda tasarruflandıracaktır. Çünkü toplumsal refahın köklerinin çocuklar ekseninde yerleştirilmesi, toplumun geleceği açısından oldukça önemlidir. Bu anlamda başta bakım hizmetleri olmak birçok alandaki iyileştirmeler, çocuğa verilen önemi de ortaya koyacaktır.

Osmanlı ve Türkiye’de çocuk / çocukluk olgusuna bakacak olursak;

Gelişen ve değişen aile birlikteliği yapısı ile çocuğa atfedilen önem de artmaya başlamıştır. Öyle ki çocukluğun tarihi alanında yetkinliği bulunan araştırmacı De Mause’a göre, “*çocuğun ruhsal ve bedensel bütünlüğüne doğumdan*

itibaren saygıyla yaklaşmak, çocuğun güvenli bir bağlanma yaşaması için önemli adımlardan biridir ve özerkleşme, bireyleşme yolunda önemli bir yapıtaşdır” (De Mause, 1974’ten akt: Türel, 2018).

Sultan İkinci Abdulhamid’in talimatı ile kimsesi olmayan ve korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet vermek üzere açılan Darülaceze Cumhuriyetin ilanı ile beraber uzun yıllar hizmetlerine devam etmiştir. Yine aynı dönem hizmete giren Darülhayr-ı Ali, hiçbir vasfı bulunmayan gençlere yönelik meslekî alanda eğitim vermek üzere açılmıştır. Yine Dar’ül-eytam’lar kurulmuş ve yetim çocuklara sahip çıkılmıştır. Ancak Dar’ül-eytam’lar 1920’lerin ortalarına kadar hizmet verebilmişlerdir. Sonrasında başta ekonomik yetersizlikler olmak üzere teknik açıdan da sorunlar yaşanmaya başlamış ve işlevini kaybedip kapanmıştır. Yalnız burada karşılaşılan en üzücü durum, bütün bu çalışmaların erkek çocuklarına yönelik olmasıdır. Kız çocuklarının ya küçük yaşlarda evlendirilmesi ya da bir aile yanına evlatlık (o günün toplumsal yaşamında “besleme” tabiri kullanılmaktadır) verilmesi (zorunlu sığınma) söz konusu olduğundan bu imkanlardan faydalanamamışlardır.

Evlatlık alınması / verilmesi (zorunlu sığınma) uygulaması, aslında hiç de faydalı olmayan durumlarla karşılaşılmasına neden olmuştur. Yakın zamana kadar ülkemiz gündeminde yer alan “besleme / evlatlık” olgusunda, genelde, adı konulmamış bir tür “kölelik” uygulaması söz konusu olmuştur. Çocuğun çocukluk yetilerine bakılmaksızın hane içerisinde çeşitli sorumlulukları üstlenmek zorunda kaldığı ve bu sorumlulukları yerine getirmediği takdirde cezalandırıldığı, insanî hak ve özgürlüklerden mahrum bırakılması söz konusudur. Bu nedenle bazı evlatlık uygulamalarının sorunları da beraberinde getirdiği söylenebilir.

Çocuklar açısından en büyük sorunlardan biri de, işçilik konusunda istismar edilmeleridir. Tüm dünyada bu konuda büyük sorunlar yaşansa da istenilen düzeyde çalışma yapıldığı söylenemez. İfade etmek gerekir ki, yaşanan toplumsal yapının durumunun da göz önünde bulundurulması ve çalışmanın bu yönde olması gerekir. Realiteden uzaklaşarak yapılan çalışmalar, hiçbir şekilde olumlu geri dönütler ortaya koymayacaktır.

Çocuk işçiliği, toplumsal yaşam içerisinde sosyoekonomik anlamda var olan dengesizliğin olabildiğine azalabilmesi amacı ile yetersiz ekonomik düzeye sahip

ailelerin çocuklarının işgücünden faydalanmak istemesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca sadece ekonomik yetersizlik sonucu değil bazı durumlarda (özellikle babanın çalışmak istememesi) çocukların işgücü anlamında suiistimal edildiği görülmektedir. Toplumsal yapıdaki sosyal ve ekonomik anlamdaki farklılıklardan kaynaklanan sorunlar, aile birlikteliğini de olumsuz etkilemektedir. Birliktelikteki ihtiyaçların asgarî düzeyde karşılanabilmesi, ailedeki rollerin dağılımında zaman zaman istenmeyen durumların yaşanmasına neden olmaktadır.

Birçok Avrupa ülkesinde çocuk işçiliğine dair ciddi yaptırımlar yasal düzenlemeler ile ortaya konmuştur. Ülkemizde de 10.06.2003 tarih ve 25134 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu’nda çocukların istismarını engellemek adına “Çalıştırma ve çocukları çalıştırma yasağı” ve “Gece çalıştırma yasağı” bölümünde *“Onbeş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, ondört yaşını doldurmuş ve zorunlu gelişimlerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. On dört yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlak gelişimlerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı bir izin almak şartıyla çalıştırılabilirler. Çocuk ve genç işçilerin ise yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar vermez. Onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile onbeş yaşını tamamlamış, ancak onsekiz yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işler, ondört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işler, onaltı yaşını doldurmuş fakat onsekiz yaşını bitirmemiş genç işçilerin hangi işlerde çalıştırılabilecekleri ve çalışma koşulları Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından altı ay içinde çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenir. Zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış ve örgün eğitime devam etmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalışanların ise günde beş ve haftada otuz saatten fazla olamaz. Bu süre, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için günde sekiz ve*

haftada kırk saate kadar artırılabilir. Okul öncesi çocuklar ile okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda dördüncü fıkrada öngörülen süreleri aşamaz. Sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinin kapsamı, bu faaliyetlerde çalışacak çocuklara çalışma izni verilmesi, yaş grupları ve faaliyet türlerine göre çalışma ve dinlenme süreleri ile çalışma ortamı ve şartları, ücretin ödenmesine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun görüşleri alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenir(71. mad.), “Sanayie ait işlerde onsekiz yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçilerin gece çalıştırılması yasaktır” (73. mad.)ve “72 nci maddesi hükümlerine aykırı olarak bu maddede belirtilen yerlerde onsekiz yaşını doldurmamış erkek çocukları ve gençleri ve her yaştaki kadınları çalıştıran, 73 üncü maddesine aykırı olarak çocuk ve genç işçileri gece çalıştıran veya aynı maddede anılan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden işveren veya işveren vekiline binikiyüz Türk Lirası idari para cezası verilir” (104. mad.) hükümleri yer almaktadır.

Çocukların belli bir eğitimden sonra çalışabilmesine yönelik güncel yasal düzenleme olarak 19 Haziran 1986 tarih ve 19139 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “3308 sayılı Çıraklık ve Meslekî Eğitim Kanunu”ndan bahsedilebilir. Kanunun amacı “çırak, kalfa ve ustaların eğitimi ile okullarda ve işletmelerde yapılacak meslekî eğitime ilişkin esasları düzenlemektir” (1. mad.). ilgili kanunla çocukların meslekî eğitim alabilmeleri açısından profesyonel hareket etmeleri sağlanmaktadır. Ancak yine de çoğu işletmede çocuk işçiliği yasal çerçevede ilerlememektedir. Buna yönelik yaptırımların caydırıcı olmaması, çocuk işçiliğinin halen büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Belirtmek gerekir ki bu konu sadece Türkiye açısından değil tüm ülkeler açısından (bazı gelişmiş ülkelerde dahil edilebilir) büyük sorundur.

2. Çocuk İstismarı / İhmali

Çocuk istismarı, özellikle günümüz toplumsal yaşantısında hemen hemen her toplumu yakından ilgilendiren, takip ettiren ve dikkat gerektiren bir konudur.

Cinsel istismar, 18 yaşından küçük olan bireylere yeni çocuklara, doğrudan veya dolaylı olarak aynı yaşta veya daha büyük biri tarafından başta psikolojik baskı, yaşına uygun olmayan davranış örüntülerini sergilemesi için zorlanması veya cinsel anlamda yapılan cinsel içerikli / amaçlı bakışlar, dokunuşlar, davranışlar sözlerdir. Ayrıca çocuğa cinsel uyarıcı etkide bulunacak görsel veya işitsel öğelerin kullanımı da cinsel istismar türleri arasındadır.

Çocuğun fiziksel ve ruhsal anlamda yaşının gerekliliklerinden farklı ve gelişiminde travmatize edip olumsuz etkileyen durumlara maruz kalması, istismar olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Çocuğun istismarı, fiziksel ve ruhsal olarak gruplandırılabilir. Her ne kadar istismar denilince akla ilk gelen cinsel yolla gelişen olaylar gelse de çocuğa karşı şiddet veya çocuk üzerinden kazanç elde edilmesi de istismara girmektedir.

Günümüzde çocuk istismarının en çok görüldüğü ve akla gelen ilk alan, fiziksel alandır. De Mause'un çocukluğun tarihinde bahsettiği ilk iki dönemde ruhsal anlamda da istismar olgusuna rastlanmaktayken; günümüzde ruhsal istismar olgusuna çok az rastlanmaktadır.

Aile birlikteliğinin çeşitli sebeplerden dolayı zarar görmesi, anne veya babanın bedensel veya ruhsal rahatsızlıklarının bulunması, aile içerisindeki olumsuz iletişim, çocuğun yakın çevresi ile etkileşiminin olumsuz etkisi, çocuğun kendine model edindiği karakterin olumsuz yönleri, sosyoekonomik yetersizliğin neden olduğu ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanamaması, aile içerisinde veya yakın çevresinde şiddet olgusu ile çok sık karşılaşılması gibi nedenler çocuğun ruhsal anlamda istismarına neden olur.

Aslında tüm istismar olgularının temelinde çocuğun ihmal edilmesi bulunmaktadır. Çocuğun hem maddî hem manevî ihtiyaçların karşılanmasında yaşanan güçlükler ile doğru yolla mücadele edilmediği takdirde çocuk dışa yönelmekte ve istismar durumu ile karşılaşmaktadır. Oysaki ebeveynlerin çocuklarını ihmal edecek davranışlardan olabildiğince uzaklaşması durumunda istismar olasılığı tamamen önlenir denilemese de daha da düşecektir.

Çocuğun aile birlikteliği içerisindeki rol dağılımında ekonomik bir araç işlevselliğinde zorla çalıştırılması, çocuğun bir ticarî meta olarak görülmesi, çocuğun bir ticarî meta aracı gibi sunularak kazanç elde edilmesi, çocuğa şiddet uygulanması, biyolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması ve büyük bir yara / özür olarak karşılaştığımız cinsel obje olarak görülmesi, fiziksel istismar olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

Fiziksel istismar olgularının cinsel boyutu dışında kalanların olumsuz etkileri, rehabilite süreci ile çoğu kez ortadan kalkmaktadır. Ancak cinsel boyutlu fiziksel ve ruhsal istismar olgularında rehabilite süreci oldukça zorlu geçmektedir ve bazen öyle olgularla karşılaşmaktadır ki rehabilite sürecinde olumlu geri dönüt alınmamaktadır. Burada etkili olan faktör, istismar olgusunu yaşatan bireyin kimliğidir.

İstismar olgularında fail, mağdurun yakınında bulunan kişi / kişiler değil ise rehabilite daha kolay olmaktadır. Tek bir istisna durum hariç: cinsel istismar. Cinsel istismar olgularında yakın etkileşim içerisinde olsun ya da olmasın kimliğin hiçbir önemi bulunmamaktadır. İstismar olgusunun meydana gelmesi, çocuğu istenmeyecek ruhsal bunalımlara ittiğinden rehabilite süreci diğerlerine göre daha zorlu geçmektedir. Çocuğun tüm yaşamı, maruz kaldığı istismar olgusuna göre şekillenmektedir.

Çocukların tarih boyunca çeşitli şekillerde istismara maruz kaldıkları, dolaylı yollardan elde edilen bilgiler arasında yer almaktadır. Günümüz gelişmiş dünyasında bile çocuk istismarının bütün boyutları ile karşılaşılmaktadır ne yazık ki. Çocuk istismarının önlenmesine dair birçok ülkede ağır yaptırım cezaları bulunmasına rağmen istismarın önüne geçilememesi oldukça üzücü bir durumdur.

Çocuğun uğradığı cinsel istismarı dile getirmesi, bazı durumlar nedeniyle zorlu olmaktadır: çocuğun olayı tam olarak algılayamaması, çocuğun yalan söyleyebileceği ihtimaline karşı ailesinin inanmaması, kendisine kimsenin inanmayacağı düşüncesi, mağdur olmasına rağmen kendisinin suçlanacağını düşünmesi, istismarı yapan kişinin aile içinden birinin olması veya yakın ilişkiler içerisinde buldukları kişilerden olması, söylediği zaman kendisine zarar geleceği / cezalandırılacağı düşüncesinin hakim olması, ailesel veya çevresel ilişkilerin

bozulmasından sorumlu tutulacağı düşüncesi, istismarı yapan kişinin kendisine zarar verebileceği düşüncesi. Olması gereken durum ise, çocuğun düşüncelerinin tam aksine tepkiyle karşılık vermeyip onu anlamaya yönelik tutum ve davranışlar içerisinde yaklaşım sergilemektir.

Cinsel istismara maruz kalan çocukların davranışlarında ileriye dönük kalıcı değişimler görülmektedir. Cinsel kimlik karmaşası başta olmak üzere yeme –içme alışkanlıklarında bozukluk, kendine ve çevresine karşı oluşan güvensizlik, duygudurum bozuklukları, bedensel rahatsızlıklar, sosyal çevre ilişkilerinde tutarsızlık, uyku düzeninde bozukluklar gibi olumsuzluklarla karşılaşabilmektedir. Bu durumların daha kötüsü ise, sözü geçen hastalıkların kaynağının bilinmediği (istismardan kaynaklanıyorsa olgunun yaşandığından habersiz olma durumu) zamanlarda tedavide de karşılaşılan zorluklardır.

Çocukların istismar olgusuna karşı farklı tepkilerde bulunabilecekleri birçok araştırmacı tarafından kabul görmüştür. Öyle ki bazı araştırmacılara göre, istismara uğrayan bazı çocukların olay sonrası ruhsal anlamda daha güçlü bir yapıya sahip oldukları, olayı daha kısa sürede atlattıkları görülmektedir. Bu nedenle “istismara uğrayan her çocuğa, çocuğun bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak yaklaşım sergilenmesi daha sağlıklı olacaktır” düşüncesi hakimdir.

Günümüzde özellikle cinsel istismar anlamında durumun vehametini ortaya koymak çok zordur. Çünkü istismarın bildirilmesi kadar bildirilmediği durumlar da oldukça fazladır. Özellikle çocuğun olayı tam olarak algılayamaması ve anlatamaması, istismar failinin yakın çevreden olması veya çocuğun korkması gibi nedenler birçok istismar olayının açığa çıkmasına engel olmaktadır.

İstismar durumunun dile getirilişinde çocuğa karşı sergilenen yaklaşım da oldukça önemlidir. Çünkü çocuğun olayı doğru ve tutarlı bir şekilde anlatması, kendisine karşı sergilenen yaklaşıma bağlıdır. Çocuk bu durumda olayı geçiştirip kapatabilir veya açıkça anlatabilir. Ayrıca söz ettiğimiz nedenlerden belki de daha önemlisi çocuktaki düşüncenin yanlışlığıdır: olayın ortaya çıkması ile suçlandırılacağı, cezalandırılacağı, utanç duygusu yaşayacağı veya korkutulacağı. Bu yanlış düşünce tipleri nedeni ile çocuk istismar gizleme yolunu tercih edebilir. Bunun

önlenmesi amacı ile çocuklara mahremiyete yönelik eğitimlerin verilmesi birçok araştırmacı tarafından sık sık dile getirilmektedir.

3. Korunmaya Muhtaç Çocukların Yaşadıkları Psikolojik ve Sosyal Problemler

Yapılan birçok araştırmada çocuk yuvası, yetiştirme yurdu ve benzer kurumlarda kalmakta olan çocukların ailesi yanında kalan çocuklara göre, gelişimlerinin geri olduğu, kaygı ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğu, uyum düzeylerinin düşük olduğu, davranış bozuklukları gösterdikleri, aile ilişkilerinin ve sosyalleşmelerinin zayıf olduğu, sosyal faaliyetlere daha az katıldıkları, atılganlık düzeylerinin daha düşük olduğu, kendilerini yalnız ve şanssız hissettikleri, benlik ve öz saygılarının düşük, umutsuzluk düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Kutlu 2005).

Kurumlarda bakım ve koruma altında bulunan çocuklar, ailelerinden yoksun olmaları, yaşadıkları fiziksel ortamın aile yanında kalan çocuklara göre farklı olması, rol model eksikliği yaşamaları, daha az sosyalleşebilmeleri gibi nedenlerle birçok psikolojik ve sosyal problemler yaşamaktadırlar.

Aile yoksunluğu ve olumsuz çevre koşulları gibi nedenlerin, kurum çocuklarının psikolojik sağlığını, davranışlarını, zekâlarını ve kişiliklerini olumsuz bir biçimde etkilediği varsayılmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar anne, baba ve onlara bakacak bir akrabaları bulunmadığı için devlet tarafından koruma altına alınmaktadırlar. Normal şartlarda sahip olacakları koşullar devlet tarafından koruma altındaki çocuklara sunulmaktadır. Ancak yaşanan duygusal boşluğu doldurmak kolay olmamaktadır. İnce, Kasapoğlu ve Sezek, 2014 yılında yapmış oldukları çalışmalarında ortaöğretim ve ilköğretim kurumlarında görev yapmakta olan yöneticilerin, koruma altında bulunan ve ailesi yanında yaşayan çocukların birbirleriyle yaşadıkları problemleri anlamada ve bu sorunları çözüme ulaştırmada yeteri kadar yönetsel beceriye sahip olup olmadıklarını ölçmüşlerdir. Yapılan bu çalışmada korunmaya muhtaç çocukların aileleri yanında kalan çocuklara göre daha çok kavga ettiği, aynı zamanda kendi içlerinde gruplanarak kendilerini diğer çocuklardan ayırdıkları ve bu çocuklara karşı etiketlenmenin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır(İnce, Kasapoğlu, Sezek 2014). Devlet kurumlarında bakım ve koruma

altında bulunan çocuklarda diğer yaşlıları gibi günlerinin büyük bir kısmını okulda geçirmektedirler. Bakım ve koruma altında bulunan çocukların okul ortamında aile yanında kalan yaşlılarıyla yaşadıkları sosyal problemler, bu çocukların kendilerini dışlanmış ve yalnız hissetmelerine neden olmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklara bakım hizmeti sağlanmasında en önemli noktalardan biride bu çocukların iyi bir eğitim almaları ve topluma yararlı birer birey olarak yetiştirilmelerinin sağlanmasıdır. Ancak ülkemizin on yıllardır devam eden eğitim problemleri düşünüldüğünde bu kurumlarda kalan çocukların içinde buldukları özel şartların da eklenmesiyle eğitim hayatlarına yönelik durumun çok daha olumsuz olduğu görülmektedir. Yetiştirme yurdunda kalan çocukların eğitim problemleri üzerine yapılan bir araştırmada, yurtda kalan öğrencilerin yurt ortamında yeterli miktarda ders desteği sağlanmadığı, çocukların ders çalışmalarına yönelik etüt uygulamasının verimli olmadığı ve bu durumun çocukların eğitimini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Bakırcı 2012).

Çalışmamızda 12-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların kurum memnuniyet ve yaşam doyum düzeyleri araştırılmaktadır. 12-18 yaş arası çocukların insan hayatında önemli bir yeri bulunan, kişinin çocukluktan erişkinliğe ulaştığı ergenlik döneminde olduklarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Tüm ergenlik dönemindeki gençlerin yaşadıkları bir takım sorunlar bulunmaktadır. Kurum bakımında kalan çocuklarda bu sorunların daha çok yaşandığı söylenebilir. Aşık ve Eker tarafından yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin sorunlarının ve başatme yöntemlerinin belirlenmesi amacıyla 2014 yılında yapılan çalışmada karşı cinsle arkadaşlık, cinsel problemleri öğrenme, gelecekle ilgili düşünce ve isteler konularında korunmaya muhtaç çocukların sorunlar yaşadığı belirlenmiştir. Bu sorunların genel olarak okula devam etmeyen, sigara kullanan, anne ve babasının her ikisi de ölmüş olan ergenlerde daha çok ortaya çıktığını belirtilen çalışmada, ergenlerin bu sorunlarla baş etmek için madde kullanımı, sorunu ciddiye almama, kendini geliştirme ve duygusal rahatlama gibi yöntemlere başvurdukları belirtilmiştir (Aşık, Eker 2014).

Sonuç olarak koruma ve bakım altına bulunan çocukların kurum bakımında, eğitim hayatında, sosyal yaşantılarında karşılaştıkları birçok problem bulunmaktadır.

Korunmaya muhtaç çocuklar yalnızlık duygusu, etiketlenme, toplumdan izole bir şekilde yaşama, gelecek kaygısı, akademik başarısızlık, aile yoksunluğu, madde kullanımı gibi birçok problem yaşamaktadırlar. Bu sayılan problemlerin bazılarının arasında bir sebep ve sonuç ilişkisi olduğu görülmektedir. Örneğin okul hayatında diğer akranları tarafından etiketlenen çocuk, kendini tamamen dışarıya kapatmakta, okula ilgisini kaybetmekte, akademik başarısızlık yaşamakta ve bazen bu sorunlarla baş etmek için madde kullanımına yönelmektedir. Kuruluş bakımında koruma altında bulunan çocukların birbirinden ayrı problemleri olsa da bu problemlerin temelinde aile sevgisinden yoksun bir şekilde büyümeleri gösterilebilir. Daha öncede belirtildiği gibi maddi ve fiziki şartlar kurum bakımındaki çocuklar için aile yanında kalan çocuklarla eşit ve hatta daha iyi hale getirilse dahi aile sevgisi ve ilgisinden yoksun bir şekilde yetişen çocukların çeşitli problemler yaşadığı ortadadır. Çalışmamızla, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının aile yanında bakım modeline daha yakın olduğu için tercih ettiği ve ön planda tuttuğu Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezlerinin diğer bir hizmet türü olan Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüklerine oranla ne kadar başarılı oldukları ölçülmeye çalışılacaktır. Bu çalışma Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezlerinde kalan çocuklarla Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüklerinde kalan çocukların kurum memnuniyetlerinin ve yaşam doyum düzeylerinin karşılaştırılması yoluyla yapılacaktır.

B. Sosyal Hizmet ve Yaşam Doyum Düzeyi

1. Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmet Uzmanı

Sosyal devlet, muhtaç durumda olan vatandaşlarının ihtiyaçlarının azamî miktarda karşılanmasında etkin ve verimli politikalar üreterek sosyal refah seviyesinin asgarî düzeyde benzer duruma gelmesini sağlamakla yükümlüdür.

Çeşitli organları ile muhtaçlığı ortaya konmuş kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında en önemli adım, yardımların mükerrer olmasını önleyerek tüm muhtaçlara ulaşmaktır. Bu açıdan üretilen ve uygulanacak sosyal politikalarda etkinlik ve verimlilik büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde çeşitli yardım kuruluşlarının yanında devletin önemli organlarından en önemlisi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bulunan Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlükleridir.

Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlükleri, muhtaç kişilerin durumlarının değerlendirilerek devletin imkanlarının da en verimli şekilde kullanılmasının sağlandığı önemli kuruluşlardır. Direkt olarak bakanlığa bağlı hizmet veren bu kuruluşlarda yardımların muhtaç kişilere ulaştırılmasında görev alan kişiler “Sosyal Hizmet Uzmanı” olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal Hizmet Uzmanları, muhtaçlığını belirterek başvuruda bulunan ihtiyaç sahibi kişilerin durumlarını çeşitli kriterler eşliğinde değerlendirerek en uygun sosyal hizmet modelini belirler ve uygulamaya koyar.

Sosyal hizmet uzmanlarının bahsettiğimiz rollerindeki en önemli hizmet kolunu ise çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların özellikle başta sağlık olmak üzere her türlü maddî ve manevî ihtiyaçlarının tespit edilmesinde ve giderilmesinde sosyal hizmet uzmanlarına büyük rol düşmektedir.

Sosyal hizmet uzmanları çeşitli yollarla muhtaç olduğu bildirilen çocukların durumlarını en kısa zamanda değerlendirerek uygun sosyal hizmet modelinin belirlenmesini ve uygulanmasını sağlamaktadırlar. Çocuk açısından herhangi bir hayati tehlikenin söz konusu olması durumunda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında mesleki çalışma gerçekleştirilerek koruma tedbiri uygulanır.

2. Yaşam Doyum Düzeyi

Bireylerin sıkıntılı yönlerinden çok başarılı ve olumlu özelliklerine odaklanma, olumlu özelliklerin seviyesini ve sayısını artırarak problemleri çözme anlayışı psikolojinin dallarından biri olarak son zamanlarda ortaya çıkan pozitif psikoloji alanının merkezî bakış açısını oluşturmaktadır. Pozitif psikoloji çok çeşitli ve bireylerin kendi çabaları ile ortaya koydukları kurgularıyla ilgilenir ve bu kurguların bazıları bireylerin ideal gelişme düzeyleri, memnuniyet, iyi oluş, doyum ve toplam mutluluk seviyeleri gibi kavramlarla doğrudan ilişkilidir (Yoncalık 2018).

Birey, yaşamını sürdürürken hem kendi içerisinde hem de toplumsal yaşamdaki varlığını korumada “ben” denilen farkındalık durumu ile hareket eder. Bu farkındalık, kişinin kendini gerçekleştirme ve toplumsal rollerini yerine getirmede önemli bir faktördür. Burada sözünü edeceğimiz kavram “ben”in yanında “öznel iyi oluş” kavramıdır. Yoncalık’a göre öznel iyi oluş, insanların yaşamlarını olumlu ve olumsuz olarak nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılacak geniş kapsamlı bir olgudur. Öznel iyi oluşun üç bileşeni olduğu söylenebilir: olumlu duygulanım (örneğin neşe, tatmin gibi), olumsuz duygulanım (örneğin üzüntü ve öfke gibi) ve yaşam doyumu. Yaşam doyumu, insanların sahip oldukları toplam yaşam kalitesi ya da aile, arkadaş veya okul yaşantıları gibi yaşamlarının özel alanlarında elde ettikleri tatmin duygusuna yönelik yaptıkları öznel bilişsel değerlendirmeleri anlamına gelmektedir (Yoncalık 2018). Bu nedenle “öznel iyi oluş” ile “ben” kavramı birbirinin aynısı olarak nitelendirilebilir.

“Ben” olarak ifade edilen farkındalık durumu, kişinin kendini önemsemesi ve çeşitli yetileri aracılığı ile rollerini yerine getirmesini sağlamaktadır. Ayrıca bu faaliyetler sonucu hem bireysel anlamda hem de toplumsal yaşamda saygınlık oluşması söz konusu olacaktır. Daha ayrıntılı olarak psikoloji biliminin alanına giren bu farkındalık durumunun çalışmamızdaki yeri, koruma ve bakım altında olan çocukların yaşam doyum düzeylerini ifade etmesidir.

Çocukların her birey gibi “ben” olarak ifade edilen farkındalık durumu toplumsal yaşamda edindiği konum açısından bir tatmin duygusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda yaşam doyum düzeyleri değerlendirilirken çocukların “ben” farkındalık durumları da irdelenmektedir.

Yaşam doyumu, kişinin beklentilerinin, gerçek durumla karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan sonucu gösterir. Yaşam doyumu, genel olarak kişinin tüm yaşamını ve bu yaşamın çok çeşitli boyutlarını içerir. Yaşam doyumu denildiğinde, belirli bir duruma ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantılardaki doyum anlaşılır (Vara, 1999’dan akt: Şahin 2008).

Yaşam doyum düzeyi ölçülen her birey için farklı değişkenler bulunsa da yapılan literatür taramalarında bu değişkenlerin temel birkaç maddeye indirildiği görülebilir. Andrews ve Withey (1974) ve Andrews ve Ciandall (1976), tarafından

yapılan iki çalışmayla yaşam doyumuna ait olduğu varsayılan 800 ayrı öge sınıanmış, ilk çalışmada bu ögeler ancak 100'e indirgenebilmiş, ikincisinde ise 30 ögeye indirgenmiştir. Flanagan (1978) yaptığı çalışma da toplam 6500 öge sınıanmış ve son olarak 15 temel ögeye indirgenmiştir. Bu araştırmaya göre, yaşam doyumunu etkileyen bu ögeler şunlardır (Aydın, 2014'ten akt: Şahin, 2008);

- Araçsal rahatlık,
- Sağlık ve kişisel güven,
- Ana, baba, kardeşler ve diğer akrabalarla ilişkiler,
- Bir çocuğa sahip olma ve onu büyütme,
- Karı-koca ilişkilerinde yakınlık,
- Yakın arkadaşlara sahip olma,
- Başkalarına yardım etme ve başkalarını gözetme,
- Devletin yerel ve ulusal etkinlikleriyle, halk etkinliklerine katılma,
- Öğreniyor olma,
- Kendini anlayabilme,
- Bir işte çalışıyor olma,
- Kendini tanıyabilme,
- Toplumsallaşma,
- Kitap okuma, müzik dinleme, sinema, maç vb. seyretme,
- Eğlenceli etkinliklere katılma

Ayrıca yapılan çalışmalarda, yaşam doyum düzeyi üzerinde etkili olduğu düşünülen birçok demografik etken vardır. Bunlar temel olarak, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, işsizlik, gelir durumu ve dindarlık düzeyi olarak sıralanabilir. Ancak literatür tarandığında tüm bu değişkenlerin farklı araştırmalarda farklı sonuçlar verdiği gözlemlendiğinden yaşam doyum düzeyi üzerinde kesin olarak pozitif veya negatif bir etkileri olduğunu söylemek doğru olmaz (Gencer 2018).

Yaşam memnuniyetinin açıklanmasında pek çok kuram kullanılmaktadır. Çalışmamız kapsamında aşağıdaki kurumlara kısaca değinilecektir.

2.1. Erek Kuramı

Erek Kuram belirli bir amaca ulaşıldığında veya bir ihtiyacın giderildiğinde mutluluğa ulaşıldığını belirtir. Felsefeciler ereksel kuramlarla ilgili sorunlarla ilgilenmiştir. Örneğin mutluluk kişinin isteklerinin doyurulması sonucunda mı yoksa onların bastırılmasıyla mı elde edildiği sorusu felsefecilerce ele alınmıştır. Hedonistler isteklerin doyurulmasının iyi oluşu yarattığını savunurken, estetikler arzudan arınık olmayı mutluluğun kaynağı olarak görmüşlerdir (Yetim, 1991'den akt: Şahin 2008).

Bu kurama göre kişinin mutluluğa ulaşabilmesi için amaç ve hedefleri bağlantılı ve uyumlu olmalıdır. Bu amaç ve hedeflerin belirlenmesinde kültür önemli bir rol oynamaktadır. Bir kültürde önemli görülen amaç ve değerler bir diğer kültürde önemli olmayabilir (Öztürk 2015).

2.2. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya Kuramları

Aşağıdan yukarıya kuramı kişilerin yaşadıkları küçük olayların ve hazların mutluluğu etkilediğini belirtmektedir. Bu kuramı savunanlara göre mutluluğun yaşanan tecrübelerle doğrudan bağlantısı vardır. Bireyler anlık haz ve acılarını toplayarak yaşamlarında mutlu olup olmadıklarını hesaplamaktadır. Eğer mutlu oldukları anlar daha fazlaysa o zaman kendilerini mutlu kabul etmektedir (Diener, 1984'ten akt: Öztürk 2015). Ancak yukarıdan aşağıya kuramı savunanlar ise olaylardan bağımsız olarak kişinin bu yaşanan tecrübeleri iç dünyasında nasıl yorumladığının mutluluğa etki ettiğini ifade ederler. Öztürk' e göre bu kuram, bireylerin yaşadığı olaylarla ilgili olumlu veya olumsuz değerlendirmeler yaptığını ancak insanların yaşadıkları tecrübeleri daha çok olumlu yönde değerlendirme eğilimleri olduğunu savunmaktadır (Öztürk 2015).

2.3. Aktivite Kuramları

Ereksel kuramlar mutluluğu sonuçta ve neticede ararken aktivite ve etkinlik kuramını savunanlar mutluluğun, sonuç için takip edilen yol olduğunu ifade ederler.

Aristo, mutluluğun erdemli aktiviteden geldiğini, yani iyi başarılan aktivitenin mutluluk getirdiğini vurgulamıştır. Aktivite kuramcıları mutluluğun davranıştan kaynaklandığını vurgularlar (Yetim, 2001'den akt: Şahin 2008).

2.4. Mizaç ve Kişilik Kuramları

Bireyin iyi oluşunda ve yaşam doyumunun belirlenmesinde kişilik özelliklerinin etkili olduğu hakkında bir dizi çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda dışa dönüklüğün ve nevrotik kişiliğin iyi oluşla doğrudan bağlantılı olduğu görülmüştür (Gencer 2018).

Bir diğer görüşte genetik özelliklerin iyi oluş üzerinde yaşam koşullarından daha çok etkili olduğunu belirtir. Tellegen ve arkadaşlarının araştırmasında çift yumurta ikizleri aynı evde büyümüş, tek yumurta ikizleri farklı evlerde birbirlerinden habersiz büyütülmüştür. Deney sonunda tek yumurta ikizlerinin farklı yerlerde büyümelerine rağmen benzer duygusal reaksiyonlar gösterdiği, buna karşın çift yumurta ikizlerinin benzerliklerinin daha az olduğu görülmüştür (Öztürk 2015).

2.5. Göreceli Standartlar Kuramı

Göreceli standart kuramları, iyi oluşun kişinin; geçmişi, diğerleri, hedefleri ya da idealleri gibi bir takım standartlar ile gerçek koşullar arasında yapılan karşılaştırmadan kaynaklandığını ileri sürer. Sosyal karşılaştırma kuramına göre, kişi standart olarak diğer insanları kullanır ve bu da bir insanın diğerlerinden daha iyi durumda olmaları durumunda daha yüksek iyi oluş yaşayacağı anlamına gelir (Carp ve Carp, 1982; Michalos, 1980). Örneğin, Easterlin (1974), insanları tatmin edecek gelir miktarının, toplumdaki diğerlerinin gelirine bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca, Emmons, Larson, Levine ve Diener (1983), sosyal karşılaştırmanın birçok alandaki memnuniyetin en güçlü belirleyicisi olduğunu bulmuştur (Gencer 2018).

Kuramın temel hipotezi insanların yaşamlarından ne kadar memnun olduklarının diğer insanların sahip oldukları şeyler ile geçmişte kendilerinin sahip olduklarına bakarak, arzuları, ihtiyaçları ve amaçlarını karşılaştırarak belirlediğidir (Öztürk 2015).

Sonuç olarak yaşam memnuniyeti ve öznel iyi oluş kavramlarını açıklayan birçok kuram bulunmaktadır. Bu kuramlar mutluluğa ulaşmada kendileri için farklı değişkenler ve koşullar belirlemişlerdir. Çalışmamızda temel olarak kabul edilen bu yaklaşımlar ele alınmıştır

2. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK ALANINDA YAPILAN MEVZUAT ÇALIŞMALARI

A. 1923-1960 Yılları İlk Cumhuriyet Dönemi

Bir toplumun varlığını devam ettirebilmesi, birlikteliği sağlayan vatandaşların ihtiyaçlarının kaynaklar ışığında asgarî düzeyde karşılanmasına bağlıdır. İhtiyaçlarının karşılanmaması durumunda arayışlar içerisine giren birey, çözüm odaklı davranış örüntüleri yanı sıra zaman zaman toplumsal normların dışında davranışlar sergileyebilir.

İhtiyaç sahiplerinin toplumsal yaşama zarar verici davranışlarını engellemek amacı ile kaynakların kullanımında vatandaşların ihtiyaçlarına cevap verebilecek uygulama / plan göz ardı edilemez. Bu açıdan değerlendirildiğinde yönetim erkinin ihtiyaç sahibi vatandaşlarına yönelik uygulamayı düşündüğü plan / program, sosyal politika çerçevesinde oluşturulur.

Endüstrileşme ve kentleşme nedeniyle ortaya çıkan iş kazası, hastalık, işsizlik, yaşlılık gibi sorunlara karşı işçileri korumak ve onlar için bazı önlemleri hayata geçirmek üzere alınan tedbirleri ifade etmek için ilk kez Almanya’da kullanılan bir kavram olarak ortaya çıkan sosyal politika (Işıkçı ve Karatepe, 2016), temeli Sanayi Devrimi ile toplumsal yapının farklılaşan ölçütleri olup kapsamı günün değişen şartlarına uyum sağlayabilmek amacı ile arttırılan sosyal tedbirler olarak yerini korumaktadır.

Toplumsal yapıdaki farklılaşma ölçütleri, aslına bakılırsa belki de dünya tarih sahnesindeki en önemli patolojiler olarak yer alıp bir takım değişimleri / güç mücadelelerini ortaya çıkarmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında yoğunlaşan bu güç mücadeleleri, ölçütlerin de giderek arttığı bir mekanizmayı devreye sokmuştur.

Türkiye’de Cumhuriyet öncesi dönemde aile, vakıflar, “hayırsever” kişiler ve devlet tarafından ihtiyaç sahiplerine yönelik çalışmaların yürütüldüğü bilinmektedir. Ancak bu çalışmaların boyutları, çalışmaların gizli yapılmasından dolayı tam olarak bilinmemektedir.

Osmanlı'nın "modernleşme" olarak adlandırılan dönemi ilk birlikte kamusal hizmetler gözle görünür hale gelmiştir. Bu nedenle daha öncesi hakkında fazla bilgi bulunamamaktadır. Çünkü inanç gereği, ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesi, gizli bir faaliyet olarak yürütülmesi nedeni ile toplumsal yaşam içerisinde izlerine çok rastlanmamaktadır.

Osmanlı'da ihtiyaçlı durumda olan çocukların bakımı, hem çocuğa fayda sağlayacak hem de devletin ihtiyaçlarının karşılanması ile olmuştur. Bu durum Cumhuriyetin kuruluşunda da kendini göstermiştir. 1900'lü yılların başında tüm dünyada ortaya çıkmaya başlayan rejimlerde, sadece yetişkinlerin değil çocukların da emeğinden faydalanılmıştır. Ancak buradaki fark bir sömürü olgusu üzerinden değil tamamen ulusal kurtuluş olgusu üzerinden fayda sağlanmasıdır.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte, ihtiyaç sahibi çocuklara yardım eli asgarî düzeyde uzatılmaya çalışılmıştır ancak yine de istenilen yeterliliğe ulaşılamamıştır. Çünkü dönemin içinde bulunduğu zorlu koşullar (savaş sonrası devletin yeni kurulması nedeni ile ekonomik olarak çok fazla eksikliğin ve uygulanması düşünülen plan / programın da halen yetersizliklerinin bulunması) ihtiyaç sıralamasını zorunlu kılmıştır. Öncelikle devlet yapılanmasının tamamlanması ve bağımlılığın tamamen ortadan kaldırılması için gereken çalışmalar nedeni ile bazı uygulamalarda zorluklar yaşanmıştır.

Ayrıca Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı sonrası büyük bir yetişkin can kaybı ile karşı karşıya kalınması, çocukları zorunlu olarak üretim bandının başına oturtmuştur. Çocukların bu dönemde oldukça küçük yaşlarda çok zorlu koşullar altında çalışmak zorunda kaldığı, yetkili makamlar tarafından da bilinmesine rağmen gerekli ilgi gösterilememiştir. Ancak belirtmek gerekir ki bu durum tamamen göz ardı edilmemiştir.

Cumhuriyetin kurulmasından birkaç yıl sonra Umumi Hıfzıssıhha Kanunu çıkarılmış ve çocukların çalışmasına yönelik maddeler yer almıştır (Kanunun çıkarılması çocuk işçiliğini / çocukların çalışmasını veya çalıştırılmasını engellemiştir.).

İkinci Dünya Savaşı zamanında benzer durumların yaşandığı görülmüştür. İhtiyaç sahibi çocuklara yönelik olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında faaliyette olan Ankara Himaye-i Etfal Cemiyeti, Atatürk tarafından adı değiştirilerek “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu” olarak hizmetine devam etmiştir. Bu nedenle “hiçbir çalışma yapılmıyor” düşüncesinin yanlış olacağını söylemek gerekir.

Dönemle ilgili olarak Cumhuriyetin çocuklara yönelik hedefi, Işıkçı ve Karatepe (2016)’ye göre, savaşlarda toprak ve nüfus kaybederek zayıflayan Türkiye’nin çocuk politikasının ana hedefi, nüfus artışını sağlamak ve yeni gelen neslin de Cumhuriyet değerlerine sahip yurttaşlar olarak yetişmesini sağlamaktır. Böylece çocukların içinde bulunduğu kurumsal politikalarda, o dönemde varlığını gösteren çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, açlık, sefalet vb. sorunlardan öte ulusun ihtiyaç duyduğu Cumhuriyet değerlerine sahip “gürbüz” çocuklar yetiştirmek, bu dönem çocuk politikasının ana hedefi, bir bakıma o zamanın deyimiyile “çocuk davası” olmuştur. Öyle ki bu dönemde Çocuk Esirgeme Kurumu, devletin politikasına uygun olarak “anne ve çocuk sağlığı” konularında eğitimler düzenlemiş ve çocuk yetiştirilmesine yönelik yayımlar da ortaya konmuştur. Aslına bakılırsa dönemin ihtiyacının da bu olduğu söylenir: *sağlıklı çocuklar ile ebedi Cumhuriyet.*

Cumhuriyet sonrasında ihtiyaç sahibi çocuklara yönelik hizmet veren Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, başta maddî nedenler olmak üzere teknik yetersizliklerle de yüz yüze kalmış ve hizmetlerinde zorlanmaya başlamıştır. Ayrıca artan çocuk sayısı karşısında bir önlem gerekliliği ortaya çıkmış ve 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 sayılı Resmî Gazete’de “5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun birinci maddesinde yer alan “*beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup ana ve babasız, ana ve babası belli olmıyan ve Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre haklarında korunma tedbirleri alınmasında zaruret görülen çocukların mahkeme kararıyla ve reşit oluncaya kadar bu kanunla belli edilen şartlar içinde bakılma ve yetiştirilerek meslek sahibi edilmeleri köy ihtiyar heyetleri, mahallî belediyeler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı’nca sağlanır*” ifadesi ile Cumhuriyet sonrası ihtiyaç sahibi çocuklar ile ilgilenen bazı mercîler kanunla daha belirgin hale gelmiştir.

1. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi

04/04/1926 tarih ve 339 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’nin amacı “*Kanun, lafziyle veya ruhiyle temas ettiği bütün meselelerde mer’idir. Hakkında kanuni bir hüküm bulunmayan meselede hakim örf ve adete göre, örfü adet dahi yok ise kendisi yazılı kanun olsaydı bu meseleye dair nasıl bir kaide vazedecek idiye ona göre hükmeder. Hakim hükümlerinde, ilmi içtihatlardan ve kazai kararlardan istifade eder.*” (1. mad.) şeklinde ifade edilmiştir.

743 sayılı Türk Kanunu Medeni, birinci maddesi ile belirttiği amaçlarını ifa ederken, karar mekanizmalarını etkilemesi açısından toplumsal normlara uyumsuzluk gösterecek / gösteren kişilere yönelik olarak koruyucu ve önleyici tedbirleri (ceza-i yaptırımlar açısından değil) ayrıntılandırmıştır. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisini çalışmamıza dahil etmemizin nedeni, Cumhuriyet’in kurulmasına müteakip hazırlanan yasal düzenlemeler arasında yer alırken çocuklar açısından gerekli çalışmaların yapılıp yapılmadığını irdelemektir. İrdeme sonrasında görülecektir ki çocukların korunmaya muhtaçlık durumlarının değerlendirilmesi açısından çocuğun şahsiyet kazanmasına yönelik tedbir, kanunen verilen haklarını kullanım açısından gerekli şartları, aile içerisindeki konumu ve aile içerisinde ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik tedbirler, çocuk evliliğine yönelik tedbirler gibi birçok konuda koruyucu ve önleyici tedbirler alınmıştır.

2. 1513 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

1593 sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, 6 Mayıs 1930 tarih ve 1489 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve amacını “*Memleketin sıhhi şartlarını ıslah ve milletin sıhhatine zarar veren bütün hastalıklar veya sair muzır amillerle mücadele etmek ve müstakbel neslin sıhhatli olarak yetişmesini temin ve halkı tıbbî ve içtimaî muavenete mazhar eylemek umumî Devlet hizmetlerindedir. Umumî sıhhat ve içtimaî muavenet hizmetlerine ait Devlet vazaifi Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekaleti tarafından ifa ve hususî idarelerle belediyelere ve sair mahallî idarelere bırakılan hizmetlerin sureti icrası murakabe olunur. Milli Müdafaa teşkilatına ait sıhhi işler müstesna olmak üzere bütün sıhhat ve içtimaî muavenet*

işlerinin mercii ve murakıbu bu Vekalettir.” (1. ve 2. mad.) ifadeleri ile ortaya koymuştur.

Vekaletin (günümüzde Bakanlık düzeyi) görevi, çocuk doğum oranlarını arttırmak, çocuk ölümlerini engelleyici tedbirlerin uygulanması başta olmak üzere, anne ve çocukların doğum öncesi ve sonrasında sağlıklarının kontrol edilmesi, bulaşıcı, salgın ve ölümlerle sonuçlanan hastalıkların çoğalmasına engel olmak, gıda ürünlerinde olası hastalık tehlikelerine karşı koruyucu önlemler almak vs. gibi toplumsal yaşamı olumsuz etkileyebilecek sorunlarla mücadele etmektir.

Kanunun 3. maddesinin 7. fıkrasında yer alan ve Vekaletin görevleri arasında görülen *“Çocukluk ve gençlik hıfzıssıhhasına ait ve işlerle çocuk sıhhat ve bünyesinin muhafaza ve tekamülüne ait tesisatın murakabesi.”* ifadesi, çocukların sağlık sorunlarının tedavisini mümkün kılan ve günümüzde yer alan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu tedbir kararları arasında yer alan *“Sağlık tedbiri”* kararına benzerlik göstermektedir.

Kanunun 19 maddesinin yer aldığı bir bölümü çocuklara (ve annelerine) ayrılmış olup çocukların sağlıkları başta olmak üzere korunmaya muhtaçlık durumlarına ilişkin hükümler yer almaktadır. *“Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekaleti küçük çocuk hıfzıssıhhası ve bunlarda görülen vefiyatın azaltılması için lazım gelen müesseseler açarak idare eder ve çocuk hıfzıssıhhası faydalarının halk arasında intişar ve tatbikini teshil edecek tedbirleri iltihaz eyler.”* (151. mad.) ifadesi ile çocuk ölümlerinin azaltılması / önlenmesi için gerekli çalışmaların Devlet görevi olduğu belirtilir. Korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak *“Yedi yaşından aşağı olan metriük, öksüz veya babası ve anası hayatta çocukları, gerek para ile ve gerek parasız kabul ederek bakan resmî ve hususî bütün müesseseler Sıhhat ve İctimaî Muavenet Vekaleti'nin murakabe ve teftişine bağlıdır. Bu tarzdaki müesseselerin küşadı, sahipleri tarafından Vekaletle ihbar olunur.”*(158. mad.) ifadeleri yer almaktadır.

Kanunda çocukların yaşlarına uygun olmayan ve gelişimlerini olumsuz etkileyeceği düşünülen mahallere girmelerine yönelik de tedbir maddeleri yer almıştır.

3. 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun

27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, korunmaya muhtaç çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yasal düzenlemeleri içermektedir.

Yasal düzenlemeye göre, korunmaya muhtaçlığı tespit edilen ve yetkili mercilere bildirilen çocukların korunma altına alınması işlemleri, mahalın en büyük milli eğitim memuruna bildirilir ve gerekli çalışmalar bu memur / görevlendireceği memur tarafından yerine getirilir. Bu memur, çocuğun durumunu değerlendirerek faydalanabileceği uygun hizmet modelini (devlet müesseselerine veya uygun görülen aile nezdine) mahkemeye bildirir. Mahkeme, çocuğun faydalanacağı hizmet modeline göre kararı çıkartır.

Bu kanunla korunmaya muhtaç çocuk alanında yapılması gereken temel işlerin Milli Eğitim Bakanlığı’na verildiği söylenebilir. Çocukların barınma ihtiyaçlarının giderilmesindeki ve yetiştirme yurtlarından ayrıldıktan sonra sahip olacakları iş ve mesleklere yönelik gerekli çalışmaların yapılmasında ağırlıklı sorumluluğun Milli Eğitim Bakanlığına verilmesi, hizmet sunumunda çeşitli sorunların yaşanmasına da zemin hazırlamıştır. Özellikle kendi sorumluluk alanındaki çalışmaların yanı sıra günümüzde bile bu hizmetlerin yerine getirilmesinde Bakanlık nezdinde görevlendirmelerin yapıldığı göz önünde tutulursa, korunmaya muhtaç çocukların tespit edilmesinde ve gerekli çalışmaların yapılmasında başta maddî sorunlar olmak üzere çeşitli teknik sorunların yaşanmasına neden olmuştur. 5387 sayılı Kanun, dönemin şartlarında uygulanması açısından sorunlarla karşılaşınca yaklaşık 7 yıl sonra yürürlükten kaldırılmıştır.

4. 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun

24/05/1957 tarih ve 9615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun’un 1. maddesinde “*Beden, ruh ve ahlak gelişmeleri tehlikede olup; a) ana ve babasız, b) ana ve babası belli olmıyan, c) ana ve babası tarafından terkedilen, d) ana ve babası tarafından ihmal edilip fuhşa, dilencilığe, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bırakılan çocuklara ‘korunmaya muhtaç çocuklar’ denir*” ifadesi yer almaktadır.

Söz konusu çocukların yaşlarının reşit olmasına kadarki sürede ihtiyaç duyulması halinde bakımlarının sağlanması amacı ile gerekli tedbir kararlarının uygulanarak kanun ile kurulmuş kurum gözetimine alınması da uygun görülmüştür. Bu çocuklarla ilgili yetkili merci olarak çocuğun bulunduğu yerin muhtarı, belediyesi, devlet kurumları görevlendirilmiştir. Ayrıca bu kişilerin / kurumların bulunulan mahallin en büyük idari amirine haber vermesi ve idari amirin kanaati doğrultusunda çocuk hakkında mahkemeden tedbir kararı alınıncaya kadar bir kuruma (devlet kurumu, sivil toplum kuruluşu, dernek, vakıf vb.) veya maddî ihtiyaçlarının karşılanması suretiyle bir aile yanına yerleştirilmesi gerçekleştirilir.

Kanun gereği korunmaya muhtaç olan çocukların bakımının devlet tarafından sağlanması gerekliliği durumlarında hizmet vermek üzere yetiştirme ve bakım yurtlarının açılması talimatı da verilmiştir. Bu kuruluşların gerektiği takdirde çevre illerle gerçekleştirilecek müşterek planlar doğrultusunda kurulmasının da mümkün olduğu ifade edilmiştir. Bu kuruluşlara kanun da “birlik” de denilmektedir.

“Korunmaya muhtaç çocuklardan öğretim çağına gelmemiş olanların, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na çocuk bakım yurtlarında, öğretim çağına gelmiş olanların da Milli Eğitim Bakanlığı’na yetiştirme yurtlarında korunmaya alınması ve çocuk bakım yurtlarında ilköğretim çağına gelenlerin yetiştirme yurtlarına devredilmesi gerekiyordu.” (Türkmen, 2015).

Kanun’un 32. maddesi ile daha önce yürürlükte olan 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

6972 sayılı Kanun, 1983 yılına kadar ihtiyaç sahibi çocuklara hizmet vermiş ve 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ile 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, çocukların ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile dönemin şartları göz önünde bulundurularak hazırlanmış ve hizmet vermiştir. Çocuk Esirgeme Kurumu da görevine devam etmiştir.

5. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

Toplumsal yaşam içerisinde uyumlu bir şekilde yaşayabilmek ve kişi hak ve özgürlüklerin korunabilmesi amacı ile gerekli tedbirlerin alınması yönetim erkinin görevleri arasındadır. Bu tedbir çalışmalarının yasal bir zeminde yerine getirilmesi, kontrol mekanizmasının da sağlıklı işlemesi açısından önemlidir. Bu nedenle günümüzde yürürlükte olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda kişilerin hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesi durumunda söz konusu olacak yaptırımlar yer almaktadır.

Çalışmamızın bu bölümünde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çocuklara yönelik olan ve kanunlarda suç olarak nitelendirilen fiillerin gerçekleşmesine bağlı olarak yer alan koruyucu ve önleyici yaptırımlardan bazılarını yer verilecektir. 12/10/2004 tarih ve 25611 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak amacını "*kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek*" (1. mad.) olarak ifade edip yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda çocuk olgusu, "*Çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır*" (6. mad.) şeklinde ifade edilip çocuğa yönelik gerçekleşen / gerçekleşmesi düşünülen zarar verici davranışların cezası ve diğer kimselere yönelik gerçekleşen / gerçekleşmesi düşünülen zarar verici davranışları sergileyen kişi olarak çocuk şeklinde değerlendirilerek birçok maddede yerini bulmuştur:

- **Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri;** "*Çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin neler olduğu ve ne suretle uygulanacakları ilgili kanunda gösterilir.*" (56. mad.), .
- **İnsanlığa karşı suçlar;** "*(1) Aşağıdaki fiillerin, siyasal, felsefi, irkî veya dinî saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plân doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi, insanlığa karşı suç oluşturur: Cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı.*
- (2) Birinci fıkranın
 - (a) bendindeki fiilin işlenmesi halinde, fail hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına; diğer bentlerde tanımlanan fiillerin işlenmesi halinde ise, sekiz yıldan az olmamak üzere hapis cezasına

hükmolunur. Ancak, birinci fıkranın (a) ve (b) bentleri kapsamında işlenen kasten öldürme ve kasten yaralama suçları açısından, belirlenen mağdur sayısınca gerçek içtima hükümleri uygulanır.” (77.mad.),

- **İnsan ticareti;** “ (1)Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye sekiz yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası verilir. ... (3)Onsekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suçta ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.” (80.mad.),

- **Nitelikli haller;** “Kasten öldürme suçunun; çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, işlenmesi hâlinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.” (82.mad.),

- **İşkence;** “ (1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan oniki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.(2) Suçun;a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi hâlinde, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.” (94. mad.),

- **Eziyet;** “ (1)Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.(2)Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;a)Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya

da gebe kadına karşı işlenmesi hâlinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.” (96. mad.),

- **Çocukların cinsel istismarı;** “ (1)*Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismar deyiminden;*
 - *a)Onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,*
 - *b)Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılır.*
- (2)*Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.*
- (3)**(Değişik: 29.06.2005 – 5377/12 md.)***Cinsel istismarın üstsoy, ikinci veya üçüncü derecede kan hısmı, üvey baba, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, sağlık hizmeti veren veya koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle veya birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.*
- (4)*Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehdit kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.*
- (5)*Cinsel istismar için başvurulmuş cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.*
- (6)*Suçun sonucunda mağdurun beden veya ruh sağlığının bozulması hâlinde, onbeş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur.*

- (7)Suçun mağdurun bitkisel hayata girmesine veya ölümüne neden olması durumunda, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.”
(103. mad.),
- **Reşit olmayanla cinsel ilişki;** “ (1)Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(2)Fail mağdurdan beş yaştan daha büyük ise, şikâyet koşulu aranmaksızın, cezası iki kat artırılır.”
(104. mad.),
- **Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma;** “(1)Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.(2)Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.(3)Bu suçun;f)Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.” (109. mad.),
- **Sağlık için tehlikeli madde temini;** “Sağlık için tehlike oluşturabilecek maddeleri çocuklara, akıl hastalarına veya uçucu madde kullananlara veren veya tüketimine sunan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” (194. mad.),
- **Müstehcenlik;** “(1) a) Bir çocuğa müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünleri veren ya da bunların içeriğini gösteren, okuyan, okutan veya dinleten,b) Bunların içeriklerini çocukların girebileceği veya görebileceği yerlerde ya da alenen gösteren, görülebilecek şekilde sergileyen, okuyan, okutan, söyleyen, söyleten, ... kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adlî para cezası ile cezalandırılır. ... (3) Müstehcen görüntü, yazı veya sözleri içeren ürünlerin üretiminde çocukları kullanan kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu ürünleri ülkeye sokan, çoğaltan, satışa arzeden, satan, nakleden, depolayan, ihraç eden, bulunduran ya da başkalarının kullanımına sunan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. ... (5) Üç ve dördüncü fıkralardaki ürünlerin içeriğini basın ve yayın yolu ile

yayınlayan veya yayınlanmasına aracılık eden ya da çocukların görmesini, dinlemesini veya okumasını sağlayan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır... (7) Bu madde hükümleri, bilimsel eserlerle; üçüncü fıkra hariç olmak ve çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmaz.” (226. mad.),

- **Fuhuş;** “Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır.” (227. mad.),
- **Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali;** “ (1)Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır... (3)Velâyet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadî sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddî ve manevî özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” (233. mad.),
- **Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması;** “ (1)Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması hâlinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.(2)Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır.” (234. mad.),
- **Suçu bildirmeme;** “ (1) İşlenmekte olan bir suçtu yetkili makamlara bildirmeyen kişi, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. ... (3) Mağdurun onbeş yaşını bitirmemiş bir çocuk, bedensel veya ruhsal bakımdan özürllü olan ya da hamileliği nedeniyle kendisini savunamayacak durumda bulunan kimse olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza, yarı oranında artırılır.” (278. mad.)

B. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

“On yaşından aşağı çocuğun babası, anası veya öksüz olanlarda sair hısımları tarafından hayat ve sıhhati ve ahlakını tehlikeye maruz bırakacak fena muameleye, teşviklere veya cebre duçar olduğu takdirde bunların belediye veya Devlet müesseselerine kabul edilmek üzere nezdinde bulunduğu kimselerden ayrılması caizdir.” (UHK, 165. mad.) ifadeleri (Cumhuriyetin ilk döneminde muhtaç çocuklar adına atılmış bir adım olması yönünden oldukça büyük bir öneme sahiptir), Cumhuriyetin ilanından sonra ileride de ifade edeceğimiz yetersizlikler altındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların, devlet koruması altına alınmasının uygun olduğuna işaret etmektedir.

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar birçok isim değişikliği ile hizmet veren ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında bakım tedbiri kararı verilen çocukların bakımlarının ve korunmalarının sağlanması amacı ile hizmet veren yatılı kuruluşlar, çocukların yaş, cinsiyetlerine ve psikososyal durumlarına göre çeşitlendirilmiştir.

Çocuğun kurum bakımına alındıktan sonra hem maddî hem de manevî ihtiyaçlarının bu kurumlar aracılığı ile karşılanması, çocukların çeşitli sosyal tehlikelerden uzak kalmasını sağlayarak gelişimlerine olumlu katkılar sağlamaktadır. *“Korunmaya ihtiyacı olan çocukların Türk örf, adet, inanç ve millî ahlakına sahip, kendisine güvenen, insan sevgi ve saygısıyla dolu, Atatürkçü düşünce ve Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun olarak yetiştirilmeleri, bir iş veya meslek sahibi yapılmaları, koruma kararı kalktıktan sonra da toplum içinde izlenmeleri ve imkanlar ölçüsünde desteklenmeleri esastır.”* (SHÇEK, 4. mad.) ifadeleri, çocukların sadece maddî ihtiyaçlarının karşılanmadığını gözler önüne sermektedir.

Özellikle tarihimizin köklü bir anlayışı olan sosyal yardımlaşma, yüzyıllardır toplumsal yaşantımızda önemli bir yere sahip olarak gelmiştir. Muhtaç durumda olan çocuklara sahip çıkılması, ihtiyaçlarının giderilmesi, destek olunması vb. gibi destek

mekanizmaları sayesinde sosyal uyum açısından sorunlu bireylerin yetişmesinin önüne geçilmiştir.

Çocuk alanında verilen hizmetlerin özelleştirilmesi ve daha etkin ve verimli olunabilmesi amacı ile kurulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kökleri, çalışmamızın başından bu yana bahsettiğimiz sürece dayanmaktadır. 1917 yılında İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kurulması ile başlayan muhtaç çocukların devlet koruması altına alınması hizmeti, günümüze kadar çeşitli değişiklikler yaşayarak gelmiştir.

1917 yılında İstanbul Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin açılışını takiben ilk çocuk misafirhanesi de hizmete girmiştir. Yaklaşık 4 yıl sonra dönemin padişahı tarafından kamusal yarar gözetilerek çalışan bir cemiyet olarak kabul edildikten birkaç ay sonra resmî anlamda kuruluşu gerçekleştirilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1921 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Atatürk tarafından korunacağına dair güvence aldıktan sonra çalışmalarını genişletmek adına hareket etmeye başlamıştır. Böylece cemiyete ek gelir sağlayacağı bir takım çalışmalardan sonra daha da sistemli çalışmak amacı ile İstanbul'da bulunan cemiyetin kolu kapatılmıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin çalışmaları uluslararası bir anlam kazandığından Washington'da bir şube açılmış ve hizmete girmiştir. Bu sayede yurt dışında maddî destek aranmış ve bu destekler ile ülkemizde ihtiyaç sahiplerine ulaşılması sağlanmıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin çalışmalarının genişlemesi, sadece çocuk alanında değil dönemin zorlu koşullarında (savaş, yoksulluk vb.) muhtaç duruma düşmüş kadınların da desteklenmesi amacı ile "Himaye-i Etfal Yoksul Kadına Yardım Cemiyeti" adında ayrı bir yapılanmanın oluşmasını sağlamıştır.

Kuruluşundan sonra yaklaşık 20 yıl boyunca çeşitli etkinlikler, yardım arayışları vb. gibi çalışmalarla hizmet veren Himaye-i Etfal Cemiyeti, 1937 yılında Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'nun 1223 sayılı Kararı ile kamusal yararın gözetilerek çalıştığı bir yapılanma olarak kabul edilmiştir. Böylece yeni devlet yönetiminde de kendine resmî olarak da yer edinmiş ve hizmetlerine devam etme imkanı bulmuştur.

Kuruluşundan sonra uluslararası anlamda istediği desteği bulmaya çalışan Cemiyet, Cumhuriyetin ilanı sonrası ve yeniden kabul görmesi ile çalışmalarını daha da yoğunlaştırmıştır. Uluslararası birçok toplantıya katılım sağlanması, bu toplantıların ülkemizde yapılmasının sağlanması, uluslararası kuruluşlarının yardımlarının yapılmasının sağlanması, dünya çapında tanınan kişilerin çocuk yuvalarına ziyaretlerinin ve çocuklar yararına bağışlarının yapılmasının sağlanması gibi çalışmalar, hizmetler açısından olumlu katkılar sağlamıştır.

Ayrıca çocuk yuvalarının ihtiyaçlarının karşılanmasına diğer kamu kurum ve kuruluşları da destek olmaya çalışmışlardır. Kuruma ait evrakların dağıtımında pul ücretlerinin alınmaması, hizmet modelinin tanıtımının yapılarak destek aranması konusunda kurumların destek vermesi (Türk Hava Kurumu uçakları ile Ankara üzerinde broşürlerin dağıtılması), devlet kurumlarından, sivil toplum kuruluşlarından ve gönüllü kişilerden gelen çeşitli bağışlar, çeşitli ihtiyaçların üstlenilmesi vb. gibi maddî destekler sayesinde hizmet modeli, tüm muhtaç çocuklara ulaşmaya çalışmıştır.

Korunma ihtiyacı olan çocuklara hizmet sunumunda daha öncede ifade ettiğimiz gibi bir birliktelik (tek başlılık) olmadığından zaman zaman yaşanan sorunların önüne geçebilmek amacı ile 1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur ve tüm çocuk yuvaları bu yapılanmanın çatısı altına alınmıştır. Böylelikle Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu da 1983 yılı itibari ile görevlerini bu yeni yapılanmaya devretmiştir.

03/10/2011 tarih ve 01 sayılı Bakanlık Olur'una istinaden kabul edilen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge'nin 6. maddesinde görevler;

- a) Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek,
- b) Çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,

- c) Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak,
- ç) Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişim için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak,
- d) Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak,
- e) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere arşı gerekli önlemleri ivedilikle almak,
- f) Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fizikî altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak,
- g) Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde koordinasyonu sağlamak,
- ğ) Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak,
- h) Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje ve kampanyalar düzenlemek,
- ı) Çocukların korunması, bakımı, yetiştirilmesi ve rehabilitasyonlarını sağlamak üzere gerekli hizmetleri yürütmek, bu hizmetler için gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet kuruluşları ile çocuk izlem ve takip merkezleri kurmak ve işletmek,
- i) Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek,
- j) Çocuk hakları ve hizmetlerine yönelik kurul ve komisyonlar oluşturmak, politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları geliştirmek, koordine etmek, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,

- k) Görev alanları ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası düzeyde bilimsel etkinlikler düzenlemek, toplumu aydınlatıcı yayınlar hazırlamak, eğitsel faaliyet ve projeler yürütmek, ulusal ve uluslararası kongre, seminer, şûra ve benzeri etkinlikler düzenlemek,
- l) Kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sosyal amaçlı vakıf, dernek ve diğer sivil toplum kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, görev alanlarına yönelik müşterek projeler hazırlamak ve uygulamak,
- m) Görev alanına yönelik uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak, proje geliştirmek ve yürütmek, gerçekleştirilecek çalışma ve etkinliklere katılmak, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile kararların ulusal düzeyde uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- n) İnceleme ve araştırma alanlarında elde edilen bilgileri değerlendirmek ve bunları uygulayıcı kurum ve kuruluşlara aktararak hizmetlerin geliştirilmesi ve yeni hizmet modellerinin oluşturulmasını sağlamak,
- o) Görev alanına giren konulara ilişkin mevzuatı ve uygulanmasını izlemek, bu konuda yürütülen mevzuat yenileme çalışmalarına katkıda bulunmak,
- ö) Sorumluluk alanına ilişkin sorunlar ve yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin bilgileri veri tabanı aracılığıyla izlemek, güncellemek ve yapılacak çalışmalarda değerlendirmek,
- p) Çocuk haklarına ilişkin konularda ülkemizin taraf olduğu uluslararası andlaşmalar uyarınca Bakanlık temsilcileri, diğer bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile konuyla ilgili uzmanlardan teşkil edilecek ulusal takip ve danışma kurullarının sekreteryası işlerini yürütmek,
- r) Görev alanı ile ilgili olarak mevzuatla verilen diğer görevleri yürütmek,
- s) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak olarak belirlenmiştir.

Görüldüğü üzere çocuklara ilişkin oldukça kapsamlı bir şekilde hizmet vermek üzere teşkilatlanan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları halen devam etmekte olup 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlere istinaden bağlı bulunduğu Bakanlık değişikliği yaşayarak 9 Temmuz 2018 tarih ve 30473 sayılı Resmi Gazete'de yer alan Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması

Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. Maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve "633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"nin adı "Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" şeklinde değiştirilmiş ve böylece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın tek çatı altında birleşmesi sağlanıp yeni bakanlığın adı da "Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı" olmuştur. Ancak 10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile adı "Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olmuştur.

Ayrıca aynı Resmi Gazete'de yayımlanan bir başka bölümde de Bakanlık haricinde Cumhurbaşkanlığı bünyesi altında bir kurul oluşturulmuştur. 10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde yer alan ve faaliyete giren Sosyal Politikalar Kurulu'nun görev ve yetkileri;

- a) Toplumun ihtiyaç sahibi kesimlerine yönelik yapılan çalışmaların etkinliği için politika önerileri,
- b) Aile kurumunun koruması, güçlendirilmesi; iş ve aile hayatı uyumunun sağlanması için politika önerileri oluşturmak,
- c) Çalışma şartlarının iyileştirilmesine yönelik politika önerileri geliştirmek,
- d) Gelir güvencesi ve gelir adaleti sağlamaya yönelik politika önerileri geliştirmek,
- e) Sosyal refahın oluşturulmasına yönelik politika önerileri geliştirmek,
- f) Dezavantajlı gruplara yönelik politika önerileri oluşturmak,
- g) Göç ve göçmen sorunlarının çözümüne ilişkin politika önerileri geliştirmek (30. mad.)'tir.

Sözü edilen kurul, Bakanlık çalışmalarına da katkı sağlayacak ve işbirliği ile gelişen dünya düzeninde tüm ihtiyaç sahiplerine asgarî düzeyde erişim sağlanarak toplumsal refahın yükseltilmesi yolunda önemli bir kurul olarak görev yapacaktır.

1. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte toplumsal yaşam içerisindeki yerini korumaya devam eden yardımlaşma olgusu, eldeki kaynakların ihtiyaç sahiplerine muhtaçlık düzeylerine göre etkin ve verimli bir şekilde ulaştırılmasında güçlkle karşılaşmıştır.

İhtiyaç sahiplerinin çokluğu karşısında birden fazla yardım kaynağının birbirinden habersiz şekilde hareket etmesi, yetersiz kaynakların kullanımında büyük aksaklıkların ve toplumsal hoşnutsuzlukların yaşanmasına neden olmuştur. Cumhuriyetin ilk zamanlarında kontrol mekanizması açısından eksikliğin yaşandığı tespit edilince, bazı yardım kaynaklarının bir bakanlık nezdinde hareket etmesini sağlamak amacı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiştir. İlerleyen zamanlarda bakanlık nezdinde hem sağlık alanında hem de sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında zorluklarla karşılaşmıştır. Bu zorlukların üstesinden gelmek uzun uğraşlar gerektirmiş ve yönetim erki açısından yorucu olmuştur.

Sağlık ve sosyal yardımların tek bir bakanlık nezdinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında yaşanan zorlukların üstesinden gelebilmek amacı ile bir ayrışmanın söz konusu olması sonucunda 1983 yılında Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük nezdinde hizmet birimi oluşturulmuştur.

“Bu kanunun amacı, korunmaya, bakıma veya yardıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götüren sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir.” (1. mad.) ve *“bu kanun kapsamına giren sosyal hizmetlere ilişkin faaliyetler, Devletin denetim ve gözetiminde, sivil toplum kuruluşları ile halkın gönüllü katkı ve katılımı da sağlanarak bir bütünlük içinde yürütülür. ... sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliği tesis edilerek güç birliği sağlanır ve mevcut kaynaklara en verimli şekilde işlerlik kazandırılır.”* (4. mad.) ifadelerini içeren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve öncesinde hizmet veren Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu’nun

varlığı sona ermiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile sosyal yardımlar, “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü” çatısı altında birleştirilmiştir.

Kanun kaynakların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında çocuk, engelli ve yaşlıya öncelik tanıdığı gibi din, dil, ırk, mezhep, bölge vb. gibi niteliklerin herhangi bir ayrıma yol açmadığı da koruma altına almıştır. Bu nedenle bütün ihtiyaç sahiplerine kaynakların en etkin ve verimli bir şekilde insanî onur ve haysiyete yarıştır bir şekilde ulaştırılması esas olmuştur.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, toplumsal yaşamda ihtiyaç sahiplerine hizmet vermek üzere kurulacak olan merkezlerin, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne bağlı olacaklarını da belirlemiştir. Bu kurumlarda hizmet verecek personellerine niteliğine ve alımına ilişkin yasal düzenlemelerde yer almıştır. Bu kanunla evlat edinme, koruyucu aile hizmetleri, kuruluş bakımında kalacak çocuklar ve koruma altında bulunan tüm çocukların yaralanacakları hizmet modelleri belirlenmiş, yararlanabilecekleri haklar açıkça belirtilmiştir.

2. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Toplumsal yaşantımız içerisinde sosyoekonomik düzeyde görülen büyük farklılıklar, zaman zaman istenmeyen sorunların yaşanmasına da neden olmaktadır. Özellikle aile birlikteliği içerisinde kendini gösteren bu sorunların çözüme kavuşturulamadığı durumda aile üyeleri oldukça büyük mağduriyetler yaşayabilmektedirler.

Aile birlikteliği içerisinde görülen sorunların temelinde çoğunlukla ekonomik gelir düzeyinin, ihtiyaçların karşılanmasında yetersiz kalışı görülmektedir. Bu sorunlar, gelir düzeyini yükselten yan faydalar sağlanamadığında gittikçe daha ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Aile birlikteliği içerisinde sorunların temelini sadece ekonomik açıdan irdelemek, fayda sağlamayacaktır. Özellikle bireylerin kişilik yapıları çerçevesinde sergiledikleri davranış örüntüleri birlikteliğin sürekliliği açısından büyük öneme

sahiptir. Bu nedenle sorunların çözümü noktasında geniş bir perspektiften bakılarak uygulama programlarının oluşturulması gerekmektedir.

Ülkemiz açısından düşünüldüğünde aile birlikteliği açısından pek de iç açıcı durumlarla karşılaşmamaktadır. Aileye yönelik politikalarda, yönetim erkinin uzun vadeli programlarının yerine kısa vadede sorun odaklı çözümler bulmaya çalışmaları ilerleyen zamanlarda daha büyük sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Özellikle toplumsal yaşam içerisinde önemli bir yeri olan aile birlikteliğinin önemini ve anlamını yitirmesine sebep olabilecek düzeyde olumsuzlukları görülen bazı politikalar nedeni ile bireyselleşme ve bunun sonucunda da ihtiyaçların karşılanmasında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle aile konusunda uygulamaya dönük politikaların, realiteye hitap edebilecek düzeyde olması önemlidir. Mevzuat anlamında birçok yasal dayanağı bulunan konuların yaptırımları zaman zaman toplumsal yaşam normlarını aksatmayacak düzeyde değildir. Yaptırımların caydırıcı nitelikte olmaması sorunların devam etmesine yol açmaktadır. Bu nedenle toplumsal yaşam içerisinde de huzursuzluklar ortaya çıkmaktadır.

Aile sorunların çözümünde ailenin birlikteliğine önem verilerek düzenlenecek politikalar ile eğitim, sağlık, ekonomik, kültürel, sosyal vb. gibi birçok alanda olumlu dönütlerin alınacağı görülecektir. Her ne kadar sosyal devlet anlayışı gereği ailenin birçok kamusal rolünün devlet tarafından yerine getirilmesi ve bireylerin birçok ihtiyacının kamusal düzenlemeler çerçevesinde devlet tarafından karşılanması söz konusu olsa da uzun vadede fayda sağlayıcı uygulama, aileye yönelik birliktelik politikalarıdır.

Aile birlikteliğinin sürekliliği için her ne kadar yararlı uygulamalar / politikalar planlansa ve yürütülse de zaman zaman olumsuzluklarla karşılaşabilmektedir. Özellikle birliktelik içerisinde üyelerinin yararının gözetilmediği veya ihmal edildiği durumlarda yasal mevzuatlar çerçevesinde koruyucu ve önleyici çalışmalar yürütülmektedir.

15/07/2005 tarih ve 25876 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile toplumumuzun en önemli yapıtaşı olan

çocukların korunmasına yönelik çalışmalar, bir önceki 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu'na göre daha ayrıntılı olarak yürütülmeye başlamıştır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı hizmetleri içerisinde büyük bir öneme sahiptir. Bakanlık nezdinde bulunan birçok genel müdürlük ve hizmet modeli, kanunun kapsamını oluşturan çocuklar üzerine kurulmuştur denilebilir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile çocuklar için koruyucu ve önleyici çalışmalar ifade edilirken çocuğun yüksek yararı gözetilmiştir. Öyle ki suça sürüklenen çocuklar açısından, çocukların yetişkinlerden ayrı bir adli mercide iş ve işlemlerinin yürütülebilmesi amacı ile Çocuk Mahkemesinin kuruluş ve görevlerine ilişkin hükümler de kanun içerisinde yer almıştır.

Kanun kapsamında değerlendirilecek çocukların belirlenmesinde sosyal çalışma görevlileri (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, çocuk gelişimci, öğretmen) büyük rol oynarlar. Sosyal çalışma görevlileri, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları veya çeşitli kanallar aracılığı ile kendilerine bildirilen çocuklar hakkında meslekî çalışma yaparak çocuk hakkında gerekli görüldüğü takdirde tedbir kararlarının alınması yönünde iş ve işlemleri yürütürler.

Kanunun temel ilkeleri;

- a) *“Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,*
- b) *Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,*
- c) *Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,*
- d) *Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,*
- e) *Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,*
- f) *İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usül izlenmesi,*
- g) *Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun olan özel ihtimam gösterilmesi,*

- h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini, ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
- i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması,
- j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
- k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
- l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması ilkeleri gözetilir.” (4. mad.) şeklinde belirtilmiştir.

Kanunun 4. maddesinin f bendinin koyu yazılmasının nedeni, kanunun uygulanmasında ve çocukların hizmet modellerinden faydalandırılmasında göz önünde tutulan en önemli ilke olmasıdır. İlkenin temelinde, çocuğun ailesinin yanında gelişiminin tamamlanmasının sağlanmasına yönelik hizmet modellerinin uygulanması ve uygulanan hizmet modellerinden sonuç alınmadığı takdirde çocuğun kurum bakımına alınması yatmaktadır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan çocuklar, suç mağduru çocuklar ve suça sürüklenen çocukların sosyal tehlikeler karşısında güvenliklerinin sağlanması amacı ile danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma olmak üzere koruyucu ve önleyici tedbir çeşitleri belirlemiştir. Bu tedbirler, Çocuk Mahkemesi tarafından verilen kararlara istinaden Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanır (danışmanlık tedbirinde yerel yönetimlerin de rolü bulunmaktadır). Ayrıca diğer bakanlıklar da Kanunun hükümlerini uygulamakla yükümlüdür.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu birtakım eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Tomanbay, Çocuk Koruma Kanunu ile ilgili olarak “Türkiye’de 2005 yılından çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu adından anlaşıldığı gibi bir koruma değil, içeriğinden anlaşıldığı gibi bir cezalandırma yasasıdır.” (2011) şeklinde

eleştirmiştir. Tomanbay'a göre, kanunda korumaya yönelik çalışmalara ilişkin hükümlerin çok az yer alması vardır.

Tomanbay, çocuğun muhtaç duruma düşmesini önlemek adına koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yetersizliğinden kaynaklandığını düşünülmektedir. Tomanbay'ın ifadelerinden, çocuğun muhtaç duruma düşmesini önlemek adına koruyucu ve önleyici çalışmaların kanun içerisinde daha fazla yer alması gerektiği anlaşılmaktadır. Özellikle söz konusu çalışmada diğer devletlerde çocuklara ilişkin koruma mevzuatlarından bahsederek 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun koruyucu ve önleyici açıdan eksikliğini bulunduğu anlaşılmaktadır. Tomanbay'ın eleştirilerini, çalışmamız kapsamında değerlendireceğimiz bir durum değildir ancak belirtmek gerekir ki bütün yasal mevzuat çalışmaları günün yaşam koşullarına ve gerekliliklerine göre güncellenerek faydalanıcılarına en iyi hizmeti sağlamaktadırlar.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çocuk hakkında alınacak tedbir kararlarının uygulanmasına ilişkin bir yönetmelik çıkarılmıştır. Çalışmamızın bu bölümünün (tedbir kararlarının) irdelenmesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 47. maddesine istinaden hazırlanarak yürürlüğe giren "Çocuk Koruma Kanunu'na Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik"e göre yapılacaktır.

2.1. Danışmanlık Tedbiri

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrası (a) bendi gereğince, suça sürüklenen, suç mağduru veya korunma ihtiyacı olan çocukların ihtiyaç duydukları rehabilitasyon desteği, danışmanlık tedbiri kapsamında sağlanır.

Hakkında Çocuk Mahkemesi tarafından danışmanlık tedbiri kararı verilen çocuklar ile ilgili meslekî çalışma, başta Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yetkilileri olmak üzere ihtiyaca binaen Milli Eğitim Bakanlığı kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler tarafından yerine getirilir.

2.2. Eğitim Tedbiri

Çeşitli nedenlerle eğitim ve öğretimine devam etmeyen / edemeyen çocukların mağduriyetlerinin giderilerek eğitim ve öğretimine devam etmesi yönünde alınan tedbir kararı, eğitim tedbiri kararıdır.

Çocuk hakkında alınan eğitim tedbiri kararının uygulamasında sorumlu olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı görevlendirilmiştir. Her iki bakanlığa bağlı kurum ve kuruluşların işbirliği ve koordinesinde çocuk hakkında alınan tedbir kararı yerine getirilir.

2.3. Bakım Tedbiri

Aile birlikteliği içerisinde çocukların, ebeveynlerinden herhangi birinin veya her ikisinin vefat etmesi, ebeveynleri tarafından ihmal ve istismar edilmesi veya birlikteliğin dağılması sonrasında şahsî güvenliklerinin tehlikeye düşerek muhtaç duruma gelmeleri halinde devlet tarafından birtakım önlem mekanizmaları devreye girer. Bakım tedbiri bu mekanizmalardan en önemlileri arasında yer almaktadır.

Bakım tedbirine ilişkin 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda ve uygulama yönetmeliğinde “*çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi halinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine yönelik tedbirdir.*” (ÇKK, 5. mad.) ifadeleri yer almaktadır.

Bakım tedbirinin uygulanmasında, kararın alınma nedeni büyük önem taşımaktadır. Çünkü çocuğun yerleştirileceği kurumun nitelikleri (Çocuk Destek Merkezine ya da normal kurum bakımına), alınma nedenine bağlıdır. Zaman zaman karşılaşılsa da çocuklar durumlarına uygun kurumlara yerleştirilmemektedirler. Örneğin, engeli bulunan bir çocuğun tedavisinin en sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi gerekmesine rağmen engeli olmayan çocuklarla aynı kuruma yerleştirilmesi, tedavisi açısından zaman zaman aksaklıklar yaşamasına neden olmaktadır. Yine hamile olan çocukların diğer çocuklarla aynı ortamı paylaşması, ruhsal sorun yaşayan çocukların sağlıklı çocuklarla aynı kurumu paylaşması öngörülemeyen sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İhtiyaç duyulan kurumların yetersizliği nedeni ile görülen bu gibi durumların yaşanmaması adına gerekli çalışmalar devam etmektedir.

Bakım tedbiri, çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının giderilmesinde aileden sonra en faydalı güç olarak devletin esas alındığı bir uygulamadır. Ayrıca bakım tedbiri esnasında çocuklara her türlü maddî ve manevî destek hizmeti de çoğu çocuğun ailesinin yanında faydalanamayacağı imkanları sağlamaktadır.

2.4. Sağlık Tedbiri

Sağlık tedbiri kararı, ailesi yanında olmasına rağmen sağlık tedavilerini yapılmadığı / yapılamadığı durumlarda çocukların sağlıklarına ilişkin gereken çalışmaların yapılmasını sağlayan tedbir kararıdır. Sağlık tedbirinde öncelik ruhsal tedavilerin olmasının yanı sıra madde bağımlılığı bulunan çocuklar da önceliklidir.

Sağlık tedbiri kararının uygulayıcı sorumlusu Sağlık Bakanlığı kurum ve kuruluşlarıdır. Çocuğun sağlık durumuna uygun bir tedavi merkezine yerleştirilmesi (kendisi ve kendisi dışındakiler için tehlike arz eden çocuklar için) gerçekleşir. Merkeze yerleştirilmeyecek çocuklarda tedbir kararı, takiben yapılır.

2.5. Barınma Tedbiri

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında alınan tedbir kararlarından en çok karıştırılan tedbir türü, barınma tedbiridir. Barınma tedbiri ile ilgili olarak Çocuk Koruma Kanunu'nda "Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir."(ÇKK, 5. mad.) ifadeleri ile kanunun yönetmeliğinde "yaşamını devam ettirmek için yeterli ve sağlıklı bir barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar ile bunların çocuklarına uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirdir." (ÇKKUY, 15.mad.) ifadeleri yer almaktadır.

Barınma tedbirinde bakım tedbirinden farklı olarak tedbirden faydalanan kimselerin talepleri halinde kimlikleri ve kaldıkları kurumun bilgileri gizli tutulur.

3. Koruyucu Aile ve Evlat Edinme HizmetiKoruyucu Aile

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında "bakım" tedbiri alınan çocuğun kuruluş bakımına yerleştirilmesinden sonra çocuk için daha uygun sosyal hizmet modelleri değerlendirilmektedir. Bu hizmet modelleri arasında çocuğun gelişimine büyük katkı sağlayacak olan koruyucu aile hizmeti de mevcuttur.

Çocuğun yüksek yararının düşünülerek sunulan koruyucu aile hizmet modelinde çocuk bir aile yanına yerleştirilmekte ve gelişiminin daha sağlıklı bir şekilde aile ortamında tamamlanması sağlanmaktadır.

Günümüzde de sunulmaya devam eden hizmet modeli sayesinde birçok çocuk aile ortamında gelişimini tamamlayarak toplumsal normlara uyumlu bireyler haline gelmektedirler. 14 Aralık 2012 tarih ve 28497 sayılı Resmî Gazete’de güncellenerek yayımlanan ve yürürlükte olan Koruyucu Aile Yönetmeliği “*çocuğun durumuna en uygun koruyucu aile seçimini, koruyucu ailenin eğitimi, sorumluluklarını, idare ile olan ilişkilerini, hizmetin işleyişini, koruyucu aileye talep halinde bu hizmetin karşılığı olarak yapılacak ödemeler ve izlemeye ilişkin esasları kapsar.*” (2. mad.).

Koruyucu Aile Yönetmeliği ile çocuğun yapılan incelemeler sonrasında en uygun aile yanına yerleştirilmesi ve sonrasında yapılacak bütün meslekî çalışmalara yönelik talimatlar yer almaktadır.

Koruyucu Aile hizmet modelinin,

- Çocuğun kuruluş bakımından faydalandırılmakta iken vasisi dışında olup kan bağı bulunan akrabalar veya çocuğun tanıdığı ve yanında kalmak istediği bakıcı, komşu olup temel koruyucu aile eğitimlerini almış kişi veya aileyi ifade eden Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile modeli,
- Hakkında alınan “bakım” tedbiri kararı gereğince kuruluşa yerleştirilmesi uygun görülen çocuğun, kuruluş bakımına alınmadan veya faydalandırılması uygun görülen sosyal hizmet modeli belirlenmediği çocuğun geçici olarak (birkaç gün olmak üzere en fazla bir aylık süreyi kapsar) bir aile yanında bakımının sağlanması amacı ile temel koruyucu aile eğitimlerini almış kişiyi veya aileyi ifade eden Geçici Koruyucu Aile modeli,
- Kendi öz ailesi yanına döndürülmesinde çeşitli tehlikeler bulunan çocukların bakımlarını sağlamak üzere temel bakım eğitimlerini almış kişi veya aileyi ifade eden Sürekli Koruyucu Aile modeli,

- Hakkında “bakım” tedbiri alınmış çocuklardan bazılarının ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile özel bakım gerektiren durumlarda sunulan Uzmanlaşmış Koruyucu Aile modeli,

olmak üzere farklı hizmet modelleri bulunmaktadır. Bu hizmet modellerinin tümünde ihtiyaç duyulması halinde çocuğun kişisel bakım ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik destek mekanizmaları işlemekte ve olası olumsuzlukların önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Koruyucu aile hizmetinden faydalanmak isteyen kişi / aile, Türk vatandaşı olması ve Türkiye’de ikamet etme, 25-65 yaş aralığında olması, en az ilkokul düzeyinde eğitim almış olma ve düzenli gelire sahip olmaları durumunda İl Müdürlüklerinde görevlendirilen ilgili birime gerekli belgelerle başvuru yapabilmektedirler.

Koruyucu aile hizmet modeli, bir sonraki başlığımız Evlat Edinme ile birlikte Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın kuruluş bakımındaki çocukların aile ortamında sağlıklı gelişimlerinin tamamlanması açısından teşvik ettiği bir hizmet modelidir.

Evlat Edinme

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında hakkında “bakım” tedbiri alınan çocuğun kuruluş bakımına yerleştirilmesinden sonra çocuk için daha uygun sosyal hizmet modelleri değerlendirilmektedir. Bu hizmet modelleri arasında çocuğun gelişimine büyük katkı sağlayacak olan evlat edinme hizmeti de mevcuttur.

8/12/2001 tarih ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “4721 sayılı Türk Medenî Kanunu” ile hakkında bakım tedbiri kararı bulunan çocuklardan durumunun uygun olanının gelişimini daha sağlıklı gerçekleştirebilmesi amacı ile bir aileye verilmesine (tüm yasal haklarının aileye geçmesi) yönelik ayrıntılı maddeler yer almaktadır.

Türk Medeni Kanunu’na istinaden bu görevi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yerine getirmektedir. Evlat edinmeye yönelik tüm iş ve işlemler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerinde oluşturulacak birimde görevli sosyal çalışmacı tarafından yerine getirilmektedir. Kuruluş bakımında iken bir aile

yanına yerleştirilmesinde ve o aileye tüm yasal iş ve işlemler açısından bağlanmasında sorun görülmeyen çocuk, gerekli meslekî çalışmalardan sonra evlat edinme hizmetinden faydalandırılır.

Evlat edinme hizmetinden faydalanmak üzere başvuran kişi / aile ile yapılan gerekli meslekî çalışmalar, koruyucu aile iş ve işlemlerine benzerlik göstermektedir. Evlat edinmek isteyen ailelerle en az beş görüşme sonrasında hazırlanacak bir sosyal inceleme raporu (kişinin / ailenin davranışlarının tutarlılığı, iletişim becerileri, sosyoekonomik, sosyokültürel, ruhsal ve bedensel sağlık durumları, toplumsal yaşantıları, iş ve uğraşları, evlat edinme hizmetine yönelik düşünceleri, evlat edinilecek çocuğa sağlanacak olanaklar, çocuk bakım ve yetiştirme konusundaki becerileri, evlat edinmek istedikleri çocuktan beklentileri vb. konuları içeren) sonucuna göre iş ve işlemler başlatılır.

Evlat edinme hizmetinden koruyucu aile hizmetinden farklı olarak yaş farkı daha fazladır. Evlat edinilecek kişi ile evlat edinilecek çocuk arasındaki yaş farkı 40 olmalıdır. Bu nedenle evlat edinme hizmetinin koruyucu aile hizmetinden biraz daha geri durumda olduğu söylenebilir.

Evlat edinme hizmet modeli, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın kuruluş bakımındaki çocukların aile ortamında sağlıklı gelişimlerinin tamamlanması açısından teşvik ettiği bir hizmet modelidir.

4. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Hizmet Veren Yatılı Hizmet Kuruluşları

Toplumsal yaşam içerisinde düzeni sağlayan sosyal normlara uyum, her bireyin yüklendiği sorumlulukları yerine getirmesi ile sağlanmaktadır. Bireyler bu sorumlulukları yerine getirirken / getirdikten sonra sosyal anlamda tatmin edici manevî / maddî karşılıkların verilmesini beklemektedir. Bu beklentinin karşılanmaması durumunda yoksunluk durumu ortaya çıkmaktadır.

Sosyal yoksunlukların toplumsal normlara uyum konusunda negatif etki yaptığı, birçok araştırma ile ortaya konulmuştur. Bu yoksunluk her bireyde farklılık göstermekle birlikte genel anlamda maddî ve manevî olarak ayrılmaktadır. Ebeveyn eksikliği, ekonomik yetersizlik, yakın çevre ile iletişim sorunu, toplum içerisindeki

rolünü yetersiz bulma, ebeveynlerin birbirlerine ve çocuğa karşı tutum ve davranışları, aile içi iletişim sorunu gibi faktörler de bu yoksunlukların yaşanmasına neden olmaktadır.

Toplumsal yaşam içerisinde önemli bir yapılanma olan aile, bu yoksunlukları gidermediği ve sorumluluklarını yerine getirmediği takdirde başta çocuklar ve diğer aile üyeleri muhtaç duruma düşmektedirler. Muhtaç duruma düşen çocuğun çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla oluşturulmuş olan yatılı sosyal hizmet kuruluşları ailenin yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülükleri üstlenmektedir. Her ne kadar bir aile ortamı nezdinde hizmet verilemese de günün şartlarına en iyi şekilde uyum sağlayabilecek çalışmalar ortaya konulmaktadır. Bu nedenle korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde yatılı sosyal hizmet kuruluşları önemli bir yere sahiptir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre hakkında "Bakım" tedbiri kararı verilen çocukların korunma ve bakım ihtiyaçları, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermekte olan ve genel olarak Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü ve Çocuk Destek Merkezleri olarak adlandırılmaktadır.

Sözü edilen kurumlar, çocukların yaş, cinsiyet, sağlık ve psikososyal durumlarına göre ayrı ayrı nitelendirilmekte ve hizmet vermektedir.

4.1. Çocuk Evleri Sitesi (Yetiştirme Yurtları ve Çocuk Yuvaları) Müdürlüğü

Korunma veya bakıma ihtiyacı olan çocukların 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında alınan "Bakım" tedbirinin uygulanma kuruluşlarından biri de Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleridir. Bu sosyal hizmet kuruluşları, bir yerleşke içerisinde bulunan evlerden veya bir binadan oluşan yapılanmaya sahiptir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre hakkında "bakım" tedbiri kararı alınan çocuklar, yaş ve cinsiyet durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilir. Bu kuruluşlar, çocuğun küçük yaşta gelmesinden ve yaşının mevzuat gereği izin verdiği müddet barınma ihtiyacının karşılanması açısından ayrılmıştır. Yapılanma açısından

bir bina içerisinde yer alabileceği gibi bir kampüs içerisinde birkaç katlı evlerin bir araya gelmesi ile de oluşabilir. Bu sayede birkaç yıl öncesine kadar hakim olan koğuş yatak sistemi anlayış, yerini daha modern yapılanmalara bırakmıştır. Yine aynı şekilde, yapılan birçok araştırma, çocukların davranış değişikliğinin yapılabilmesi için mekan değişikliğinin yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Böylece kuruluş bakımında önceleri kullanılan bir sistem olan koğuş yatak sisteminin olumsuz etkileri yeni yapılanmalar sayesinde terk edilmiş ve böylece çocukların fiziksel mekana bağlı olumsuzluklar yaşamaları engellenmiştir. Ayrıca çocuklara yüklenen sorumluluklar da olumlu dönütlerin alınması sağlanmıştır.

Yetişme ortamının fiziksel yeterlilikleri düşünüldüğünde çalışmamızın konusu, kuruluşlarda kalan çocukların kuruluş bakımından memnuniyetlerine ve yaşam doyum düzeyi açısından önem arz etmektedir.

“Çocuk yuvaları, 0-12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12 yaşını doldurmuş kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder” (SHÇEK, 3. mad.)ve kanun kapsamında çıkarılan Çocuk Yuvaları Yönetmeliği’nde *“bu yönetmelik, 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, psikososyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne bağlı çocuk yuvalarını kapsar.”* (2. mad.) ifadeleri yer almıştır.

“Yetiştirme yurtları, 13-18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder” (SHÇEK, 3.mad.)ve kanun kapsamında çıkarılan Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik’te *“bu yönetmelik, 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri*

sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı yetiştirme yurtlarını kapsar.” (2. mad.) ifadeleri yer almıştır.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları’nda görevlendirilecek personellerin niteliklerine ve yeterliliklerine dair kapsam, Genel Müdürlük tarafından belirlenir. Bu amaçla kuruluştaki, müdür, müdür yardımcısı, sosyal çalışmacı, sağlık görevlisi, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, teknisyen, yardımcı hizmetler ile bakım elemanları olmak üzere farklı niteliklerde görevlendirmeler yapılır.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları’nın işleyişlerine dair genel talimatlar, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmektedir. Ancak genel talimatlara aykırı olmadığı sürece iç işleyiş, kuruluş içerisinde oluşturulan Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonları tarafından belirlenebilir. Komisyon, çocukların yetişmelerinde toplumsal normlara uyum ve bireysel olarak gelişime katkı sağlayabilecekleri yetilere sahip olmaları için gerekli çalışmalarını düzenler.

Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonu, kuruluş bakımından faydalanan çocukların, günlük kuruluş yaşam faaliyetlerinin, eğitim ve sağlıklarına yönelik her türlü korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanmasında gerekli çalışmalarını belirlemek, uygulamak ve denetlemek esasına göre yapar.

Kuruluşlarda çocukların psikososyal durumlarına yönelik çalışmalar, kuruluş sosyal servisinde görevli meslek elemanları tarafından gerçekleştirilir. Sosyal servis görevlileri, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı gibi meslek gruplarından görevlendirilir. Bu kişiler, çocukların kuruluşa alınma nedenleri, kuruluşa alındıktan sonra uyumunu sağlamak, kuruluşa alındıktan sonra hem çocukların hem de ailelerin durumlarına ilişkin gerekli meslekî çalışmalarını gerçekleştirerek çocuğun bakımının aile yanında sağlanmasına yönelik koruyucu ve önleyici tedbirleri almak, çocuğun kuruluş içerisinde sosyokültürel ve sportif etkinlikler düzenlemek ve bunların çocuklar üzerindeki verimliliğini takip etmektir. Ayrıca çocukların ailelerine izinli olarak verilmeleri, izin sürelerinin takibi, çocuğun izne gidişi ve dönüşü esnasındaki durumu ve bu duruma yönelik değerlendirmeleri, çocuğa yönelik gerçekleştirilen ziyaretlerin faydasının gözetilmesi, çocuğun hukukî

konularda haklarının korunması gibi konularda çocuğun yararını düşünerek çalışmalar gerçekleştirirler. Sosyal servis görevlilerin bir diğer önemli görevi de koruyucu ve evlat edinme hizmetinden faydalanması uygun görülen çocukların belirlenmesidir.

Çocukların buldukları yapılanmaya göre grup sorumluları bulunmaktadır. Bu grup sorumluları sosyal servis ile işbirliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz faaliyetlerin birçoğu grup sorumlusu tarafından yürütülür. Grup sorumluları, çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanmasında sosyal servise göre çocuklarla daha fazla vakit geçirmektedirler. Bu açıdan çocukları gözlemlene açısından grup sorumluları daha sorumluluk sahibidirler. Korunma ve bakım altında bulunan çocukların kurum içerisinde davranış örüntülerine yönelik olarak gerçekleştirilen gözlemlerin, çocuğun aile yanına gönderilmesinde rolü oldukça büyük öneme sahiptir.

Grup sorumluları, çocukların sağlık, eğitim, psikolojik, sosyal ilişkileri yönünden her türlü davranış örüntülerinin fayda sağlaması açısından sürekli takip yapmaktadırlar. Yapılan bu izlemlerin sonucunda çocuğun yararının sağlanacağı hizmet modelleri belirlenmekte ve uygulanmaktadır. Özellikle çocukların kaldıkları yapılanma içerisinde kendisinden sorumlu kişiler ile ilişkileri, arkadaşları ile ilişkileri ve yalnız kaldığında sergilediği tutum ve davranışlarının yönlendirilmesinde grup sorumlularının meslekî yönlendirmelerinin rolü önemlidir.

Kuruluşlar, çocukların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterliliktedir. Özellikle söz konusu hizmet grubunun korunmaya muhtaç çocuklar olması nedeni ile malî anlamda sorun yaşamamaları için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. Yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşlarına göre malî olarak daha rahat bir konumda bulunmaktadırlar. Çocukların maddî ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra kendi kişisel olarak serbest şekilde harcayabilecekleri, Genel Müdürlük tarafından belirlenen miktarda harçlıkları bulunmaktadır.

4.2. Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü

Korunma veya bakıma ihtiyacı olan çocukların 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında alınan “Bakım” tedbirinin uygulanma

kuruluşlarından biri de Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı hizmet veren çocuk evleridir.

Çocuk evleri ve çocuk evleri koordinasyon merkezi müdürlükleri, bir önceki konudan farklı bir yapılanmaya sahiptirler. Bir önce bahsedilen yatılı kuruluşlar, bir site / bina içerisinde hizmet vermek üzere yapılandırılmış iken çocuk evleri ve çocuk evleri koordinasyon merkezi yerleşim birimine dağılmış halde hizmet veren normal yerleşim yeri olarak hizmet vermektedir. Çocuk evleri, şehrin farklı noktalarında aileler ile birlikte yaşayabilme durumlarına göre yapılandırılmış sosyal hizmet birimleridir.

Çocuk evlerine ilişkin yasal mevzuattaki tanımlamalar; “*Çocuk evleri, 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini*” (SHÇEK, 3. mad.) ifadesinden sonra çocuk evleri koordinasyon merkezi için ise “*çocuk evlerinin illerde planlanması, açılış ve işleyişine ilişkin her türlü işlemler ile harcamaların yapılması, takibi, denetlenmesi ve çocuk evleri arasındaki koordinasyonun sağlanması amacıyla oluşturulan merkezleri ifade eder*” (SHÇEK, 3.mad.) ile “*bu yönetmelik, 24/5/1983 tarih ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile 3/7/2005 tarih ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü olan çocuk evlerini kapsar.*” (2. mad.)ve “*çocuk evleri, ikinci maddede tanımlanan sosyal hizmet kuruluşu olup her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı evleri; çocuk evleri koordinasyon merkezi, İl Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan, çocuk evlerinin bağlı olduğu birimi ifade eder.*” (4. mad.)şeklinde tanımlanmıştır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu esaslarından hareketle hazırlanan Yönetmelikte de belirtildiği gibi çocuk evlerinin amacı, çocukların korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanmasında sosyokültürel yoksunluklarının da giderilmesi ve bu çocukların toplumdaki kendilerini soyutlamalarını engellemektir. Bu sayede çocuklar kendi içlerinde bir aile ortamı oluşturarak ve diğer aileler ile birlikte sosyal ortam paylaşımı yaparak gelişimlerini daha sağlıklı bir şekilde sürdürmektedirler.

Çocuğun sağlıklı gelişimine katkı sağlayacağı düşünülen mahallerde açılan çocuk evleri ile toplumsal normlara uyum konusunda çocuk üzerinde farkındalık oluşturulmaktadır. Birlikte yaşama ve toplu yaşam alanlarının kullanımı anlamında ortaya konulan farkındalık sayesinde çocuğun davranış örüntülerinde istenilen değişiklikler yapılabilmektedir.

Çocuk evleri koordinasyon merkezi müdürlüğü, bünyesinde bulunan tüm çocuk evlerinin başta çocukların ev ortamında davranış biçimleri olmak üzere malî anlamdaki iş ve işlemleri, evler arasında koordinasyonun sağlanması, evlerde sunulan hizmetin verimliliği ve etkinliğinin denetlenmesi amacı ile oluşturulmuştur.

Çocuk evlerinde korunma ve bakım ihtiyacının karşılanmasına karar verilen çocuk seçiminde, koruyucu aile veya evlat edinme hizmetinden faydalandırılmayacak çocukların seçilmesine öncelik tanınır. Ayrıca apartman yaşantısına uyum sağlayabilecek çocukların seçilmesi de önem taşımaktadır. Sadece çocukların yaşantısı düşünülerek uygulanan bir hizmet modeli, verimlilik açısından zayıf kalacaktır.

Çocuk evlerinde hizmet alması kararlaştırılan çocukların aynı cinsiyetten ve birbirine yakın yaşlarda olmasına dikkat edilir (çocukların kardeş olması durumunda buna dikkat edilmeyebilir). Bu nedenle evde hizmet alan en büyük çocuk ile en küçük çocuk arasındaki yaş farkının en fazla üç olması gereklidir.

Çocuk evlerinin bilgileri, gizlilik gereği çocukların yakınlarına bildirilmez. Böylece çocukların çeşitli tehlikelerden korunmaları sağlanır. Çocuğun ailesi / yakını ile görüşmek istemesi durumunda çocuğun psikososyal destek programını aksatmayacak şekilde Çocuk Evleri Koordinasyon Müdürlüğü tarafından belirlenecek uygun bir yerde ve zamanda görüşme sağlanır.

Çocuk evlerinde İl Müdürlüğü tarafından psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, öğretmen gibi meslek gruplarında görev alanlar arasından seçilen çocuk evi sorumluları bulunmaktadır. Bu sorumlular, belirlendiği çocuk evinde kalan çocukların, başta sağlıkları olmak üzere her türlü eğitim, giyim, sosyokültürel, maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanmasından sorumludurlar. Bu hizmetlerin yerine getirilmesi tamamen kamusal bir hizmet olarak değerlendirilir ve malî yükümlülüğü

devlete aittir. Ayrıca çocukların kendilerinin harcamaları için Genel Müdürlükçe belirlenen tutarda harçlık verilir.

Çocuk evlerinde çocuk evi sorumlusunun yanı sıra bakım elemanı da bulunmaktadır. Bakım elemanı, çocukların evde ihtiyaç duydukları yemek, temizlik, kişisel bakım gibi ihtiyaçlarının karşılanmasında görevlidir. Çocuk evlerinde yirmidört saat esasına göre çalışma talimatı bulunduğundan bakım elemanları da aynı süre içinde hizmet vermektedirler (gün içerisinde değişen vardiya sistemi).

Çocuk evlerinin kuruluş bakımından farklı olarak çocuklardaki sorumluluk duygusunun daha da artırılması yönünden oldukça faydalı bir hizmet modelidir. Çocuk evleri hizmet modeli sayesinde sorumluluk bilinci içerisinde toplumsal normlara uyum konusunda sorun yaşamayan çocukların yetiştirilmesi amaçlanmakta ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli çalışmalar yerine getirilmektedir.

4.3. Çocuk Destek Merkezi Müdürlüğü

Korunma veya bakıma ihtiyacı olan çocukların 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında alınan “Bakım” tedbirinin uygulanma kuruluşlarından biri de Çocuk Destek Merkezleridir.

Çocuk Destek Merkezleri’nde daha önce ifade ettiğimiz yatılı kuruluşlardan daha farklı bir yapılanma söz konusudur. Suça sürüklenen veya suç mağduru çocukların rehabilitelerine yönelik merkezler (yapılan değişikliklerle yaş ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin bütün merkezler aynı isimle anılmaya başlanmıştır) olarak çocuk destek merkezleri, *“suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.”* (SHÇEK, 3.mad.) şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca yine bir başka tanımla *“ ... suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya*

kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan psikososyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlere, Bakanlığa bağlı olarak geçici süre ile hizmet veren Çocuk Destek Merkezleri...” (ÇDM Yönetmeliği, 1. mad.) şeklinde ifade edilmektedir.

Çocuk Destek Merkezleri hizmetlerinden yaş, cinsiyet ve suça sürüklenme / suç mağduru, sokakta yaşama gibi niteliklerine göre farklı niteliklerdeki çocuklar (en fazla seksen kişi olacak şekilde) yararlandığı gibi onsekiz yaş altında olup ve yönetmelikte “çocuk anne” olarak ifade edilen bebek sahibi çocuklar (toplumsal yaşamda da üzerinde çok fazla durulup kabullenilmemesine rağmen zaman zaman karşılaşılan üzüntü verici bir durum) yararlanabilmektedir. Çocuk Destek Merkezleri, Bakanlık tarafından hizmet grubuna yönelik olarak ihtisaslaştırılmaktadır. İhtisaslaştırılan merkez, diğer kamu kurum ve kuruluşları, yükseköğretim kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğine girerek çalışmalarını yürütülebilir (bakım tedbiri ile birlikte başka bir tedbir kararının verilmesi durumunda kesin olarak işbirliği sağlanır. Örneğin, bakım tedbiri ile birlikte sağlık tedbiri kararı alınmış ise öncelikle sağlık tedbiri kararının yerine getirilmesi sağlanır. Yine hukukî anlamda danışmanlık hizmeti almak amacı ile bünyesinde avukatı olmayan merkezler baro ile işbirliği yapar.).

Hakkında “bakım” tedbiri alınıp da uygulama merkezi olarak Çocuk Destek Merkezi’ne yerleştirilen çocuğun merkeze uyumunu sağlamak, çocuğa rehberlik yapmak, çocuğun çeşitli ihtiyaçlarının giderilmesi sağlamak üzere takip yapmak, çocuğa yönelik meslekî çalışma (psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı gibi görev yapan personellerin gerçekleştirdiği çalışmalar) kapsamında uygulama planları hazırlayarak çocuğun psikososyal durumunun sağlığa kavuşması anlamında takibini yapmak, gerektiğinde yeni bir tedbir kararı almak veya tedbir kararının değişmesini sağlamak, çocuğun psikososyal ilişkilerinin düzelmesi anlamında gerekli danışmanlığı yapmak ve eğer varsa çocuğun sağlık durumuna ilişkin gerekli tedavinin takibini yapmak üzere bir “danışman” (en fazla 10 çocuğa olacak şekilde) görevlendirilir. Ayrıca çocuğun diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile başka personeller de görevlendirilir. Bu personellere yıl içerisinde değişen ve gelişen hizmet sunumlarına ilişkin olarak hizmet içi eğitimler verilmektedir.

Merkezde görevlendirilecek personeller merkez müdürü ve müdür yardımcısı başta olmak üzere psikolog, sosyolog, öğretmen, çocuk gelişimcisi, hemşire, sağlık memuru din görevlisi, yurt yönetim memuru ve bakım elemanlarından oluşur. İfade edilen personellerin mesai saatleri merkezden hizmet almakta olan çocukların psikososyal destek programlarına göre düzenlenir.

Merkezlerde çocukların ilgi ve yeteneklerine göre uğraş alanları bulunmaktadır. Ayrıca çocukların meslekî beceri kazanmalarına yönelik olarak da eğitim hizmetleri de sunulmaktadır. Ayrıca “*merkezde, Türk örf, adet, inanç, millî değerler ile Atatürk ilkeleri doğrultusunda dinî ve milli bayramların kutlanması, toplumsal normların öğretilmesi, geleneklerin yaşatılması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasının sağlanması esastır.*” (ÇDM Yönetmeliği, 4. mad.). Ayrıca hizmet alan çocukların her türlü sağlık giderleri, kişisel bakım ihtiyaçları, gıda ihtiyaçları, eğitim ihtiyaçlarının merkez tarafından karşılanmasının yanı sıra her yıl değişen oranlarda harçlık verilir.

Merkezde bulunan çocukların ziyaret edilmesi hususunda çocuğun psikososyal destek programlarının aksatılmamasına önem verilir. Bu nedenle istenildiği zaman ziyaret söz konusu değildir. Merkezin temel hizmet mantığı, her zaman için çocuğun yüksek yararındır. Bu nedenle çocuğun en yakın kişisel ilişkileri dahi olsa gelişimine olumsuz etki yapabilecek veya psikososyal tehdit oluşturabilecek durumlar, merkez yetkilileri tarafından engellenmeye çalışılır. Söz konusu durumların varlık nedeni ailesi de olsa gerekli her türlü çalışma yapılarak çocuğun korunması sağlanır.

Çocuk Destek Merkezleri, suça sürüklenen, suç mağduru veya sokakta yaşayan çocukların rehabilitasyonlarından oldukça önemli bir yere sahiptir. Söz konusu çocukların topluma tekrar kazandırılması ve toplumsal normlara uyumlu bireyler haline gelmelerinde Çocuk Destek Merkezlerinin rolü oldukça büyüktür.

BÖLÜM 1

1. ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

1.1. Araştırmanın Amacı

Bütün ülkelerde, ülkenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak maddî veya manevî anlamda yoksulluk/yoksunluk içerisinde bulunan ihtiyaç sahibi kişilerin, sosyalizasyon süreci içerisinde kendilerini toplumsal yaşamdan soyutlamalarını engellemek amacıyla korumaya/önlemeye yönelik sosyal politikalar planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu koruyucu ve önleyici sosyal politikalar, gündelik yaşamın değişen şartlarına ve ihtiyaç durumlarına göre farklılık göstermekle birlikte ilgili kurum ve kuruluşların çalışmaları ile sürekli olarak yenilenmekte ve geliştirilmektedir.

Araştırmamızda “suça sürüklenen çocuk” veya “korunma ihtiyacı olan çocuk” statüsünde bulunan ve bu nedenle haklarında “Bakım” tedbiri kararı uygulanan çocukların, hayatlarının önemli bir kısımlarını geçirdikleri ve kendilerini hayata hazırlayan kuruluşların, hizmet modelleri olumlu ve olumsuz yönleriyle karşılaştırılacaktır. ”Yetiştirme Yurdu” olarak adlandırılan kurum bakımlarından fayda düzeyi, Sivas ili örneğinde Sivas Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü’nde, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü’ne bağlı evler ile Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü’nde kalan çocuklar arasında hem kurum memnuniyeti hem de yaşam doyum düzeyleri arasında ki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Birbirinden farklı yapılanmalar olan Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü ile Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü arasında kurum bakımı açısından hem yaşanılan ortam hem de sahip olunan sosyal çevre açısından gözle görünür şekilde hissedilen farklılıkların, bu çocukların ruhsal şekillenmelerine olan etkilerinin incelenmesi ve ilerleyen dönemde olumlu etkisi olduğu hipotezi ile hareket ettiğimiz Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü yapılanmasının daha da genişletilmesine katkı sağlamak açısından önemlidir.

1.3. Hipotezler

Araştırmamız, koruma ve bakım altında olan çocukların yaşam doyum düzeylerinin ölçülmesi açısından önem arz etmektedir. Temel hipotez olarak, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde kalan çocukların Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde kalan çocuklara göre kurum memnuniyet düzeyleri ve yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu kabul edilmiştir.

Alt hipotezler;

- a. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
- b. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların kuruluşa kalma sürelerine göre farklılaşmaktadır.
- c. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların yaş düzeylerine göre farklılaşmaktadır.
- d. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların eğitim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.
- e. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların kaldığı kuruluş türüne göre farklılaşmaktadır.
- f. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

1.4. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmamızın sayıtları;

- Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde koruma ve bakım altında olan çocukların yaşam doyum düzeyleri daha yüksektir.
- Çocukların kalmış oldukları kuruluşlara bağlı olarak yaşam doyum düzeylerinin ölçülmesinde "12-18 Yaş Kuruluş Memnuniyet Anketi" ve "Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği" geçerli birer araçtır.
- Araştırmaya katılan çocuklar yukarıda belirtilen veri toplama araçlarında yer alan sorulara samimi ve tarafsız bir şekilde cevap vermişlerdir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmanın sınırlılığı, Sivas Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde koruma ve bakım altında kalan 12-18 yaş arası çocuklardır.
- Araştırma yüksek lisans tez süresiyle sınırlıdır.

1.6. Araştırma Modeli

Araştırma katılımcıların görüşlerini betimleme türündedir ve ilişkisel tarama modeline dayalı bir çalışmadır.

İlişkisel tarama modeli, iki ve daha fazla değişken arasında birlikte değişim varlığını veyahut derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar 2014: 77).Bu çalışmada da temel olarak çeşitli kuruluşlarda bakım ve korunma altında bulunan çocukların kurum memnuniyeti ve yaşam doyumlarıyla çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır.

1.7. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Sivas Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı olan Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü ve Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında bulunan 117 çocuk oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise bahsedilen çocuklardan anket uygulanması esnasında kurumda bulunan toplam 117 çocuk oluşturmuştur. Bu çocuklardan A.T.B isimli çocuk ağır zihinsel engel teşhisi nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya katılan 5 çocuğun anketleri ise yaş, cinsiyet, öğrenim durumu gibi önemli kısımları doldurmamaları nedeniyle araştırmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya katılan toplam 111 çocuğumuzun doldurmuş olduğu anket formları araştırmamızda kullanılmıştır.

1.8. Veri Toplama Araçları

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, kendisine bağlı kurum ve kuruluşlarda bakım ve koruma altında bulunan 12-18 yaş arası çocukların memnuniyetini, sunulan hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini ölçmek ve değerlendirmek üzere hazırlanmış olduğu anket formları, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ayrıca araştırmamızın teorik bilgilerini ortaya koymak amacı ile yine Bakanlık tarafından hazırlanmış mevzuatlar, araştırmamız ile bağlantısı olduğu düşünülen diğer araştırmalar, diğer devlet kaynakları veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

1.8.1. 12-18 Yaş Çocukların Kuruluş Memnuniyet Düzeyi Anketi

Anket formu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı(mülga) tarafından hazırlanmış olan “**12-18 Yaş Çocukların Kuruluş Memnuniyet Anketi**” anket formudur.

Anketin ilk bölümünde, çocuklara ait kişisel bilgiler (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, kaldıkları kuruluş, kuruluşta kalma süreleri) yer almaktadır. Bu bölümde cevaplanmayacak olan tek bir soru dahi o anket formunun iptal edilmesine neden olacak kadar önemlidir.

Anketlerin güvenilirlikleri direkt olarak ilgili Bakanlık tarafından yapılmış ve Cronbach's Alpha testi ile sınıp 0,922 sonucu elde edildiği bilgisi edinilmiştir. Test oranının 0-1 aralığında olması güvenilirlik açısından tatmin edici olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca çalışmada yer alan verilerde “kararsızım” seçeneği için verilen değerler de “memnun” olarak değerlendirmeye tabî utulmuş olup “sağlık” alanında 15 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “fiziksel koşullar” alanında 18 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “beslenme” alanında 9 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “sosyal kültürel faaliyetler” alanında 18 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “genel personel” alanında 21 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “mesleklere göre personel” alanında 21 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş ve “yaşam memnuniyet düzeyi” alanında 15 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiştir.

Anketlerin geçerliliği de yine söz konusu Bakanlık tarafından yapılmış ve KMO(Kaiser-Meyer-Olkin) ve Bartlett's Testi ile sınıp 0,902 sonucu elde edildiği bilgisi edinilmiştir. Bartlett's Testi ile de sorular arasında ilişki olduğu ispatlanmıştır.

Anket, 5'li Likert Tipi ölçek şeklindedir.

5	4	3	2	1
Çok memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun değilim	Hiç memnun değilim

1.8.2. Yaşam Doyum Düzeyi Anketi

Yaşam memnuniyet ölçeği yaşam memnuniyet düzeyini ölçmek üzere Diener, Emmons, Laresen ve Griffin tarafından 1985 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin maddeleri şu şekildedir:

1. Pek çok açıdan ideallerime yakın bir yaşamım var.
2. Yaşam koşullarım mükemmeldir.
3. Yaşamım beni tatmin ediyor.
4. Şimdiye kadar, yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim.
5. Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.

Ölçeğin güvenilirlik katsayısı 0.87 ölçüt bağımlı geçerliliği 0.82'dir. Köker, 1991 yılında ölçeği Türkçeye uyarlamış, yaptığı " yüzeysel geçerlilik" analizinde ölçeğin her bir maddesinden elde edilen puanlarla toplam puanlar arasındaki korelasyonu yeterli bulmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0.85 olarak saptanmıştır. Yetim, 1993 yılında yaptığı çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısını 0.86 olarak hesaplamıştır (Tuzgöl Dost, 2007: 135).

Bu kapsamda kullandığımız Yaşam Doyum Düzeyi Anketi, toplam 5 sorudan oluşmakta ve her sorunun 5 puandan 25 puana kadar (en kötüsü için 5 puan ve en iyisi için 25 puan) değerlendirilme eşiği bulunmaktadır. Ankette bulunan sorular 5'li Likert Tipi bir ölçek üzerinden değerlendirilmiştir:

5	4	3	2	1
Çok memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun değilim	Hiç memnun değilim

Bölümsel değerlendirmelerde en düşük puanlama ile en yüksek puanlama arasında aritmetik ortalama işlemi yapılarak ortalama puan ve en yüksek puan üzerinden yüzdelik değeri ortaya konmuştur.

1.9. Verilerin Toplanması

Araştırmamız, 2018 yılı Ekim ve Aralık ayları içerisinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Sivas İl Müdürlüğü'ne bağlı olan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü, Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü ve Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında bulunan ve anket sorularını algılayabilecek yetiye sahip olan toplamda 116 çocuğa uygulanmıştır. Ancak bu çocuklardan 5 kişinin anketleri, değerlendirilme aşamasında çeşitli nedenlerle (bilgi eksikliği, işaretlenmemiş bölüm) iptal edilmiştir. İptal edilen anketler üzerinde hiçbir işlem yapılmamış ve araştırmaya dahil edilmemiştir.

1.10. Veri Analizinde Kullanılan İstatistiksel İşlemler

Araştırmamızda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, kendisine bağlı kurum ve kuruluşlarda bakım ve koruma altında bulunan 12-18 yaş arası çocukların memnuniyetini, sunulan hizmetlerin etkinliğini ve verimliliğini ölçmek ve değerlendirmek üzere hazırlanmış olduğu anket formları kullanılmıştır.

Anket, uygulama sonucunda SPSS 23 istatistiksel analiz programına aktarılmış ve istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Ankette yer alan niteliksel sorulara da analiz yaparken kolaylık sağlanması amacı ile sayısal ifade (1=erkek gibi) verilmiş ve değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmamızda bir başka anket olarak “yaşam doyum memnuniyet ölçeği” kullanılmıştır. Anketin değerlendirilmesinde analiz yaparken kolaylık sağlanması amacı ile sayısal ifade (5 puan=çok kötü gibi) verilmiş ve değerlendirme yapılmıştır.

Bu ise çocukların koruma ve bakım altında buldukları süre içerisindeki yaşam doyumlarını ölçmek için kullanılmıştır.

Anova testi ve t testleri normal dağılım gösteren verilerde kullanıldığı için çalışmamızın veri sayısının azlığı, verilerin normal dağılmaması ve homojen olmaması nedeniyle non-parametrik testler uygulandı. Ayrıca;

- 1- Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacı ile Mann-Whitney U Testi ile analiz,
- 2- Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların kuruluşa kalma sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacı ile Kruskal-Wallis H Testi,
- 3- Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların yaş düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacı ile Mann-Whitney U Testi ile analiz,
- 4- Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacı ile Mann-Whitney U Testi uygulanmış ve tespit edilen farka göre Kruskal-Wallis H Testi,
- 5- Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların kaldığı kuruluş türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacı ile Kruskal-Wallis H Testi uygulanmış ve tespit edilen farka göre Mann-Whitney U Testi,
- 6- Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını tespit etmek amacı ile Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır.

II. BÖLÜM

2. BULGULAR

2.1. Katılımcı Kişisel Bulgular

Tablo 1.Demografik Göstergeler

Cinsiyet	S	%
Kadın	48	43,2
Erkek	63	56,8
Toplam	111	100
Yaş	S	%
12 - 15	60	54,1
16 - 18	50	45
18 yaş üstü	1	,9
Toplam	111	100
Eğitim Durumu	S	%
Eğitime devam etmiyor	8	7,2
İlköğretim	10	9
Ortaöğretim(Lise)	92	82,9
Diğer(Açık öğretim)	1	,9
Toplam	111	100
Kuruluş Bakım Süresi	S	%
0 - 4	44	39,6
5 - 9	52	46,8
10 - 13	15	13,5
Toplam	111	100
Kuruluş Adı	S	%
Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	13,5
Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	63	56,8
Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	33	29,7
Toplam	111	100

Çalışmamıza n=48 kız çocuğu (%43,2) ve n=63 erkek çocuğu (%56,8) olmak üzere toplamda 111 çocuk gönüllü olarak katılım sağlamıştır.Çalışmamıza 12-15 yaş aralığında n=60 çocuk (% 54,1); 16-18 yaş arası n=50 çocuk (% 45) ve 18 yaş üstünde n=1 çocuk (% 0,9) gönüllü olarak katılım sağlamıştır.Çalışmamıza eğitimine

devam etmeyen 8 çocuk (% 7,2); ilköğretim çağında bulunan n=10 çocuk (% 9); ortaöğretim (lise) çağında bulunan n=92 çocuk (% 82,9) ve eğitimine açık öğretim sisteminden devam eden n=1 çocuk (% 0,9) gönüllü olarak katılım sağlamıştır.Çalışmamıza katılan çocuklardan n=44'ünün (% 39,6) 0-4 yıl aralığında; n=52'sinin (% 46,8) 5-9 yıl aralığında ve n=15'inin (% 13,5) 10-13 yıl aralığında kuruluş bakımında kaldığı tespit edilmiştir. Çalışmamıza katılan çocukların n=15'i (% 13,5) Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde; n=63'ü (% 56,8) Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğünde ve n=33'ü (% 29,7) Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde koruma ve bakım hizmeti almaktadır.

2.2. Kuruluşta Kalan Çocukların Genel Değerlendirme Ortalama Göstergeleri

Tablo 2.Kuruluşta Kalan Çocukların Genel Değerlendirme Ortalama Göstergeleri*

	Frekans	Minimum	Maksimum	Ortalama Puan	Ortalama (%)
Sağlık	111	12	25	23,14	92,56
Fiziksel Koşullar	111	15	30	27,71	92,37
Beslenme	111	9	15	14,14	94,27
Sosyal Kültürel Faaliyetler	111	11	30	26,51	88,37
Genel Personel	111	21	35	33,22	94,91
Mesleklere Göre Personel	111	21	35	33,13	94,66
Yaşam Memnuniyet Ölçeği	111	5	25	17,78	71,12
Geçerli Toplam	111				

*Değerler, verilen cevapların en az toplam puan ile en çok toplam puanın ortalama değerlerini ifade etmektedir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen genel sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “sağlık” açısından değerlendirilmesinde, minimum puanlama **12** puan ve maksimum puanlama ise **25** puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **25** puan üzerinden ortalama **23,14** puanla **%92,56'**dir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “fiziksel koşullar” açısından değerlendirilmesinde minimum puanlama **15** puan ve maksimum puanlama ise **30**

puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **30** puan üzerinden ortalama **27,71** puanla **%92,37**' dir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “beslenme” açısından değerlendirilmesinde minimum puanlama **9** puan ve maksimum puanlama ise **15** puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **15** puan üzerinden ortalama **14,14** puanla **%94,27**' dir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “sosyal ve kültürel faaliyetler” açısından değerlendirilmesinde minimum puanlama **11** puan ve maksimum puanlama ise **30** puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **30** puan üzerinden ortalama **26,51** puanla **%88,37**' dir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “genel personel”in değerlendirilmesinde minimum puanlama **21** puan ve maksimum puanlama ise **35** puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **35** puan üzerinden ortalama **33,22** puanla **%94,91**' dir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “birbirinden farklı işlerde görev alan personel”in değerlendirilmesinde minimum puanlama **21** puan ve maksimum puanlama ise **35** puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **35** puan üzerinden ortalama **33,13** puanla **%94,66**' dir.

Ankete katılan çocukların vermiş oldukları cevaplara istinaden elde edilen sonuçlara göre, kaldıkları kurumlarda “yaşam memnuniyet ölçeği” değerlendirilmesinde minimum puanlama **5** puan ve maksimum puanlama ise **25** puan olarak yapılmış ve memnuniyet oranı **25** puan üzerinden ortalama **17,78** puanla **%71,12**' dir.

Ankete katılan ve tüm soruları cevaplayarak değerlendiren çocuklarımızın kuruluşlarımızdan genel memnuniyet ortalaması **%89,75**olarak tespit edilmiştir.

2.3. Tüm Kategorilendirmelerde Genel Memnuniyet Düzeyi

Çalışmamızın bu bölümünde çalışmaya katılan çocukların tüm hizmet kategorilerinde genel memnuniyet düzeyleri gösterilmiştir. Ayrıca değerlendirme kriterlerinde yer alan cinsiyet, eğitim durumu, yaş grubu ve kuruluştaki kalma süreleri açısından eşit sayıda çocuğun kuruluştaki olmaması ve çalışmaya katılamamış olması, özellikle kriterler arasında değerlendirme yaparken belirgin sonuçların alınamamasına neden olmuştur.

Yer alan tablolardaki kısaltmalar; M. = Memnun, M.D.= Memnun değilim, E.D.E.: Eğitimine devam etmeyen, S.Ç.E.S. = Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, ÇEKOM = Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü ve ÇES = Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında olan çocukları ifade etmektedir. Ayrıca yer alan tablolar, SPPS programında ayrı ayrı değerlendirildikten sonra kategorize edilmiştir.

Çalışmada yer alan verilerde “sağlık” alanında 15 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “fiziksel koşullar” alanında 18 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “beslenme” alanında 9 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “sosyal kültürel faaliyetler” alanında 18 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “genel personel” alanında 21 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş, “mesleklere göre personel” alanında 21 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiş ve “yaşam memnuniyet düzeyi” alanında 15 puan ve üzeri “memnun” olarak değerlendirilmiştir.

Değerlendirmede puan hesaplaması, kategoriler altında tüm sorulara “kararsızım” seçeneğinin puanlanması kabulüne göre yapılmıştır. Yaşam memnuniyet ölçeğinde de “ 15+ ” puanlaması kabulüne göre değerlendirme yapılmıştır. Hesaplama orantısal değer (kişi sayısı * 100 / 111) formülüne göre yapılmıştır.

2.3.1. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 3. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

	Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
S.Ç.E.S.	14	1	14	1	15	-	14	1	15	-	15	-	5	10
ÇEKOM	63	-	63	-	63	-	61	2	63	-	63	-	53	10
ÇES	33	-	33	-	33	-	33	-	33	-	33	-	27	6
Toplam	110	1	110	1	111	-	108	3	111	-	111	-	85	26

Çocukların yapmış oldukları genel değerlendirmelerde cinsiyetlerine ve kaldıkları kuruluşa göre genel memnuniyet göstergesi;

- Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde kalan çocuklardan “sağlık” alanında n=14 kişi (% 12,6) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan 14 kişi (% 12,6) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=14 kişi (% 12,6) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “genel personel”den n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=15 kişi (% 13,5) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=5 kişi (% 4,5) “memnunum” ve n=10 kişi (% 9) “memnun değilim”;
- Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde kalan çocuklardan “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=61 kişi (% 55) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=53 kişi (%47,7) “memnunum” ve n=10 kişi (% 9)“memnun değilim” cevabı verirken diğer tüm alanlarda n=63 kişi (% 56,8) “memnunum” ve
- Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde kalan çocuklarda “yaşam memnuniyeti” açısından n=27 kişi (%24,3) “memnunum” ve n=6 kişi (% 5,4) “memnun değilim” cevabını verirken diğer tüm alanlarda n=33 kişi (% 29,8) “memnunum” cevabını vermiştir.

2.3.2. Kuruluşta Kalan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 4. Kuruluşta Kalan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

	Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
Kadın	47	1	47	1	48	-	47	1	48	-	48	-	33	15
Erkek	63	-	63	-	63	-	61	2	63	-	63	-	52	11
Toplam	110	1	110	1	111	-	108	3	111	-	111	-	85	26

Çocukların yapmış oldukları genel değerlendirmelerde cinsiyetlerine genel memnuniyet göstergesi;

- erkeklerde “sağlık” alanında n=63 kişi (% 56,8) “memnunum”; “fiziksel koşullar”dan n=63 kişi (% 56,8) “memnunum”; “beslenme” alanında n=63 kişi (% 56,8) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=61 kişi (% 55) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “genel personel”den n=63 kişi (% 56,8) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=63 kişi (% 56,8) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=52 kişi (% 46,9) “memnunum” ve n=11 kişi (% 9,9) “memnun değilim”;
- kadınlarda “sağlık” alanında n=47 kişi (% 47,3) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=47 kişi (% 42,3) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=48 kişi (% 43,2) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=47 kişi (% 42,3) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “genel personel”den n=48 kişi (% 43,2) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=48 kişi (% 43,2) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=33 kişi (% 29,7) “memnunum” ve n=15 kişi (% 13,5) “memnun değilim” cevabını vermiştir.

2.3.3. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluştaki Kalma Süresine Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 5. Kuruluştaki Kalan Çocukların Kuruluştaki Kalma Süresine Göre Genel Değerlendirme Göstergeleri

	Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
4 yıla kadar	43	1	43	1	44	-	44	-	44	-	44	-	34	10
5 – 9 yıl	52	-	52	-	52	-	50	2	52	-	52	-	40	12
10 – 13 yıl	15	-	15	-	15	-	15	-	15	-	15	-	11	4
Toplam	110	1	110	1	111	-	109	2	111	-	111	-	85	26

Çocukların yapmış oldukları genel değerlendirmelerde kuruluştaki kalma sürelerine göre genel memnuniyet göstergesi;

- 4 yıla kadar olan çocuklardan “sağlık” alanında n=43 kişi (% 38,7) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=43 kişi (% 38,7) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=44 kişi (% 39,6) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=44 kişi (% 39,6) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “genel personel”den n=44 kişi (% 39,6) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=44 kişi (% 39,6) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=34 kişi (% 30,6) “memnunum” ve n=10 kişi (% 9) “memnun değilim”;
- 5 yıl ile 9 yıl olan çocuklardan “sağlık” alanında n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “fiziksel koşullar”dan n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “beslenme” alanında n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “genel personel”den n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=52 kişi (% 46,9) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=40 kişi (% 36) “memnunum” ve n=12 kişi (% 10,8) “memnun değilim” ve
- 10 ile 13 yıl olan çocuklardan “sağlık” alanında n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “fiziksel koşullar”dan n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “beslenme” alanında n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “sosyal kültürel

faaliyetler” alanında n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “genel personel”den n=15 kişi (% 13,5) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=15 kişi (% 13,5) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=11 kişi (% 9,9) “memnunum” ve n=4 kişi (% 3,6) “memnun değilim” cevabını vermiştir.

2.3.4. Kuruluşta Kalan Çocukların Devam Eden Öğrenim Durumlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 6. Kuruluşta Kalan Çocukların Devam Eden Öğrenim Durumlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

	Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
E.D.E.	8	-	8	-	8	-	8	-	8	-	8	-	8	-
İlköğretim	10	-	10	-	10	-	10	-	10	-	10	-	9	1
Ortaöğretim	91	1	91	1	92	-	89	3	92	-	92	-	67	25
Diğer	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Toplam	110	1	110	1	111	-	108	3	111	-	111	-	85	26

Çocukların yapmış oldukları genel değerlendirmelerde eğitim durumlarına göre genel memnuniyet göstergesi;

- eğitimine devam etmeyen çocuklar bütün hizmet alanlarından “memnun” olduklarını belirtmiş;
- ilköğretime devam eden çocuklar “yaşam memnuniyeti” açısından n=9 kişi (%8,1) “memnunum” ve n=1 kişi (%1,1) cevabını verirken diğer tüm hizmet alanlarından “memnun” olduklarını belirtmiş;
- ortaöğretime devam eden çocuklarda “sağlık” alanında n=91 kişi (% 82) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=91 kişi (% 82) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=92 kişi (% 82,9) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=89 kişi (% 80,2) “memnunum” ve n=3 kişi (% 2,7) “memnun değilim”; “genel personel”den n=92 kişi (% 82,9) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=92 kişi (% 82,9) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=67 kişi (% 60,3) “memnunum” ve n=25 kişi (% 22,5) “memnun değilim”;

- eğitim durumu diğer olan n=1 çocuk tüm hizmet alanlarından “memnun” olduğunu belirtmiştir.

2.3.5. Kuruluşta Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 7. Kuruluşta Kalan Çocukların Yaşlarına Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

	Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
12 – 15	59	1	59	1	60	-	59	1	60	-	60	-	47	13
16 - 18	50	-	50	-	50	-	48	2	50	-	50	-	37	13
18 üstü	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Toplam	110	1	110	1	111	-	108	3	111	-	111	-	85	26

Çocukların yapmış oldukları genel değerlendirmelerde eğitim durumlarına göre genel memnuniyet göstergesi;

- 12 – 15 yaş arası olan çocuklarda “sağlık” alanında n=59 kişi (% 53,2) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=59 kişi (% 53,2) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=60 kişi (% 54) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=59 kişi (% 53,2) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,11) “memnun değilim”; “genel personel”den n=60 kişi (% 54) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=60 kişi (% 54) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=47 kişi (% 42,3) “memnunum” ve n=13 kişi (% 11,7) “memnun değilim”;
- 16 – 18 yaş arası olan çocuklarda “sağlık” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “fiziksel koşullar”dan n=50 kişi (% 45,1) “memnunum”; “beslenme” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=48 kişi (% 43,2) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “genel personel”den n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=50 kişi (% 45)

“memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=37 kişi (% 33,3)
“memnunum” ve n=13 kişi (% 11,7) “memnun değilim”;

- 18 yaş üstü olan çocuk bütün hizmet alanlarından “memnunum” olarak belirtmiştir.

2.3.6. Kuruluşta Kalan Çocukların Cinsiyetlerine ve Koruma ve Bakım Altında Oldukları Kuruluşlara Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 8. Kuruluşta Kalan Çocukların Cinsiyetlerine ve Koruma ve Bakım Altında Oldukları Kuruluşlara Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

		Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
		M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
Erkek	ÇEKOM	30	-	30	-	30	-	28	2	30	-	30	-	25	5
	ÇES	33	-	33	-	33	-	33	-	33	-	33	-	27	6
Kadın	S.Ç.E.S.	14	1	14	1	15	-	14	1	15	-	15	-	5	10
	ÇEKOM	33	-	33	-	33	-	33	-	33	-	33	-	28	5
	ÇES	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	110	1	110	1	111	-	108	3	111	-	111	-	85	26

Çocukların cinsiyetlerine ve kaldıkları kuruluşa göre genel memnuniyet göstergesi;

- erkeklerde “sağlık” alanında n=63 kişi (% 56,7) “memnunum”; “fiziksel koşullar”dan 63 kişi (% 56,7) “memnunum”; “beslenme” alanında n=63 kişi (% 56,7) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=61 kişi (% 55) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “genel personel”den 63 kişi (% 56,7) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=63 kişi (% 56,7) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=52 kişi (% 46,9) “memnunum” ve n=11 kişi (% 9,9) “memnun değilim”;
- kadınlarda “sağlık” alanında n=47 kişi (% 42,3) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=47 kişi (% 1,1) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “beslenme”

alanında n=48 kişi (% 43,2) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=47 kişi (% 42,3) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “genel personel”den n=48 kişi (% 43,2) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=48 kişi (% 43,2) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=33 kişi (% 29,7) “memnunum” ve n=15 kişi (% 13,5) “memnun değilim” cevabını vermiştir.

2.3.7. Kuruluşta Kalan Çocukların Yaşlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Değerlendirme Göstergeleri

Tablo 9. Kuruluşta Kalan Çocukların Yaşlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Değerlendirme Göstergeleri

		Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
		M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
		12 Yaş 15 Yaş	S.Ç.E.S.	6	1	6	1	7	-	7	-	7	-	7	-
ÇEKOM	39		-	39	-	39	-	38	1	39	-	39	-	33	6
ÇES	14		-	14	-	14	-	14	-	14	-	14	-	11	3
16 yaş 18 yaş	S.Ç.E.S.	8	-	8	-	8	-	7	1	8	-	8	-	2	6
	ÇEKOM	23	-	23	-	23	-	22	1	23	-	23	-	20	3
	ÇES	19	-	19	-	19	-	19	-	19	-	19	-	17	2
	Toplam	109	1	109	1	110	-	107	3	110	-	110	-	86	24

Çocukların yaş gruplarına ve kaldıkları kuruluşa göre genel memnuniyet göstergesi;

- 12 yaş ve 15 yaş arasında olan çocuklarda “sağlık” alanında n=59 kişi (% 53,2) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan 59 kişi (% 53,2) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=60 kişi (% 54) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=59 kişi (% 53,2) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “genel personel”den n=60 kişi (% 54) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=60 kişi (% 54) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=47 kişi (% 42,3) “memnunum” ve n=13 kişi (% 11,7) “memnun değilim”;

- 16 yaş ile 18 yaş arasında olan çocuklarda “sağlık” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “fiziksel koşullar”dan n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “beslenme” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=48 kişi (% 43,2) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “genel personel”den n=50 kişi (% 45) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=50 kişi (% 45) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=39 kişi (% 35,1) “memnunum” ve n=11 kişi (% 9,9) “memnun değilim” cevabını vermiştir.

2.3.8. Kuruluşta Kalan Çocukların Devam Eden Eğitim Durumlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 10. Kuruluşta Kalan Çocukların Devam Eden Eğitim Durumlarına ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

		Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
		M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
		E.D.E.	S.Ç.E.S.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ÇEKOM	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
	ÇES	7	-	7	-	7	-	7	-	7	-	7	-	7	-
İlk öğretim	S.Ç.E.S.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ÇEKOM	10	-	10	-	10	-	10	-	10	-	10	-	9	1
	ÇES	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Orta öğretim	S.Ç.E.S.	13	1	13	1	14	-	13	1	14	-	14	-	4	10
	ÇEKOM	52	-	52	-	52	-	50	2	52	-	52	-	43	9
	ÇES	26	-	26	-	26	-	26	-	26	-	26	-	20	6
Toplam		109	1	109	1	110	-	107	3	110	-	110	-	84	26

Çocukların eğitim durumlarına ve kaldıkları kuruluşa göre genel memnuniyet göstergesi;

- eğitimine devam etmeyen çocuklar tüm alanlardan “memnun”;
- ilköğretime devam eden çocuklarda “yaşam memnuniyeti” n=9 kişi (% 8,1) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim cevabını” verirken diğer tüm alanlarda “memnunum” cevabını;

- ortaöğretime devam eden çocuklarda “sağlık” alanında n=91 kişi (% 82) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=91 kişi (% 82) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=92 kişi (% 82,9) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=89 kişi (% 80,2) “memnunum” ve n=3 kişi (% 2,7) “memnun değilim”; “genel personel”den n=92 kişi (% 82,9) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=92 kişi (% 82,9) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=67 kişi (% 60,3) “memnunum” ve n=25 kişi (% 22,5) “memnun değilim” cevabını vermiştir.

2.3.9. Kuruluşta Kalan Çocukların Kuruluşta Kalma Sürelerine ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

Tablo 11. Kuruluşta Kalan Çocukların Kuruluşta Kalma Sürelerine ve Kaldıkları Kuruluşa Göre Genel Memnuniyet ve Yaşam Doyum Düzeyi Göstergeleri

		Sağlık		Fiziksel Koşullar		Beslenme		Sosyal Kültürel Faaliyetler		Genel Personel		Mesleklere Göre Personel		Yaşam Doyum Düzeyi Ölçeği	
		M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.	M.	M.D.
4 yıla kadar	S.Ç.E.S.	12	1	12	1	13	-	12	1	13	-	13	-	4	9
	ÇEKOM	18	-	18	-	18	-	18	-	18	-	18	-	17	1
	ÇES	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	13	-	-	-
5 yıl 9 yıl	S.Ç.E.S.	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	1	1
	ÇEKOM	37	1	38	-	38	-	36	2	38	-	38	-	31	7
	ÇES	11	1	12	-	12	-	12	-	12	-	12	-	9	3
10 yıl 13 yıl	S.Ç.E.S.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ÇEKOM	7	-	7	-	7	-	7	-	7	-	7	-	6	1
	ÇES	8	-	8	-	8	-	8	-	8	-	8	-	6	2
	Toplam	108	3	110	1	111	-	108	3	111	-	111	-	85	26

Çocukların kuruluşta kalma sürelerine ve kaldıkları kuruluşa göre genel memnuniyet göstergesi;

- 4 yıldır kuruluşta kalan çocuklarda “sağlık” alanında n=43 kişi (% 38,7) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=43 kişi (% 38,7) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1)

- “memnun değilim”; “beslenme” alanında n=44 kişi (% 39,6) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=43 kişi (% 38,7) “memnunum” ve n=1 kişi (% 1,1) “memnun değilim”; “genel personel”den n=44 kişi (% 39,6) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=44 kişi (% 39,6) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=21 kişi (% 18,9) “memnunum” ve n=10 kişi (% 9) “memnun değilim”;
- 5 yıldan 9 yıla kadar kuruluştaki çocuklarda “sağlık” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “fiziksel koşullar”dan n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “beslenme” alanında n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “sosyal kültürel faaliyetler” alanında n=50 kişi (% 45) “memnunum” ve n=2 kişi (% 1,8) “memnun değilim”; “genel personel”den n=52 kişi (% 46,9) “memnunum”; “mesleklere göre personel”den n=52 kişi (% 46,9) “memnunum” ve “yaşam memnuniyeti” açısından n=41 kişi (% 36,9) “memnunum” ve n=11 kişi (% 9,9) “memnun değilim”;
 - 10 yıldan 13 yıla kadar kuruluştaki çocuklarda “yaşam memnuniyeti” açısından n=12 kişi (%10,8) “memnunum” ve n=3 kişi (%2,7) “memnun değilim” cevabını verirken diğer tüm alanlarda “memnunum” cevabını vermiştir.

2.4. Hipotezlerin Değerlendirilmesi

2.4.1. Cinsiyet, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti

Araştırmanın hipotezlerinin testinde hangi analizlerin kullanılacağını belirlemek için öncelikle normallik dağılımları kontrol edilmiştir. Shapiro-Wilk Testi sonuçlarına göre yaşam memnuniyeti ve kurum memnuniyetinin cinsiyet değişkenine göre normal dağılmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle kurumlarda kalan çocukların yaşam doyumu düzeyi ile kurum memnuniyet düzeylerinin cinsiyet değişkeni bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı Non-parametrik testlerden Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre hem yaşam memnuniyeti hem de kurum memnuniyeti düzeyinin cinsiyete göre anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir (Yaşam memnuniyeti için $U:1316, p>0.05$, Kurum memnuniyeti için

U:1416, $p>0,05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında erkek çocukların yaşam memnuniyeti ile kurum memnuniyeti düzeylerinin kızlara oranla yüksek olduğu fakat bu puan farkının istatistiksel olarak anlamlı bir fark için yeterli olmadığı görülmektedir. Bir başka ifade ile hem erkek hem de kızlar her iki bağımlı değişken bakımından birbirine benzer özellikler göstermektedir. Sıra toplamları ise yaşam memnuniyeti değişkeni bakımından erkekler için 59,10 kızlar için 51,93 olarak belirlenmiştir. Kurum memnuniyet değişkeni bakımından ise erkekler için 57,52 kızlar için 54 sıralama toplamı hesaplanmıştır. Bulgular tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Cinsiyetin Yaşam Doyumu ve Kurum Memnuniyeti Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Top.	Sıra Ort.	U	Z	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	Kadın	48	51,93	2492,5	1316	-1,171	0,242
	Erkek	63	59,10	3723,5			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	Kadın	48	54,0	2592,0	1416	-0,578	0,563
	Erkek	63	57,52	3624,0			

2.4.2. Kurumda Kalma Süresi, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti

Çocukların kurumda kalma sürelerine göre yaşam memnuniyeti ve kurum memnuniyeti düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmiştir. Bu testi uygulamadan önce yine verilerin kurumda kalma süresine göre normal dağılıp dağılmadığına bakılmış, tüm gruplar için Shapiro-Wilk değerinin 0,05’ten küçük olduğu görülmüştür. Kruskal-Wallis Testi sonuçları hem yaşam memnuniyeti hem de kurum memnuniyetinin tüm gruplarda benzer düzeyde olduğunu göstermiştir (Yaşam Memnuniyeti için $X^2_{(2)}= 0,537$, $p>0,05$; Kurum Memnuniyeti için $X^2_{(2)}= 0,511$, $p>0,05$).

Tablo 13.Kurumda Kalma Süresi, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyetineİlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları

	Kurumda Kalma Süresi	N	Sıra Ort.	sd	X²	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	0-4 yıl	44	58,72	2	0,537	0,764
	5-9 yıl	52	54,44			
	10-13 yıl	15	53,43			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	0-4 yıl	44	53,42	2	0,511	0,775
	5-9 yıl	52	58,07			
	10-13 yıl	15	56,40			

2.4.3.Yaş, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti

Çocukların yaşlarına göre yaşam memnuniyetlerinin ve kurum memnuniyetlerinin farklılaşp farklılaşmadığı yine veriler normal dağılmadığı için Non-Parametrik testlerle analiz edilmiştir. Yaş grupları başta 12-15, 16-18, 18 ve üzeri olmak üzere 3 kategoriye ayrılmış, anketi cevaplayanlardan yalnızca bir kişinin 18 ve üzeri yaş grubunda yer alması nedeniyle yaş grupları 12-15 ve 16 ve üzeri olmak üzere iki kategoriye düşürülmüştür. Hipotezin analizinde Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre hem yaşam memnuniyeti hem de kurum memnuniyeti düzeyinin yaş gruplarına göre anlamlı fark oluşturmadığı belirlenmiştir (Yaşam memnuniyeti için U:1399,p>0.05, Kurum memnuniyeti için U:1484, p>0,05). Bir başka ifade ile hem 12 ve 15 yaş grubu arasındakiler hem de 16 yaş ve üzerindeki her iki bağımlı değişken bakımından birbirine benzer özellikler göstermektedir. Sıra toplamları ise yaşam memnuniyeti değişkeni bakımından 12-15 yaş arasındakiler çocuklar için 58,18; 16 ve üzerindeki yaş grupları için 53,44'tür. Kurum memnuniyet değişkeni bakımından ise 12-15 yaş arasındaki çocuklar için 56,77; 16 ve üzerindeki yaş grupları için 55,10 sıralama toplam değeri hesaplanmıştır. Bulgular tablo 14'degösterilmiştir.

Tablo 14. Yaş Gruplarının Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Yaş Grupları	N	Sıra Top.	Sıra Ort.	U	Z	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	12-15	60	58,18	3490,5	1399	-0,777	0,437
	16 ve +	51	53,44	2725,5			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	12-15	60	56,77	3406	1484	-0,275	0,783
	16 ve +	51	55,10	2810			

2.4.4. Eğitim Düzeyi, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti

Çocukların eğitim düzeylerine göre yaşam memnuniyetlerinin ve kurum memnuniyetlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı yine veriler normal dağılmadığı için Kruskal-Wallis Testi ile analiz edilmiştir. Kruskal-Wallis Testi sonucunda çocukların eğitim düzeyleri ile yaşam memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Başka bir deyişle çocukların yaşam memnuniyeti tüm gruplarda benzer düzeydedir ($X^2_{(2)}= 5,427$, $p>0,05$). Ancak eğitim düzeyleri farklı olan çocukların yaşam memnuniyetinin aksine kurum memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2_{(2)}= 5,675$, $p<0,05$). Bakınız Tablo 15.

Tablo 15. Eğitim Düzeyinin Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyetine İlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ort.	sd	X ²	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	Eğitime devam etmiyor	8	79,25	2	5,427	0,06
	İlköğretim	10	60,90			
	Ortaöğretim(Lise)	92	52,85			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	Eğitime devam etmiyor	8	75,94	2	5,675	0,04
	İlköğretim	10	67,45			
	Ortaöğretim(Lise)	92	52,42			

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Mann-Whitney U Testi ile ortaya konmuştur. İkili karşılaştırmalar sonucunda farklılığın eğitime devam etmeyenler ile

ortaöğretime (liseye) gidenler arasında olduğu tespit edilmiştir (U: 213, $p < 0,05$). Sıra ortalamalarına bakıldığında eğitime devam etmeyenlerin (Sıra ort.: 69,88), ortaöğretime (liseye) gidenlere kıyasla (Sıra ort.: 48,82) kurumlarından oldukça memnun oldukları dikkat çekmektedir.

Tablo16.Eğitim Düzeyine Göre Kurum Memnuniyeti Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Top.	Sıra Ort.	U	Z	p
Kurum Memnuniyet Düzeyi	Eğitime devam etmiyor	8	559	69,88	213	-1,992	0,04
	Ortaöğretim (Lise)	92	4491	48,82			

2.4.5. Kurum Adı, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyeti

Kalınan kuruma göre yaşam memnuniyeti ve kurum memnuniyetinin farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal-Wallis H testi ile analiz edilmiştir. Sonuçlar hem yaşam memnuniyetinin hem de kurum memnuniyetinin kalınan kurumun türüne göre farklılaştığını ortaya koymaktadır (Yaşam Memnuniyeti için $X^2_{(2)} = 8,268$, $p < 0,05$; Kurum Memnuniyeti için $X^2_{(2)} = 14,671$, $p < 0,05$).

Tablo17.Kurum Adı, Yaşam Memnuniyeti ve Kurum Memnuniyetine İlişkin Kruskal-Wallis Test Sonuçları

	Kalınan Kuruluş	N	Sıra Ort.	sd	X^2	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	34,23	2	8,268	0,01
	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi	63	58,25			
	Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	33	61,59			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	27,93	2	14,671	0,00
	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi	63	57,83			
	Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	33	65,26			

Farklılığın hangi gruplar arasında olduğu Mann-Whitney U Testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda farklılığın Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde kalan çocuklar ile Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğünde kalan çocuklar arasında olduğu belirlenmiştir. Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda kalan çocukların yaşam memnuniyeti sıra ortalaması 25,87, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocukların sıra ortalaması 42,75'tir. Kurum memnuniyeti açısından Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda kalan çocukların sıra ortalaması 22,50, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocukların sıra ortalaması 43,55'tir. Buna göre, Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocukların hem yaşam memnuniyeti hem de kurum memnuniyetleri Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocuklardan belirgin derecede düşüktür. Bakınız Tablo18.

Tablo18. Yaşam Memnuniyeti, Kurum Memnuniyetinin Kurum Türüne Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Kuruluş Türü	N	Sıra Top.	Sıra Ort.	U	Z	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	25,87	388	268	-	0,00
	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	63	42,75	2693			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	56,77	337	217	-	0,00
	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü	63	55,10	2743			

Aynı şekilde Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocukların yaşam doyumu sıra ortalamalarının 16,37, kurum memnuniyeti sıra ortalamalarının 13,43; Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocukların yaşam memnuniyeti sıra ortalamalarının 28,20, kurum memnuniyeti sıra ortalamalarının 29,53 olduğu saptanmıştır. Buradan Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kurumlarda kalan çocukların hem yaşam memnuniyetlerinin hem de kurum memnuniyetlerinin Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda

kalan çocuklardan belirgin derecede düşük olduğu görülmektedir. Bulgular aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo19. Yaşam Memnuniyeti, Kurum Memnuniyetinin Kurum Türüne Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Kuruluş Türü	N	Sıra Top.	Sıra Ort.	U	Z	p
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	16,37	245	125	-	2,737
	Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	33	28,20	930			
Kurum Memnuniyet Düzeyi	Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	15	13,43	201	81,5	-	3,723
	Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü	33	29,53	974			

2.4.6. Kurum Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi

Kurum memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu öne süren hipotezin testi için veriler normal dağılmadığından Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda her iki değişken arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,404$, $p<0,05$). Buna göre kurum memnuniyeti yükseldikçe yaşam memnuniyeti de yükselmektedir.

Tablo 20. Kurum Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyeti İlişkin Spearman Korelasyon Analiz Testi Sonuçları

		Yaşam Memnuniyeti	Kurum Memnuniyeti
Yaşam Memnuniyet Düzeyi	R	1,000	0,404*
	p	.	0,000
	N	111	111
Kurum Memnuniyet Düzeyi	R	0,404*	1,00
	P	0,000	.
	N	111	111

III. BÖLÜM

TARTIŞMA

Çalışmamızın bu bölümünde elde ettiğimiz bulgulara yönelik tartışmalar ve değerlendirmeler yer almaktadır. Literatür incelendiğinde korumaya muhtaç çocukların kaldıkları kuruluşlara göre yaşam doyum düzeylerini ve kuruluş hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini karşılaştıran bir araştırma bulunmadığı görülmüştür. Bununla birlikte korumaya muhtaç çocukların kuruluş hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini veya sadece yaşam doyum düzeylerini araştıran bir çalışmanın da bulunmadığı görülmüştür. Bu durum nedeniyle elde ettiğimiz sonuçların diğer akademik çalışmalarla kıyaslanması ve bu şekilde değerlendirme yapılması noktasında eksiklikler yaşanmıştır. Ancak yapılan literatür incelemelerinde korumaya muhtaç çocukların kaldıkları kuruluşlara yönelik birçok araştırma gerçekleştirildiği görülmüştür. Elde ettiğimiz çalışmaların yorumlanmasında bu çalışmalardan faydalanılmıştır

Çalışmamızdaki hipotezlerimiz;

- a. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
- b. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların kuruluştaki kalma sürelerine göre farklılaşmaktadır.
- c. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların yaş düzeylerine göre farklılaşmaktadır.
- d. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların eğitim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.
- e. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların kaldığı kuruluş türüne göre farklılaşmaktadır.
- f. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Çalışmamıza katılan çocukların büyük çoğunluğunun -ki bu oran %56,8 olarak tespit edilmiştir- 63 katılım sayısı ile erkek çocuklar olduğu görülmüştür (Tablo 1). Yaş grubunda, 12-15 yaş grubunda 60 kişi (%54,1) ve 16-18 yaş grubunda

50 kişi (%45) olarak tespit edilmiş ve birbirine yakın sayıda çocuğun çalışmaya katıldığı grlmştir (Tablo 1). Eğitim düzeyinde, 92 kişi (%82,6) ile ortaöğretim (lise) düzeyinde katılımın olması, soruların herkesçe birbirine yakın bir şekilde algılanması ve çalışmamızın amacını daha rasyonel olarak ortaya koymakta büyük fayda sağlamıştır (Tablo 1). Ayrıca çocuklardan 67 kişi (%60,3) 5 yıldan 3 yıla kadar kuruluş bakımında olmaları, kuruluş hizmetlerini değerlendirme açısından oldukça geniş bir perspektif sunarak çalışmamıza büyük fayda sağlamıştır.

Çalışmamızda ocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü hizmet modeli ile diğer yatılı sosyal hizmet kuruluş hizmetlerini ve bu kuruluşlarda yaşam doyum düzeylerini karşılaştırmak adına çalışmaya katılan çocukların sayılarının yakın olması olabildiğince büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan ocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nden koruma ve bakım hizmeti almakta iken çalışmamıza gönüllü olarak katılıp katkı sağlayan ocuk sayısı 63 (%56,8) ve Sevgi ocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü (0-18 yaş arası kız çocuklarının ve 0-12 yaş arası erkek çocuklarının koruma ve bakım altında oldukları sosyal hizmet kuruluşu) ile ocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü (13-18 yaş arası erkek çocuklarının koruma ve bakım altında oldukları sosyal hizmet kuruluşu) birlikte değerlendirilmeye tabii tutulmuş olup çalışmamıza gönüllü olarak katılan ocuk sayısı 48 (%43,2) olarak tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu sayıların birbirine yakın olması faydalı olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmamıza katılan çocukların kalmış oldukları kuruluş bazında "sağlık" hizmetlerinden değerlendirmelerinde 15 puan ve üzeri "tatmin edici" olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan ocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan 63 çocuğun tamamı ve ocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan toplam 48 çocuktan 47 (% 97,92) sinin memnun olduğu grlmştir (Tablo 2). Ayrıca ocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan çocukların diğerlerinden daha yüksek memnuniyet oranına sahip olduğu da grlmştir.

Çalışmamıza katılan çocukların kalmış oldukları kuruluş bazında "fiziksel koşullar" hizmetlerinden değerlendirmelerinde 18 puan ve üzeri "tatmin edici" olarak kabul edilmiştir (Tablo 2). Bu açıdan ocuk Evleri Koordinasyon Merkezi

Müdürlüğü'nde kalan 63 çocuğun tamamı ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan toplam 48 çocuktan 47 (% 97,92) sinin memnun olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Çalışmamıza katılan çocukların kalmış oldukları kuruluş bazında “beslenme” hizmetlerinden değerlendirmelerinde 9 puan ve üzeri “tatmin edici” olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan 63 çocuğun tamamı ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan toplam 48 çocuğun tamamının memnun olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Çalışmamıza katılan çocukların kalmış oldukları kuruluş bazında “sosyal kültürel faaliyetler” hizmetlerinden değerlendirmelerinde 18 puan ve üzeri “tatmin edici” olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan 63 çocuktan 61 (% 91) inin ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan toplam 48 çocuktan 47 (% 97,92) sinin memnun olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Çalışmamıza katılan çocukların kalmış oldukları kuruluş bazında “genel personel” açısından değerlendirmelerinde 21 puan ve üzeri “tatmin edici” olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan 63 çocuğun tamamı ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan toplam 48 çocuğun tamamının memnun olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Çalışmamıza katılan çocukların kalmış oldukları kuruluş bazında “mesleklere göre personel” hizmetlerinden değerlendirmelerinde 21 puan ve üzeri “tatmin edici” olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan 63 çocuğun tamamı ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan toplam 48 çocuğun tamamının memnun olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Ayrıca “yaşam memnuniyeti” açısından Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde kalan 63 çocuktan 53 (% 84,1) ünün memnun olduğu görülürken Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan 48 çocuktan 32 (% 75) sinin memnun olduğu görülmüştür (Tablo 2). Göstermektedir ki Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde kalan çocuklar daha yüksek doyuma sahiptirler.

3.1. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyi İle CinsiyetDeğişkenine İlişkin Değerlendirmeler

Gerçekleştirilen bu araştırmanın istatistiksel bulgularına göre, çocukların kurum memnuniyet düzeyleri ve yaşam memnuniyet düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı yönündeki ilk hipotezimizin (kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi cinsiyete göre farklılaşmaktadır.) araştırma sonucuyla reddedildiği görülmüştür.

Tuzgöl Dost (2007) üniversite öğrencileri üzerine yaptığı araştırmasında kızların yaşam doyum düzeyinin erkeklerinkinden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ancak bizim çalışmamızda erkek ve kız çocukların benzer düzeylerde yaşam doyum düzeyine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Oğurlu, Birben, Öpengin ve Yalın (2016), üstün zekalı 106 ergen öğrenci ile yaptıkları çalışmalarında, üstün zekalı ergenlerde yalnızlık ile yaşam doyum düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ancak bu ilişkinin cinsiyete göre farklılaşmadığını bulmuşlardır. Araştırmamızda kız çocuklarının kurum memnuniyet düzeylerinin ve yaşam doyum düzeylerinin erkek çocuklara göre benzer sonuçlar verdiği görülmüştür.

Araştırmamızda başka bir başlık altında, kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeylerinin kuruluşlara göre farklılıkları işlenmiş ve bu başlıkta Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde hizmet almakta olan çocukların hem kurum memnuniyet düzeyinin hem de yaşam memnuniyet düzeyinin diğer kuruluşlarda hizmet alan çocuklara göre düşük olduğu görülmüştür. Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde hizmet almakta olan ve araştırmamıza katılan çocukların 13-18 yaş aralığında kız çocuklar olduğu göz önünde bulundurulursa Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde hizmet alan kız çocuklarının kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeylerinin düşük, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nde hizmet almakta olan kız çocuklarının ise kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeylerinin yüksek olduğu ifade edilebilir. Bu durum kız çocuklarımızın kalmakta oldukları Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nün fiziki yapısı ve genel kuruluş kurallarıyla açıklanabilir. Kuruluş fiziki yapısı ve genel kuralları nedeniyle toplumdan daha izole bir şekilde yaşamını

sürdüren kız çocuklarında yaşam memnuniyet düzeyinin daha düşük olduğu gözlemlenmiştir.

3.2. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Kurumda Kalma Sürelerine Göre Gösterdiği Farklılıklar

Araştırmamız kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeylerinin çocukların kurumda kalma sürelerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin kurumda kalma süresine göre farklılık gösterdiği hipotezimiz (kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların kuruluştaki kalma sürelerine göre farklılaşmaktadır.)bu araştırma sonucuyla reddedilmiştir.

Şavlı (2018) yapmış olduğu araştırmasında 45 çocuğa “Çocuklar nerede yaşamalı” şeklinde bir soru yöneltmiştir. Çocuk evi, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, ailesiyle beraber, akrabalarıyla beraber ve diğer seçeneklerinin bulunduğu bu soruda 23 çocuk ailesiyle beraber cevabını vermiştir. Çocukların kuruluş bakımında kaldıkları süre boyunca aile özlemi duymaları nedeniyle yaşam doyum düzeyleriyle kurumda kalma süreleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu düşünülmüştür. Ancak çalışmamız sonuçlarına göre çocukların kuruluştaki kalma sürelerinin yaşam doyum düzeylerini etkilemediği görülmüştür.

Yaşam doyum düzeyini etkileyen en önemli faktörlerden birisi olarak yalnızlık duygusu gösterilebilir. Tuzgöl Dost (2007) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmasında yalnızlık düzeyi ve yaşam doyum düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Ancak yapmış olduğumuz çalışmada ailelerini kaybetmiş veya ailelerinden ayrı olarak yaşayan korumaya muhtaç çocukların ailelerinden ayrı kaldığı süre uzasa dahi yaşam doyum düzeylerinin azalmadığı görülmüştür. Bu durum kuruluştaki koruma altında bulunan çocukların aile özlemi duymalarını engelleyecek şekilde hizmet almaları ile açıklanabilir. Ailelerinin yanına ve akrabalarının yanına gerekli şartlar oluştuğu takdirde yatılı olarak izinli verilen çocuklar aile özlemlerini bu şekilde gidermektedir. Bu durumun yalnızlık düzeyini azalttığı ve yaşam doyum düzeyini arttırdığı ifade edilebilir.

3.3. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Yaşlarına Göre Gösterdiği Farklılıklar

Araştırmamız kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeylerinin çocukların yaşlarına göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların yaşlarına göre farklılık gösterdiği hipotezimiz (kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi çocukların yaş düzeylerine göre farklılaşmaktadır) bu araştırma sonucuyla reddedilmiştir.

Şahin (2018) üniversite öğrencilerinin yaşam doyum düzeyleri ve bilinçli farkındalık düzeyleri üzerine yapmış olduğu çalışmada yaş değişkeninin yaşam doyum düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını ifade etmiştir. Diener (1984) yaşam doyumunun, insanın mutluluğuyla alakalı kavramlardan öznel iyi oluşun bilişsel yönünü temsil ettiğini belirtmiştir. Diener'a (1984) göre cinsiyet ve yaş gibi biyo-sosyal değişkenler öznel iyi oluşu etkileyen faktörler arasındadır ancak sosyal ekonomik durum, yaş ve cinsiyete göre öznel iyi oluşla daha güçlü ilişkiler göstermektedir. Birçok çalışmada yaş, yaşam doyum düzeyi üzerinde önemli bir değişken olarak görülse de bizim çalışmamızda çocukların yaş durumlarına göre yaşam doyum düzeylerinin anlamlı bir şekilde değişmediği görülmüştür. Bu durumu Diener'a (1984) göre yaşam doyum düzeyi üzerinde yaş durumundan daha etkili olan sosyo-ekonomik durumun tüm çocuklarımız için aynı olmasıyla açıklayabiliriz. Yani yaşam şartları temelde aynı olan çocuklarımızın yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesinde çocuklarımızın yaşları anlamlı bir farklılık oluşturacak kadar kuvvetli bir değişken değildir.

3.4. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Eğitim Düzeyine Göre Gösterdiği Farklılıklar

Araştırmamız kurum memnuniyet düzeyi ile eğitim düzeyi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu, ancak yaşam doyum düzeyinin eğitim durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların eğitim düzeylerine göre farklılık gösterdiği hipotezimiz kısmi olarak doğrulanmıştır.

Araştırmamızın sonuçlarına göre örgün eğitime devam etmeyen çocukların ortaöğrenime devam eden çocuklara göre daha yüksek kurum memnuniyet düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Yani diğer bir deyişle eğitim düzeyi daha düşük olan çocuklar kaldıkları kuruluşu daha çok sevmekte ve sahiplenmektedirler.

Öğrenim durumuna göre yapılan karşılaştırmalarda fiziki koşullar, beslenme, sosyal kültürel faaliyetler, sağlık hizmetleri gibi birçok alanda ortaöğrenime devam eden çocukların ilköğretime devam eden ve eğitimine devam etmeyen çocuklardan daha az memnuniyet oranına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum eğitim durumunun artışıyla çocukların memnuniyet oranlarının düştüğü şeklinde yorumlanmaktadır.

Suldo ve Shaffer (2008) yüksek yaşam doyumuna sahip öğrencilerin düşük olanlara göre başarı testlerinden daha yüksek puanlar aldığını, okula devamlarının daha iyi olduğunu ve okula yönelik tutumlarının ise daha olumlu olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak yaptığımız çalışmada eğitim düzeyi yüksek olan çocukların yaşam doyum düzeylerinin daha yüksek olduğuna dair bir bulguya ulaşamamıştır. Bu durum kuruluş ortamında koruma altında bulunan çocukların eğitim düzeyi yükseldikçe hayatlarına dair olan farkındalığın artmasıyla açıklanabilir. Kendi hayat şartlarını, aile yanında kalan yaşlıları ile kıyaslayabilecek okul, dersane vb. sosyal ortamlarda bulunan çocuklar, yaşlılarına oranla daha kötü şartlarda yaşadığını düşünebilir. Bu durumun yaşam memnuniyet düzeyi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

3.5. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyinin Çocukların Kaldıkları Kuruluşlara Göre Gösterdiği Farklılıklar

Araştırmamız kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların hizmet aldığı kuruluş türüne göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyinin çocukların kaldıkları kuruluşu göre farklılaştığı yönündeki hipotezimiz doğrulanmıştır. Çalışmamız sonucunda Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde kalmakta olan çocukların yaşam doyum düzeylerinin ve kurum memnuniyet düzeylerinin Çocuk Evleri Sitesinde ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nde kalan çocuklardan daha düşük olduğu görülmüştür.

Nalbant (2016) korunmaya muhtaç çocukların aileleri ile birlikte kalmak istediklerini ancak bu durum gerçekleşmiyorsa Çocuk Evleri Sitesi yerine Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalmak istediklerini belirtir. Nalbant (2016) bu durumun nedenini çocukların, çocuk evleri sitesi gibi yatılı bakım modellerini yaşayacakları yer olarak görmemeleriyle açıklamıştır. Nalbant (2016) yatılı kurum bakımında kaldıktan sonra çocuk evleri hizmet modelinden faydalanan çocukların çocuk evlerini kendi evleri gibi gördüklerini ifade etmiştir. Bu durum Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Grup Evlerinin aile yanında bulunan şartlara benzerlik taşıması ve toplumdan izole bir halde olmaması nedenleriyle açıklanabilir. Başer (2013) çocuk evi hizmetinden yararlanan çocukların ve bu alanda görevli personelin hizmeti benimsemeleri, korunmaya muhtaç çocukların kuruluş bakımı ortamından farklı olarak olumlu yönde gelişim göstermeleri, bunun yanında Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi hizmet modelinin gelecek nesillerin sağlıklı yetişmeleri için koruyucu-önleyici ve rehabilite edici yönünün daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Tüm bu nedenlerle Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi'nde kalan çocukların kurum memnuniyet düzeylerinin ve yaşam doyum düzeylerinin diğer kuruluşlarda kalan çocuklardan yüksek olması beklenir bir sonuçtur. Ancak araştırmamız sonucu göstermiştir ki aynı hizmet modelini veren iki ayrı kuruluş Çocuk Evleri Sitesi ve Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde kalan çocukların kurum memnuniyet düzeyleri ve yaşam doyum düzeyleri farklılık göstermektedir. Araştırmamıza göre Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde kalan çocukların kurum memnuniyet düzeyleri ve yaşam doyum düzeyleri Çocuk Evleri Sitesi'nde kalmakta olan çocuklardan daha düşüktür.

Araştırma tarihi öncesinde ve araştırma döneminde adı geçen iki kuruluşunda sosyal servislerinde sosyal çalışmacı olarak görev yapmış olmam nedeniyle aynı anlayışla bakım ve barınma hizmeti veren bu iki kuruluşun çocukları arasında oluşan farkın nedenlerini gözlemlene fırsatı buldum. Çocuk Evleri Sitesi çok katlı bir yapı içerisinde hem idari kısmı hem de çocukların kalmakta olduğu grup evlerini barındıran bir fiziki yapıya sahiptir. Kuruluşun çok katlı yapısının dışarısında bir bahçe bulunmamakta ve çocuklar kuruluş kapısından çıktıkları anda kuruluş dışındaki dünyaya karışabilmektedirler. Diğer yandan Sevgi Çocuk Evleri Sitesi tellerle çevrili bir arazi içerisinde 1 idari bina olmak üzere toplamda 10 adet müstakil

binadan oluşmaktadır. Bu iki kuruluşun buldukları semtlerde farklılık göstermektedir. Çocuk Evleri Sitesinin, Sevgi Çocuk Evleri Sitesine oranla daha merkezi ve işlek bir konumda olduğu gözlemlenmiştir. Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde kalan çocukların bu durum nedeniyle toplumdan daha izole ve kapalı bir ortamda yaşadıkları ifade edilebilir. Çocuk Evleri Sitesi'nde kalmakta olan çocukların şahsi cep telefonu bulundurmalarının ve günün belirli saatlerinde internet kullanmalarının serbest olması ancak Sevgi Çocuk Evleri Sitesi'nde kalan çocukların şahsi cep telefonu bulundurmalarına izin verilmemesi ve internet kullanımının kısıtlanması gibi nedenlerinde çocukların kurum memnuniyet düzeylerini ve yaşam doyum düzeylerini etkileyen önemli faktörler olduğu düşünülmektedir.

3.6. Kurum Memnuniyet Düzeyi ve Yaşam Memnuniyet Düzeyi İlişkisi

Araştırmamız kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kurum memnuniyet düzeyi yükseldikçe yaşam doyum düzeyinin de yükseldiği görülmüştür. Kurum memnuniyet düzeyi ve yaşam doyum düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tezimiz doğrulanmıştır.

Tuzgöl Dost (2007) üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu araştırmada ebeveyn desteği, ana-baba tutumu ve belirli ana-baba davranışları, kişisel maneviyat / dindarlık, sosyo-ekonomik düzey, yalnızlık algısı ve not ortalaması ile geçmiş akademik yaşantılardan alınan doyum gibi değişkenlerin yaşam doyumunu ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Kurum memnuniyet düzeyinin yukarıda belirtilen ve yaşam doyum düzeyini etkileyen, kişisel maneviyat, sosyo-ekonomik düzey, yalnızlık algısı gibi birçok değişkenle sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Kurum bakımında kalan çocukların ekonomik ve sosyal şartları, yalnızlık düzeyleri, iç huzurları direk olarak hizmet aldıkları kuruluşun yaşam şartlarından etkilenmektedir. Kuruluşların bu yaşam şartları iyileştiğinde çocukların kurum memnuniyet düzeyi artmakta bu memnuniyette yaşam doyum düzeyini pozitif yönde etkilemektedir.

Dingiltepe (2009), 9, 10, 11 ve 12. sınıf lise öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmasında boşanmış anne babaya sahip olan öğrencilerin yaşam doyumlarının düşük olduğunu gözlemiştir. Kuruluşlarda koruma altında bulunan çocukların birçoğunun anne ve babasının boşandığı düşünülürse, yaşam doyum

düzeylerinin yüksek olması bu çalışmayla tezatlık oluşturmaktadır. Bu durum kuruluşların, çocukların duygusal ve maddi ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşıladığı anlamına gelebilir. Koruma altında bulunan ve aile yanında kalan çocukların yaşam doyumu düzeylerini karşılaştıran herhangi bir çalışma olmaması nedeniyle bu konuda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızın ortaya koyduğu göstergelerin tamamına yakınında Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde kalan çocukların daha yüksek tatmin düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu yüksek doyum düzeyi, hizmet modelinin uygulanma şekli ile açıklanabilir.

Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında kalan çocuklar, kuruluşun yapılanma şekli ile daha fazla sayıda çocuk ile birlikte koruma ve bakım hizmeti almaktadır. Sivas ili özelinde Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, bir kampüs yapılanması ve Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü ise tek bir binadan oluşan bir yapılanma içerisinde iken Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı çocuk evleri, il merkezinde sosyal yapı içerisinde önemli yerlere sahip konumdadırlar. Ayrıca Sevgi Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü'nün kampüsü içerisinde koruma ve bakım altında bulunan çocuk sayısı ile Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde koruma ve bakım altında olan çocuk sayıları farklıdır.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde 6-8 arası çocuk sayısı söz konusudur. Çocuk sayısındaki bu gösterge, çocuklar ile daha yakından ve daha fazla süre ile ilgilenmeyi sağlar. Bu açıdan araştırmamızın en önemli temas noktası burada kendini göstermektedir: çocuk sayısındaki azlık daha fazla süre ile ilgiyi beraberinde getirir.

Çalışmamıza katılan toplam 111 çocuğun sağladıkları katkı, sözünü ettiğimiz bu ilginin sonuçlarını ortaya koymuştur. İhmal, sosyoekonomik yoksunluk / yoksulluk vb. gibi çeşitli nedenler ile devlet koruması altına alınan çocuklar ile meslekî olarak yürütülen çalışmalardan olumlu sonuçlar almanın en etkin ve verimli yolu, daha fazla süre ile daha çok ilgi gösterilmesidir. Bu açıdan çocukların devlet koruması altına alınma nedenlerinin yanı sıra rehabilite aşamasında uygulanacak metotlar da bir o kadar önem arz etmektedir. Özellikle çocuğun hangi türden yatılı sosyal hizmet kuruluşunda koruma ve bakım altında olacağı bu önemi büyük ölçüde etkilemektedir.

Çalışmamız ile ortaya konmuştur ki, Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde koruma ve bakım altında olan çocuklar, rehabilite süreçlerinde almış oldukları maddî ve manevî hizmetler, Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde koruma ve bakım altında olan çocuklara göre daha etkin ve verimlidir. Bu nedenle Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında olan çocukların kuruluşlarından memnuniyetleri diğer kuruluşlarda kalan çocuklara göre daha yüksektir. Ayrıca Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında olan çocukların yaşam doyumları da diğer kuruluşlar kalan çocuklara göre daha yüksektir.

Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde koruma ve bakım altında olan çocukların yaşam doyumlarının Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde kalan çocuklara göre daha yüksek olmasının bir diğer nedeni, hizmet türü açısından toplumsal yaşam içerisinde yer almalarıdır. Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde koruma ve bakım altında olan çocuklar için rahatlık açısından her türlü imkan oluşturulmuş iken Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'ne bağlı evlerde koruma ve bakım altında olan çocuklar toplumsal yaşam içerisinde imkanlar ile süreci ilerletmektedirler. Zaman zaman bu imkanların kullanımında sorunlar ile karşılaşılması, çocuklar için bir olumsuzluk olarak değil aksine bir faydalı bir durum olarak görülmelidir. Toplumsal yaşamın zorlukları ile mücadele etme açısından büyük avantajlar sağladığı düşünülen bu durumda çocuklar, kuruluş bakımından ayrıldıktan sonra toplumsal yaşama uyum sağlamada daha kolay bir süreç yaşamaktadırlar. Bu nedenle bunu olumsuzluk veya çocuklara zorluk çıkartan bir durum olarak değerlendirmemek gerekmektedir.

Aslında çalışmamızın önceki bölümlerinde Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü hizmet modelinin çocuklar açısından daha faydalı olduğundan söz etmiştik. Çalışmamız da bu faydanın bir kez daha ortaya konulması açısından oldukça önemli bir yere oturmuştur. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü hizmet modelinin faydasının Sivas ili özelinde çalışmamız ile ortaya konulması, hem İl Müdürlüğü hizmetlerinin hem de çocukların bu hizmetlerden yararlanma açısından etkinliği ve verimliliğini devam ettirme açısından çalışmamıza bir rehber görevi yüklemiştir.

Çalışmamız, bundan sonraki süreçte Sivas Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü özelinde tüm Türkiye çapında çocukların koruma ve bakım altında iken rehabiliterinin gerçekleşeceği kurumun rolünü ortaya koymasından önemli bir görev üstlenmiştir.

Çalışmamızın sonuçları, oldukça pozitif göstergeler ortaya koymuş olsa da bu durum gelişme ve iyileşmenin devam etmesi gerekliliğini de işaret etmektedir. Fark edilmiştir ki bazı çocukların kuruluş bakımından memnuniyet göstergeleri, diğer çocuklara göre oldukça düşük düzeydedir. Bu durum patolojik bir gösterge dizisi olarak karşımıza çıkmasına rağmen meslekî çalışmaların etkinliği ve verimliliğini her çocuk açısından benzer konuma getirmek için uyarı olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle hem Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü'nde hem de Çocuk Evleri Sitesi Müdürlükleri'nde koruma ve bakım altında olan çocuklar ile daha yakından ilgilenilip bu patolojik durumun kaynağı tespit edilmelidir.

Korunma ihtiyacı olan çocukların koruma ve bakım altına alınması açısından her türlü yatılı sosyal hizmet kuruluşu bir koruma kalkanı görevi görse de çocuk açısından daha faydalı hizmet modellerinin uygulanabilirliğinin artırılması önemlidir. Bu açıdan Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü yapılanmalarının da Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi Müdürlüğü yapılanmaları ile birleşmelerinin sağlanması daha da faydalı olacaktır. Özellikle çalışmamız ile de ortaya koyduğumuz gibi sadece bir kısım çocuğun değil tüm çocuklarda yaşam doyumunun yeteri kadar sağlanması gerekmektedir.

Çalışmamız ortaya koymuştur ki çocukların her ne kadar korunmaya alınma nedenlerinin ağırlığı karşısında rehabiliterinin zorluk derecesi değişse de yatılı sosyal hizmet kuruluşunun yapılanmasının doğru bir şekilde kurulması süreci pozitif yönde etkileyecektir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2011). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge (03/10/2011 tarih ve 01 sayılı Bakanlık Olur'u).
- Ariés, Philippe (1962). *Centuries of Childhood, A Social History of Family Life*, New York: Alfred A. Knopf.
- Bumin, Kürşat (2013). *Batı'da Devlet ve Çocuk*, (1. Baskı), İstanbul: Alan Yayıncılık.
- De Mause, Lloyd (1974). *The History of Childhood*, Psychohistory Press; (akt: Türel, İ.). (2018). Psicotarihsel Açıdan Çocuk Yetiştirme Stilleri, <http://gorgondergisi.org/psicotarihsel-acidan-cocuk-yetistirme-stilleri/>, erişim tarihi: 08.09.2018.
- Diener, Ed (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Buletin*, 95 (3): 542-575; (akt: Öztürk, M).(2015). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Sivas.
- Diener, Ed.& Katherine Ryan (2009). "Subjective well-being: a general overview". *South African Journal of Psychology*. (Çev.: Nevzat Gencer), (2018). Öznel İyi Oluş: Genel Bir Bakış. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2621-2638.doi:10.17218/hititsosbil.457382= <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/589996>
- Ekici, Fatma Yaşar (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*; Akt: Epik, Meryem. Tekin, Çiçek, Özal ve Altay, Selin (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17, (38): 35-58.
- Gökçe, Birsen (1991). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

- Gürdal, Ayça Demir (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak, “İş-Güç” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15 (4): 21-26.
- Başer, Hacer (2013). Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli: Çocuk Evleri, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Işıkçı, Yasemin Mamur ve Karatepe, Selma (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 ,(1): 69-100.
- Karasar, Niyazi (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler (27. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Kuyumcu, Nihal (2014). Tarihten Günümüze Çocuk ve Çocukluk Algısı Üzerine Birkaç Söz Çocuk Tiyatrosu ve Çocuklarla Tiyatro, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 107, (756): 709-123.
- Lefebvre, Henri (2014). *Kentsel Devrim* (Çev. Selim Sezer), İstanbul: Sel Yayınları.
- Nalbant, Şerife (2016). Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Çocuk Evleri Bakım Modelinin Toplumsallaşmaya İlişkin Rolü: Kayseri Örneği, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Yayınlanmamış, Kayseri.
- Oğurlu Üzeyir, Birben Fazilet Yavuz, Öpengin Ercan ve Yalın Hatun Sevgi (2016). Üstün Zekâlı Ergenlerde Yalnızlık ve Yaşam Doyumu İlişkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31): 161-184.
- Ozankaya, Özer (1979), *Toplum Bilimine Giriş*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Öztan, Güven Gürkan (2013). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası*, (2. Baskı), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Postman, Neil (1995).*Çocukluğun Yokoluşu*, (Çev. Kemal İnal) Ankara: İmge Yayınları; Akt: Gürdal, Ayça Demir (2013), Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak, “İş-Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15(4), 21-26.
- Resmi Gazete, (1926). 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi, 04/04/1926 tarih ve 339 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (1930). 1593 Sayılı Umumî Hıfzıssıhha Kanunu, 6 Mayıs 1930 ve 1489 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (1949). 5387 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, 27 Mayıs 1949 tarih ve 7217 sayı. Ankara
- Resmi Gazete (1957). 6972 Sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, 24 Mayıs 1957 tarih ve 9615 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (1983). 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2001), 4721 Sayılı Türk Medenî Kanunu, 8 Aralık 2001 tarih ve 24607 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2003). 4857 Sayılı İş Kanunu, 10/06/2003 tarih ve 25134 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2004). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 12/10/2004 tarih ve 25611 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2005). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 15 Temmuz 2005 tarih ve 25876 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2011). 633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, 8 Haziran 2011 tarih ve 27958 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2012). Koruyucu Aile Yönetmeliği, 14 Aralık 2012 tarih ve 28497 sayı, Ankara.

- Resmi Gazete (2015). Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, 29 Mart 2015 tarih ve 29310 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2018). Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 9 Temmuz 2018 tarih ve 30473 sayı, Ankara.
- Resmi Gazete (2018). 1 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Sosyal Politikalar Kurulu, 10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayı, Ankara.
- Suldo, Shannon M., ve Shaffer, Emily S. (2008). *Looking Beyond Psychopathology: The Dual-Factor Model Of Mental Health İn Youth*. School Psychology Review, (37): 52–68.
- Şavlı, Hilal (2018).*Çocuk Evlerinde Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Sosyalizasyonu Küçükçekmece Örneği*, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Yayınlanmış, İstanbul.
- Sayın, Önal (1994). *Aile Sosyolojisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Şahin, Azize (2018).*Üniversite Öğrencilerinde Bilinçli Farkındalık İle Yaşam Doyumu ve İyi Oluş Arasındaki İlişkiler*. T.C. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uygulamalı Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tuzgöl Dost, Meliha (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, (22): 132-143.
- Tuzgöl Dost, Meliha (2010). Güney Afrika ve Türkiye’ deki Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Öznel İyi Oluş ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35, (158): 75-89.
- Türel, İpek (2018). Psikotarihsel Açından Çocuk Yetiştirme Stilleri, <http://gorgondergisi.org/psikotarihsel-acidan-cocuk-yetistirme-stilleri/>, erişim tarihi: 08.09.2018.

Türkmen, Bekir (2015). *Sosyal Hizmet Tarihi*, İzmir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web 1 (2018), <http://www.sbb.gov.tr/Pages/BakanlikTarihcesi.aspx>, (Erişim Tarihi: 13/10/2018.)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı web 2 (2018), <http://www.sbb.gov.tr/Pages/60SonrasiDonem.aspx>, (Erişim Tarihi: 13/10/2018.)

Vara, Şenay (1999). Yoğun Bakım Hemşirelerinde İş Doyumu Ve Genel Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 1999; Akt.Şener, Şahin (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ve Yaşam Doyumu Düzeyleri, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Yetim, Ünsal (1991). Kişisel Projelerin Organizasyonu Ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir,; Akt: Şahin, Ş. (2008). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ve Yaşam Doyumu Düzeyleri, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

Yoncalık, Orhan (2018). Lise Öğrencilerinde Azim, Mutluluk ve Umutsuzluğun Yaşam Doyumları ve Akademik Başarılarına Etkisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yayınlanmamış, Ankara.

Zastrow, Charles. (2014). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev. Ed.) Durdu Baran Çiftçi. 2. Baskı. Ankara: Nika Yayınevi.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

12-18 YAŞ ÇOCUKLARIN KURULUŞ MEMNUNİYET ANKETİ

Tarih:...../...../20.....

Kişisel Bilgileriniz:				
1.Cinsiyetiniz:				
☐ Kadın	☐ Erkek			
2.Yaşınız :				
☐ 12 - 15 yaş	☐ 16 - 18 yaş	☐ 18 Üstü		
3.Devam Eden Öğreniminiz:				
☐ Eğitime devam etmiyor	☐ İlköğretim	☐ Ortaöğretim (Lise)	☐ Fakülte/Yüksek Okul	☐ Diğer(Belirtiniz).....
4.Kuruluşta Kalma Süreniz:				
☐ 0-4 yıl	☐ 5 - 9 yıl	☐ 10- 13 yıl		
5.Kuruluş Adı:				

I-SAĞLIK	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim
1-Kuruluşta verilen sağlık hizmetleri ve personelinin yeterli olmasından					
2-Odalarımızın sağlık koşullarına uygun olmasından					
3-Kuruluş sağlık personelinin ilaç takiplerimi düzenli yapmasından					
4-Kuruluş sağlık personelinin ilaçlarımı almama düzenli bir şekilde yardımcı olmasından					
5-Sağlık ve hijyen ile ilgili yapılan eğitimlerden					

II-FİZİKSEL KOŞULLAR	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim
6-Kuruluştaki spor ve dinlenme alanlarının yeterli olmasından					
7-Kuruluştaki ortak yaşam alanlarının düzenli olması ve temizlenmesinden					
8-Kuruluş binasının ısıtılmasının ve aydınlatılmasının yeterli olmasından					
9-Kuruluşta kaldığımız odaların ihtiyacımızı karşılaması ve özel eşyalarımızı koyabileceğimiz yeterli dolap olmasından					
10-Kuruluş banyo ve tuvaletlerinin yeterli sayıda ve temiz olmasından					

11-Kuruluşta ders çalışabilmem için yeterli ortamın(Bilgisayar, kütüphane,etüt salonu vb.) sağlanmasından					
---	--	--	--	--	--

III-BESLENME	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim
12-Kuruluş yemeklerinin istediğim/beğendiğim gibi ve doyurucu olmasından					
13-Kuruluş yemeklerinin diyetime uygun olmasından					
14-Yemek servisinin kurallara uygun yapılmasından					

IV-SOSYAL-KÜLTÜREL FAALİYETLER	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim
15-Kuruluşta sosyal etkinliklere yer verilmesinden					
16-Müzik,tiyatro ve spor gibi etkinliklerin yeterli düzeyde olmasından					
17-Kuruluşa yapılan toplu ziyaretlerden					
18-Atölye çalışmalarının yeterli olmasından(resim, müzik, halk oyunları vb.)					
19-Bahçe ile uğraşı ve açık hava etkinliklerinden					
20-Ailem, akrabalarım ve arkadaşlarım tarafından ziyaret edilmekten ve etmekten					

V-GENEL PERSONEL	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim
21-Kuruluş yönetiminin ve çalışanlarının günlük yaşantımda karşılaştığım problemlerin çözümünde yardımcı olmasından					
22-Kuruluş çalışanlarının bir şikayetim ve isteğim olduğunda dikkate almasından ve çözümü için çaba sarf etmesinden					
23-Kuruluş bakım ve temizlik elemanlarının beni anlamasından ve ihtiyaçlarıma cevap vermesinden					
24-Kuruluş çalışanlarının bana gösterdiği sevgi ve nezaketten					
25-Kuruluş çalışanlarının düzenli olarak okul takiplerimi yapmasından ve okul ile yaşadığım sorunların çözümünde yardımcı olmasından					

26-Kuruluş çalışanlarının gerektiğinde yeterli psikolojik destek ve rehberlik sağlamasından					
27- Kuruluş çalışanlarının ilerideki(yurttan ayrıldıktan sonraki)yaşantım konusunda beni bilgilendirmesinden ve hazırlamasından					

VI- MESLEKLERE GÖRE PERSONEL	Çok memnunum	Memnunum	Kararsızım	Memnun değilim	Hiç memnun değilim
28. Yetiştirme yurdu yönetimi					
29. Meslek elemanları (sosyal çalışmacı, psikolog,çocuk gelişimci,öğretmen)					
30. Sağlık personeli (doktor, hemşire,sağlık memuru)					
31. Temizlik elemanları					
32.Bakım elemanları					
33. Güvenlik elemanları					
34.Mutfak elemanları					

Yetiştirme Yurdunda/Sevgi Evi'nde eksikliğini tespit ettiğiniz veya olmasını istediğiniz en önemli şeyler nelerdir?

.....

.....

.....

.....

Ek 2. Yaşam Memnuniyet Ölçeği

Sorular	Puanlama				
	5	10	15	20	25
Pek çok açıdan ideallerime yakın bir yaşamım var.					
Yaşam koşullarım mükemmeldir.					
Yaşamım beni tatmin ediyor.					
Şimdiye kadar yaşamda istediğim önemli şeyleri elde ettim.					
Hayatımı bir daha yaşama şansım olsaydı, hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.					

Ek 3. Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 21/05/2018-5489

GİZLİ

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 60263016-050.06.04-E.5489
Konu : Kararlar(17/05/2018 Tarihli Etik Kurul
Kararı)

21/05/2018

Bekir Cem KORKMAZ

İlgi: 18/04/2018 tarih ve 5720 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 17/05/2018 tarih ve 6 no'lu toplantısında alınan 1 no'lu kararda; "Karar 1: Üniversitemiz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı 201593191016 numaralı tezli yüksek lisans öğrencisi Bekir Cem KORKMAZ'ın 18/04/2018 tarih ve 5720 sayılı dilekçesi ekinde sunduğu "Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaldıkları Kurumlara İlişkin Memnuniyet Düzeyleri ile Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğu Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığı yönünde, Rektör olurlarına sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi." denilmekte olup, 17/05/2018 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 1 no'lu karar, Rektörlük olurlarına sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

GİZLİ

Evrak Doğrulama İçin : <http://193.140.145.81/enVision/Dogrula/843K4RT>

Adres: Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon: 0 346 219 1010 Faks: 0 346 219 1138
e-Posta: hukuk@cumhuriyet.edu.tr Elektronik Ağ: www.cumhuriyet.edu.tr

Bilgi için: Esengül KIRMAÇ
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa göre Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır

Ek 4. Araştırma İzni

Page 1 of 1

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 94952863-605.01-E.311139
Konu : Bekir Cem KORKMAZ

28/08/2018

BAKAN YARDIMCILIĞI MAKAMINA

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 17.08.2018 tarihli ve E.310615 sayılı yazısı ile Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Başkanlığı yüksek lisans öğrencisi Bekir Cem KORKMAZ'ın "Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaldıkları Kurumlara İlişkin Memnuniyet Düzeyleri ile Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma" konulu tez çalışması kapsamında Sivas Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Sevgi Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinde uygulama yapabilmek talebi iletilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 17.08.2018 tarihli ve E.310615 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirildiği bildirilen söz konusu araştırmanın 31/12/2018 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinasyonunda, kuruluş müdürlüğü gözetim ve denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, çocukların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük esas çerçevesinde, ilgili kuruluşun ve çocukların ebeveynlerinin onayı alınarak, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayımlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde birer örneğinin Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne ve Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Salih BOZKURT
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

O I U R
28/08/2018

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslına görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (F2Entg-1yKsuR-18HyyK-UMcXK+-W24X09hK) kodunu yazınız.

1

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Bekir Cem KORKMAZ
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : Sivas – 11.3.1992
e-posta : bekircemkorkmaz@ailevecalisma.gov.tr

EĞİTİM

Derece	Kurum Mezuniyet	Yılı
Lisans	Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü	2014
Yüksek Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
29.12.2014	Sivas Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler	Sosyal Çalışmacı